

**DISKURSSIANALYYSI VÄLITTÖMÄSTÄ VAARASTA JA
PERHEVÄKIVALLASTA KIIREELLISEN SIJOITUKSEN
ARVIOSSA**

Sanna Anttila
Maisterintutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Jyväskylän yliopisto
Tekijä Sanna Anttila	
Työn nimi Diskurssianalyysi välittömästä vaarasta ja perheväkivallasta kiireellisen sijoituksen arvioissa	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn tyyppi Pro gradututkielma
Aika 9.4.2023	Sivumäärä
Ohjaaja	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön on tunnustettu kansainvälisesti sopimuksissa ja kansallisella tasolla lainsäädännössä. Suomalaisessa lainsäädännössä lapsen viimesijaisin turvaamiskeino on kiireellinen sijoitus. Tällöin lapsen hyvinvoinnin arvioidaan olevan välittömässä vaarassa ja hänen turvallisuuttaan ei voida turvata kodin olosuhteissa. Tässä tutkielmassa välitöntä vaaraa tarkastellaan perheväkivallan tuomien riskitekijöiden näkökulmasta. Perheväkivalta on monikerroksinen ilmiö, johon on kiinnitetty huomiota kansainvälisesti tutkimuksellisella, poliittisella ja rakenteellisella tasolla. Tutkimustieto osoittaa, että väkivallalla on merkittäviä vaikutuksia lapsen kehitykseen ja se esiintyy usein lapsen elämässä kehämäisenä sekä ylisukupolvisena ongelmana.</p> <p>Tutkielmassa pyritään saamaan ymmärrystä, millaisia merkityksiä välitöntä vaaraa arvioivat työntekijät rakentavat perheväkivaltaan, välittömän vaaran arvioimiseen sekä kiireelliseen sijoitukseen liittyen ja miten he näitä merkityksiä rakentavat. Aineisto on kerätty haastattelemalla 7 perhepalveluiden ja lastensuojelun avoimuksen työntekijää. Tutkielma on teoreettismetodologinen ja se hyödyntää diskurssianalyysia. Tutkielma nojaa sosiaalisen konstruktionismin ymmärrykseen. Tuloksissa kuvataan diskursseja, joita aineistosta on nostettu esiin. Lopuksi tuloksista on muodostettu johtopäätöksiä, tarkastelemalla diskurssien välisien suhteiden muodostamia kokonaisuuksia välittömän vaaran arvioinnin ja perheväkivallan näkökulmasta. Tuloksia tarkastellaan suhteessa kansainväliseen ja kansalliseen aiempaan tutkimustietoon sekä suomalaiseen kiireellisen sijoituksen arviointikäytäntöihin.</p> <p>Tulokset kuvastavat, että perheväkivaltailmiön ja arviointikäytänteiden välillä on yhteensopimattomuuksia. Työntekijät rakentavat arviointia lasten tarpeiden ja oikeuksien kautta sekä korostavat kiireellisen sijoituksen viimesijaisuutta. Välittömän vaaran arviointi tarvitsee perheväkivaltailmiön ja arviointiprosessin ymmärtämistä sekä riittävät resurssit. Vuorovaikutus kuvastuu merkityksellisenä resursina arvioinnille ja päätöksenteolle. Faktuaalisen ja intuitiivisen arvioinnin välinen suhde sekä tarvittavien resurssien merkitys arvioinnille tarvitsisi lisätutkimusta. Kiireellisen sijoituksen arviointianalyysi tarvitsee teoreettisen viitekehyksen muodostumista, jotta arviointia voidaan toteuttaa perusteltavasti.</p>	
Asiasanat arviointi, diskurssi, kiireellinen sijoitus, perheväkivalta, välitön vaara	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KIIREELLINEN SIIJOITUS.....	9
	2.1 Kiireellisen sijoituksen päätöksentekoa ohjaava lainsäädäntö	10
	2.2 Välittömän vaaran arvioiminen perheväkivaltatilanteessa.....	13
	2.3 Sijoitus ja kiireellinen sijoitus tutkimuksissa	18
3	PERHEVÄKIVALTA.....	22
	3.1 Perheväkivalta ilmiönä.....	22
	3.2 Väkivallan taustatekijät	26
	3.3 Väkivallan vaikutukset lapsen kehitykseen	28
4	METODOLOGIA.....	31
	4.1 Tutkimuskysymys.....	31
	4.2 Metodologiset valinnat.....	32
	4.3 Tutkimusaineisto ja sen hankinta	35
	4.4 Analyysimenetelmä ja analyysin kuvaus	37
	4.5 Tutkielman eettinen tarkastelu	41
5	VÄLITTÖMÄN VAARAN ARVIOIMISEN DISKURSSIT PERHEVÄKIVALTATILANTEESSA.....	44
	5.1 Lapsen tarpeet ja oikeudet.....	45
	5.2 Vuorovaikutus resurssina.....	52
	5.3 Perheväkivallan merkitykset arvioimiseen.....	57
	5.4 Ristiriitainen välitön vaara	63
	5.5 Pakko sijoittaa.....	70
6	DISKURSSIEN MUODOSTAMA KOKONAISUUS PERHEVÄKIVALLAN JA KIIREELLISEN SIIJOITUKSEN ARVIOINNISSA	74
	6.1 Ristiriitaisuus muodostaa oikeudellisen arvion.....	74
	6.2 Sijoituspäätökseen vaikuttavia merkityksiä.....	78
	6.3 Laadukkaan arvioinnin kokonaisuus	86
	6.4 Yhteenveto kiireellisen sijoituksen arvioinnin osatekijöistä perheväkivaltatilanteessa.....	92
7	POHDINTA.....	96
8	LÄHTEET	100

LIITTEET	112
Liite 1. Haastattelurunko.....	112
Liite 2 Informointi- ja tietosuojalomake	113
Liite 3 Suostumuslomake	114
Liite 4 Kuvaus vuorovaikutusdiskurssin analyysiprosessista.....	116

1 JOHDANTO

Tässä tutkielmassa tarkastellaan välittömän vaaran arvioimista perheväkivallan ollessa riskitekijä lapsen kasvuolosuhteissa. Lapsen välitöntä vaaraa arvioitaessa, arvioidaan myös lapsen kiireellisen sijoituksen tarvetta. Mikäli lapsen kasvuolosuhteet tai hänen oma käytöksensä vakavasti vaarantavat hänen kasvuaan ja kehitystään ja hän on näistä tekijöistä johtuen välittömässä vaarassa, voidaan lapsi kiireellisesti sijoittaa kodin ulkopuolelle (Lastensuojelulaki 417/2007 38 §). Kiireellinen sijoitus on sosiaalityöntekijän yksi haasteellisimpia työtehtäviä ja sitä toteutetaan vähäisin tiedoin akuuteissa tilanteissa. Sosiaalityöntekijä käyttää merkittävää valtaa arvioidessaan lapsen välitöntä vaaraa, suhteessa lapsen ja perheen perustuslaillisiin (1999/731 10 §) oikeuksiin. Perheväkivallan peruste kiireelliselle sijoitukselle voi olla vaikeasti todennettavissa, sillä sen muodot ovat moninaiset ja työntekijät harvoin todistavat itse väkivaltatilannetta. Perheväkivallan todellista vaikutusta lapsen turvallisuudelle juuri kyseisenä hetkenä on haasteellista arvioida. Tutkimustietoa on vähäisesti siitä, kuinka lapsen oikeuksia turvaavia toimenpiteitä tuotetaan. Aiemmassa väkivaltatutkimuksessa on havaittu tarve lapsen hyvinvoinnin turvaamista koskevalle tutkimustiedolle (Holt, Devaney & Overlien 2017, 343 ; Lahtinen 2022, 91 ; Lindqvist 2009, 228-229). Oma kiinnostukseni aiheeseen heräsi toimiessani sosiaalityöntekijänä lastensuojelun virka-ajan päivystyksessä. Perheväkivallan tunnistaminen ja siitä seuraava välittömän suojelutarpeen arvioiminen näyttäytyivät yhtenä haasteellisimmista päivystyksen tehtävistä. Koin tarpeelliseksi selvittää, miksi välittömän vaaran määrittely näyttäytyy niin haasteelliselle, erityisesti perheväkivaltaan liittyen.

Lapsen oikeuksia turvalliseen kasvuun on suojattu laajasti kansainvälisissä sopimuksissa sekä lainsäädännössä. Keskeisiä lapsen oikeuksia turvaavia kansainvälisiä sopimuksia ovat YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989) sekä Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (2011). Suomi on ratifioinut sopimukset, minkä takia sopimukseen sitoudutaan myös lainsäätämisen ja lainsoveltamisen näkökulmasta. Lapsen oikeuksia turvalliseen kasvuympäristöön säättää suomalaisessa lainsäädännössä sosiaalihuoltolaki (1301/2014) sekä lastensuojelulaki (417/2007). Lapsen oikeudesta hyvään viranomais-toimintaan hänen suojelutehtävässään säättää laki asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) sekä hallintolaki (434/2003). Aula (2006) on jäsentänyt lapsen haavoittuvaa roolia hänen oikeuksiensa toteutumiseen liittyen. Lapsi on kykenemätömämpi hakemaan itselleen apua ja oikeuksia. Hänen voi olla vaikea tunnistaa kokemaansa väkivaltaa tai ilmaista sitä kodin ulkopuolisille ihmisille. Väkivaltaan voi liittyä häpeän ja syyllisyyden tunteita, mitkä vaikuttavat lapsen toimintaan. On tärkeää, että viranomaisilla on kykyä tunnistaa väkivaltaan liittyviä merkkejä. Myös viranomaisten välinen tiedonkulku ja toimiva yhteistyö sekä tarpeita vastaavat tukitoimet ovat oleellisia lapsen suojelun toteutumiseksi. (Aula 2006.)

Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (2011) pyrkii vahvistamaan ihmisoikeuksia. Se on kattavin kansainvälinen oikeudellinen väline naisiin ja perheisiin kohdistuvan väkivallan suhteen. (Goodey 2017, 25.) YK on antanut Suomelle 2000-luvulla useita suosituksia kehittää lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä ja estämistä tukevia toimia. Myös tilasto- ja tutkimustieto on nähty puutteellisena. (Aula 2006.) Marinin hallituksessa on ollut useita naisiin kohdistuvaa ja perheväkivaltaa torjuvia ohjelmia. Tällä hetkellä kansainvälisten sopimusten ja kansallisten toimintamallien yhteensovittamiseksi on käynnissä Istanbulin toimeenpanosuunnitelma 2022-2025, naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma 2020-2023, väkivallaton lapsuus toimeenpanosuunnitelma, kansallinen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma, lasten seksuaalisen riiston ja seksuaalisen hyväksikäytön torjunnan toimeenpanosuunnitelma, toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa sekä ihmiskaupan vastainen toimintaohjelman. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022, 8.) Kansallisesta lapsistrategisesta kehittämistyöstä sekä väkivaltatyön kehittämisestä huolimatta, yleisellä tasolla kiireellisten sijoitusten määrä on kasvanut 2000-luvulla (Heino 2020, 18 & THL 2022 c).

Perhesuhteissa väkivaltaa kokevien lasten palvelut voidaan jakaa terapeuttiin, väkivaltaa selvitteleviin sekä suojeleviin työmuotoihin. Terapeutilla palveluilla tuetaan väkivaltakokemusten käsittelyä sekä väkivaltaisen käytöksen muutostyötä. Selvittelevä väkivaltatyö liittyy pääsääntöisesti poliisin ja oikeustoimen toteuttamaan

tutkinta- ja sanktotehtäviin. Suojelulliseen työmuotoon viittaa tilanteet, joissa viranomaiset suojelevat lasta perhesuhteissa tapahtuvalta väkivallalta. Tällöin lapsen arkisten tarpeiden toteutuminen voidaan järjestää kodin ulkopuolelle. (Ellonen, Peltonen & Pösö 2015, 74.) Tässä tutkielmassa tarkastellaan suomalaisen lastensuojelupalveluiden viimesijaisimman tukimuodon arvioimista ja päätöksen tekoa sekä siihen liitettäviä merkityksiä. Kiireellinen sijoitus on suomalaisen palvelujärjestelmän viimesijaisin keino suojata lapsi perheväkivallalta. Kiireellistä sijoitusta arvioitaessa puntaroidaan, toteutuuko lapsen tarve suojelulle ainoastaan kodin ulkopuolelle sijoittamisella.

Perheväkivallan ja kiireellisen sijoituksen välinen suhde on monikerroksinen suhteessa yhteiskuntaan ja yksityisyyden suojaan. Erityisesti väkivallan, välittömän vaaran ja kiireellisen sijoituksen välinen suhde ei ole ollut tarkastelussa sosiaali- tai yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa. Tässä tutkielmassa pyritään ymmärtämään, millaisia merkityksiä välitöntä vaaraa arvioivat työntekijät antavat välittömälle vaaralle sekä kiireelliselle sijoitukselle turvaamistoimena, kun riskitekijänä on perheväkivalta. Tavoitteena on myös ymmärtää, miten työntekijät näitä merkityksiä rakentavat. Aineisto on kerätty haastattelemalla sosiaalityöntekijöitä, perhetyöntekijöitä sekä ohjaajia, jotka työtehtävässään kohtaavat perheväkivaltaa sekä arvioivat kiireellisen sijoituksen tarvetta. Tutkielman teoreettinen viitekehys on teoreettismetodologinen ja se nojaa sosiaalisen konstruktionismiin. Aineistoanalyysi on toteutettu hyödyntäen diskurssianalyysia. Johtopäätöksissä tarkastelen tulokappaleessa esiteltyjen diskursioiden välisien suhteiden muodostamia kokonaisuuksia. Näitä kokonaisuuksia peilaan aiempaan tutkimustietoon sekä kiireellisen sijoituksen arvioinnin ja päätöksenteon ohjeistuksiin. Pohdintakappaleessa käyn läpi omaa oppimisprosessiani sekä esitän tutkielman prosessin aikana havaitsemistani jatkotutkimusehdotuksiani.

2 KIIREELLINEN SIOITUS

Tässä luvussa avaan kiireellisen sijoituksen roolia tukitoimena suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Käyn läpi kiireellisen sijoituksen arvioimista ja päätöksen tekoa ohjaavaa lainsäädäntöä sekä kansallisia ohjeistuksia. Lainsäädäntö ja ohjeistukset antavat työntekijälle runsaasti harkinnanvaraa päätöksenteossa. Kiireellisen sijoituksen arvioiminen perustuu välittömän vaaran arvioimiselle. Mikäli lapsen hyvinvointi on välittömässä vaarassa, syntyy tarve kiireellisen sijoituksen päätökselle. Tämän tutkielman välittömän vaaran riskitekijänä on perheväkivalta. Tämän takia käyn läpi välittömän vaaran arvioimista myös perheväkivaltailmiön lähestymisen ja perheväkivaltariskien arvioimisen näkökulmasta. Luvun lopuksi tarkastelen kansainvälistä tutkimustietoa sijoitukseen ja kiireelliseen sijoitukseen liittyen.

Kiireellisestä sijoituksesta säädetään lastensuojelulaissa (417/2007). Lastensuojelulaissa (417/2007) säädetään lapsen oikeudesta tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, turvalliseen kasvuympäristöön sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun avohuollon asiakkuus käynnistyy, kun näiden tekijöiden katsotaan vaarantuvaksi lapsen olosuhteissa. Lastensuojelu on lapsi- ja perhekohtaista suojelua, joka perustuu asiakassuunnitelmaan ja tavoitteelliseen muutostyöskentelyyn lastensuojelun avohuollon tukitoimin. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1 §, 3 §, 27 §.) Lastensuojelulaki (417/2007) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) säättävät tarjottavista palveluista, joiden keinoin perhettä tuetaan saamaan lapsen tilanteeseen muutosta. Avohuollon asiakkuuden lisäksi lastensuojelu käsittää myös lapsen huostaanoton, kiireellisen sijoituksen sekä sijaishuollon (Lastensuojelulaki 417/2007, 38–60 §). Sijaishuoltoa toteutetaan silloin, kun lapsi on sijoitettuna kodin ulkopuolelle.

Kiireellinen sijoitus on lastensuojelulain (417/2007) 38 § säättämä tukitoimi. Lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti kodin ulkopuolelle silloin, kun hänen hyvinvointinsa arvioidaan olevan välittömässä vaarassa, eikä vaaraa aiheuttavia riskitekijöitä voida poistaa riittävästi muilla avohuollon tukitoimilla. Sijoituspäätöstä tehdessä on

arvioitava ensisijaisesti kiireellisen avohuollon sijoituspäätöksen mahdollisuutta. Tällöin vanhempien ja yli 12-vuotiaan on oltava suostuvaisia sijoitukseen. Tässä tutkielmassa tarkastelussa on kiireellisen sijoituksen arvioiminen ja päätöksenteko. Perustelen näkökulman rajauksen sillä, että välittömän vaaran perusteiden täytyessä sijoituspäätös on tehtävä, vaikka asianosaiset päätöstä vastustaisivat.

Vaikka kiireellinen sijoitus on lastensuojelulain (417/2007) mukainen tukitoimi, päätöksen tekeminen kiireellisestä sijoituksesta ei edellytä lastensuojeluasiakkuutta, kun lapsen tilanteessa arvioidaan olevan välittömän vaaran perusteet päätöksen tekemiseksi. Päätös voi täten aloittaa lapsen lastensuojeluasiakkuuden tai sijoituksen tarve voi ilmetä asiakkuuden aikaisessa työskentelyssä. Päätöksen sijoituksesta tekee johdava viranhaltija tai hänen muu määräävänsä viranhaltija. Sijoituspäätöstä varten on arvioitava sijoitustarpeen muodostavat välittömän vaaran tekijät, sijoituspaikka sekä sijoituspaikan valinnan perustelu. Nämä tehdyt ratkaisut on avattava myös kiireellisen sijoituksen päätökseen. Kiireellisen sijoituksen aikana hyvinvointialueella on oikeus päättää lapsen välttämättömästä huolenpidosta, olinpaikasta, terveydenhuollosta, hoidosta sekä yhteydenpidosta. Mikäli lapsi tarvitsee turvallisuuden varmistamiseksi yhteydenpidon tai liikkumisen rajoittamista, on siitä tehtävä erillinen päätös. Lapsi voidaan sijoittaa perhehoidon yksikköön, lastensuojelulaitokseen tai terveydenhuollon laitokseen. (THL 2023a). Lapsen hoito ja huolenpito voidaan varmistaa myös sijoittamalla lapsi sukulaisen tai muun läheisen luokse (Räty 2012, 298). Sijaispaikan valintaan vaikuttavat lapsen yksilölliset tuen tarpeet hänen arjessaan ja hyvinvoinnissaan. Ensisijaisesti on arvioitava lapsen mahdollisuutta olla sijoitettuna läheisen luokse tai perhehoidon yksikköön. Mikäli lapsi tarvitsee rajoitustoimenpiteitä tai erityistä hoivaa ja huolenpitoa, arvioidaan lastensuojelulaitokseen sijoittamisen tarvetta. Terveydenhuollon laitokseen sijoittaminen voi olla perusteltua esimerkiksi silloin, jos lapsella on erityisen huollon tarvetta psyykkisen tai fyysisen hoidon tarpeen vuoksi.

2.1 Kiireellisen sijoituksen päätöksentekoa ohjaava lainsäädäntö

Kiireellisen sijoituksen arviointi tasapainoilee lapsen ja perheen perustuslaillisten oikeuksien välillä. Lapsella on oikeus koskemattomuuteen ja turvallisuuteen sekä vapauteen ja yksityiselämän suojaan (Perustuslaki 1999/731). Lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti vastuussa hänen huoltajansa. Laki lapsen tapaamisesta ja huollosta (190/2019) säättää huoltajan velvollisuudeksi huolehtia lapsen edun toteutumisesta. Laki kuitenkin painottaa, että lapsen huolto on toteuduttava ilman fyysistä tai henkistä väkivaltaa. (LTH 190/2019.) Viranomaisen puuttuu lapsen huoltoon silloin, kun

lapsen etu ei toteudu kodin olosuhteissa riittävällä tavalla. Lainsäädäntö jättää runsaasti harkinnan varaa lapsen edun arvioimiselle. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja lastensuojelulaki (417/2007) säätävät lapsen edusta. Molemmissa laeissa mainitaan, että lapsen etua arvioidessa on turvattava lapselle fyysinen ja henkinen koskemattomuus sekä turvallinen kasvuympäristö. Ratifioituna Istanbulin sopimus (2011) elää suomalaisessa lainsäädännössä. Lainsäädännössä esiintyvät maininnat lapsen edun arvioimisen perusteista sekä kiireellinen sijoitus laissa turvaamistoimenpiteenä, kuvaavat yhteiskunnan keinoja vahvistaa perheväkivaltaa kokevien lasten oikeusturvaa. Goodey (2017, 25) kuvaakin, että perheväkivallan uhrit tarvitsevat poliittisten ratkaisujen rinnalle myös lain turvan. Toteutuakseen oikeusturva tarvitsee toimivia käytäntöjä lain, politiikan ja lain toimeenpanon tasoilla. (Goodey 2017, 25.)

Kiireellisestä sijoituksesta ja sen menettelyistä säätää lastensuojelulaki (417/2007). Arvioimiseen ja päätöksentekoon on sovellettava lisäksi hyvän hallinnollisen menettelyn turvaavaa hallintolakia (2003/434). Laki säätää asianosaisuudesta ja heidän kuulemisestaan ja tiedon saannista, asioiden vireilletulosta ja niiden käsittelyn sekä selvitysten menettelyistä sekä päätöksenteosta niiden korjaamisesta. Laki asiakkaan oikeudesta ja asemasta (812/2000) säätää asiakkaan oikeuksista tiedonsaantiin ja osallisuuteen, itsemääräämisoikeuteen sekä valitusmenettelyihin. Laki säätää salassapitovelvollisuudesta, mutta mahdollistaa myös viranomaiselle saada ja luovuttaa arvion kannalta tarpeellista tietoa sekä saada tarvittaessa virka-apua arvioinnin suorittamiseksi. Lailla on täten keskeinen merkitys kiireellisen sijoituksen arvioinnin toteuttamisen kannalta myös viranomaistyössä. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja lastensuojelulaki (417/2014) jäsentävät niitä palveluja, joiden mahdollisuutta tukea lapsen olosuhteita kotiin, on arvioitava vaihtoehtona kiireelliselle sijoitukselle.

Lastensuojelulaki (407/2007) säätää, että avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia. Sijaishuollon tarpeen ilmettyä, on lapsen hoito kodinpuolelle järjestettävä viivytyksettä. Lapsen etuna mainitaan myös läheiset ja pysyvät ihmissuhteet. Lain 38 § säätää kiireellisestä sijoituksesta ja välittömästä vaarasta. Lainsäädännössä välitöntä vaaraa käsitteenä kuvataan väljästi (Lamponen 2022, 20). Lastensuojelulaki (417/2007) säätää, että mikäli lapsi on välittömässä vaarassa johtuen 40 § kuvaamien huostaanoton perusteista, hänet on kiireellisesti sijoitettava. Näitä perusteita ovat vakavasti vaarantavat kasvuolosuhteet ja puutteet lapsen huolenpidossa sekä lapsen oma kasvuun ja kehitystä vaarantava käytös. Lapsen käytöstä on täsmennetty liittyväksi päihteiden käyttöön, rikoksen tekemiseen tai muuhun rinnastettavaan käyttäytymiseen. Lapsen kasvuolosuhteisiin liittyviä vakavan vaaran aiheuttavia tekijöitä ei ole lainsäädännössä kuvattu tarkemmin. Lain säätämisen jälkeensosiaali- ja terveysministeriö (2015) on tarkentanut välittömän vaaran käsitettä. Kyseisissä perusteissa on avattu edellä mainitut huostaanoton perusteet. Sosiaali- ja terveysministeriö ilmaisee, että lapsen hyvinvointi täytyy turvata, jos häntä ei voi turvallisesti jättää kotiin ja turvallisuutta

ei ole mahdollista varmistaa avohuollon tukitoimin. (STM 2015.) Kiireellistä sijoitusta arvioidaan tämän valtakunnallisen ohjeistuksen ja kyseisessä arviointitilanteessa esiintyvän tiedon nojalla (Lamponen 2022, 20). Päätöksen tekemiseksi on selvitettävä asianosaisten käsitys ja mielipide arvioitavasta tilanteesta sekä ratkaisuihin. Selvitys voidaan jättää tekemättä, mikäli se aiheuttaa lapselle haittaa. (Lastensuojelulaki 417/2007 39 a §.)

Välitön vaara ei käsitä vain fyysistä uhkaa, vaan myös henkinen väkivalta asettaa tarpeen arvioida välitöntä vaaraa. Kasvuolosuhteisiin liittyvää välitöntä vaaraa on sovellettava arvioitavaksi myös perheen muihin lapsiin liittyen. Lapsi voidaan kiireellisesti sijoittaa myös, jos tarvittavan tiedon kerääminen arvioidaan asettavan lapsen vaaraan. (STM 2015) Näkökulma sijoitusperusteista tiedon keräämiselle ei ole yksiselitteinen. Kuinka voidaan vakuuttavasti todistaa tiedon aiheuttavan välitöntä vaaraa lapselle, mikäli ei voida vakuuttua välittömän vaaran olemassaolosta ilman lisätietoja. Lain soveltaminen sisältää runsaasti harkinnanvaraa. Se jättää sijoitustarpeen arvioinnissa yksittäiselle työntekijälle tilaa arvioida, milloin epäselvä tieto on tarpeeksi vakuuttava peruste sijoitustarpeelle.

Sijoituspäätökseen on kirjattava selkeästi päätökseen vaikuttaneet tekijät ja tapahtumat. Esiin on myös tuotava vaillinaisten tietojen perustelu, mikäli tilanteessa ei ole ollut mahdollista selvittää kaikkia tarvittavia seikkoja. Kiireellinen sijoitus voi kestää enimmillään 30 vuorokautta ja sen aikana on aktiivisesti arvioitava myös muita vaihtoehtoja sijoitukselle. (STM 2015.) Sijoituksen aikana lapsen huoltoon ja hoitoon sovelletaan 45 § mukaista ohjetta, jossa säädetään huostaanotetun lapsen huollosta ja hoidosta. Lapsen huollossa ratkaistaan lapsen hoidosta, kasvatuksesta, olinpaikasta, valvonnasta, yhteydenpidosta, koulutuksesta sekä terveydenhuollosta. Sosiaalihuollon on pyrittävä toimimaan yhteistyössä vanhempien ja lapsen kanssa sijoituksen aikana. Sijoitus voi jatkua vain yli 30 vuorokauden, jos lapsen huostaanottohakemus on ollut hallinto-oikeuden käsittelyssä sijoituksen aikana tai sosiaalityöntekijä valmistelee hakemuksen sijoituksen aikana. Kiireelliselle sijoitukselle on mahdollista tehdä 30 vuorokauden jatkopäätös, mikäli lapsen turvallisen kotiutumisen kannalta on tehtävä tarpeellisia selvityksiä tai tukitoimia ei ole ollut mahdollista järjestää. Kiireellisen sijoituksen on rauettava välittömästi, kun perusteet sijoitukselle poistuvat, sijoituksen määräaika umpeutuu tai hallinto-oikeus antaa määräyksen tai ratkaisun asiassa. (Lastensuojelulaki 417/2007 45 §.) Kiireellisen sijoituksen yhteydessä on erityinen viranomaisvelvollisuus tiedottaa asianosaisia sekä tarjota lainmukaisia palveluja tilanteen muuttamiseksi niin, että kotiin annettava tuki olisi lapselle riittävää (STM 2015).

2.2 Välittömän vaaran arvioiminen perheväkivaltatilanteessa

Välittömän vaaran arvioiminen perheväkivaltatilanteessa vaatii työntekijältä ymmärrystä lapsen tilanteen arvioimisesta, välittömän vaaran arvioimisesta sekä perheväkivaltailmiön lähestymisen määrittämisestä. Lisäksi perheväkivallan havaitsemiseksi ja puheeksiottamisen mahdollistumiseksi tarvitaan konkreettisia työmenetelmiä. Jaakola (2020, 38–44, 130) kertoo, että lapsen tilanteen arvioimiseen liittyvä aiempi tutkimus ja kirjallisuus on teoriapainotteista ja empiirinen tutkimus on vähäisempää. Suomalaisen lastensuojelun ja arviointimenetelmien tutkimus on vähäistä. Kansainvälinen vertaileva tutkimus kuvastaa, että maiden välillä on eroavaisuuksia arviointikeinoissa, lapsilähtöisyyden käsitteissä sekä näkemyksissä oikeudesta puuttumisen valtaan. Jaakola tutki suomalaisen lastensuojelun arviointityöhön vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksessa arvioinnin tekijöitä tarkasteltiin organisatorisesta ja ammatillisesta näkökulmasta. Jaakola näkee laadukkaan arviointiprosessin lastensuojelun vaikuttavuuden edellytyksenä. (Jaakola 2020, 38–44, 130.) Arviointia toteutetaan akuutissa tilanteessa, jossa viranomaisen ja asiakkaan valtasuhteet ovat jännitteisiä. Asiakas voi olla estynyt pitämään huolta oikeuksistaan, joten vastuullisen viranomaistoiminnan vaatimus korostuu. (Berrick, Dickens, Pösö & Skievens 2016, 453.)

Lastensuojelun arvioinnista voidaan paikantaa edelleen Mary Richmondin case work- menetelmän ulottuvuuksia (Jaakola 2020, 34). Richmond on sosiaalityön ensimmäisiä teoreetikkoja ja menetelmien kehittäjiä. Hän kehitti 1900-luvun vaihteessa ajatuksen yksilöllisestä sosiaalityöstä (case work), jossa on ”yksilö tilanteessa”. (Harriskari & Rauhala 2020, 79.) Tämä tapa nähdä sosiaalityötä pyrkii arvioimaan yksilön ja yhteisön välisen vuorovaikutuksen merkityksiä. Historian aikana arviointi on aina pyrkinyt ymmärtämään yksilön sosiaalisten suhteiden merkitystä hänen selviytymiselleen ja hyvinvoinnilleen. Arviointia voidaan tarkastella tiedonkäsittelyn ja päättelyn prosessina. Olennaista on selvittää, millaista tietoa lapsen tilanteesta tarvitaan ja millainen tieto tukee päätöksen tekoa. Prosessin on tarkoitus itsessään tukea muutosta lapsen tilanteesta. (Jaakola 2020, 34.) Arvioinnin laajuus voi erota lastensuojelun arviointitehtävässä riippuen siitä, millaiseen tarpeeseen arviointi pyrkii vastaamaan. Välittömän vaaran arvioiminen voi tapahtua yllättävässä akuutissa tilanteessa tai sen arvioiminen voi olla läsnä osana pitkää asiakassuhdetta.

Välittömän vaaran arvioiminen sisältää elementtejä, joita Jaakola kuvaa lastensuojelun arvioinnille ominaisiksi. Tavoitteena on arvioida mitä lapsen olosuhteissa on tapahtunut, mitä tulee tapahtumaan ja millaisia vaikutuksia näillä tapahtumilla on lapselle. Arvioinnin kohteena on tekijöitä, jotka eivät ole mitattavissa. Tällöin konteksti ja arvioinnin prosessimaisuus korostuvat. Arviota tekevän arvot ja näkemykset vaikuttavat myös prosessiin. Arvio tapahtuu ajassa ja paikassa. (Jaakola 2020, 35, 48.)

Se, mitä pidetään siinä hetkessä merkityksellisenä, ei välttämättä olisi eri ajassa tai eri ihmisten välillä merkityksellistä. Benbenishty ym. (2015, 71) havaitsivat tutkimuksessaan, että kansainvälisesti lastensuojelun päätöksenteon perusrakenteet ja niiden väliset suhteet ovat yleismaallisia. Kansallista eroa esiintyy siinä, millaiseksi päätöksenteon elin on muodostunut. Eroavaisuutta on myös siinä, miten arvioinnin eri tekijöihin suhtaudutaan; mikä on haitallista, mikä on hyvinvointia, millaisia riskiperusteita nähdään sekä millaisia interventioita suositaan. (Benbenishty ym. 2015, 71.) Jaakolan (2020, 35, 48) ja Benbenishtyn ym. (2015, 71) tutkimusten havainnot tukevat toisiaan; ajalla ja paikalla on merkitystä siihen, millaisia merkityksiä annetaan lapsen tilanteeseen tehtävän arvioinnin vaikuttaville tekijöille. Merkitysten eroavaisuudet tarkoittavat tällöin myös sitä, että merkityksen annot välittömälle vaaralle ovat muuttuvaisia riippuen ajasta ja paikasta.

Välittömän vaaran arvioimiseksi on merkityksellistä, miten perheväkivaltaa ilmiönä lähestytään. Väkivallan käsitteellinen lähestymistapa vaikuttaa siihen, millaisia merkityksiä arviointiin perheväkivallalle annetaan lapsen tilanteessa ja millaisia ratkaisukeinoja arvioinnin myötä nähdään sopiviksi. Väkivallan eri lähestymistapoja on tarkasteltu aiemmassa tutkimustiedossa. Piippo (2022, 12–13) tutki väitöskirjassaan suomalaisen ja intialaisen sosiaalityön konsepteissa väkivallan kohtaamisen rakenteita, käytäntöjä ja toimijuutta. Piippo jäsentää, että kohtaamisissa väkivalta määrittyy aikaulottuvuuden, kulttuurin, lainsäädännön, organisaation sekä sukupuolen kautta. Väkivallan kohtaaminen vaatii työntekijältä tietoa, kykyä erotella, reflektiivisyyttä, moniammatillisuutta sekä proseduraalista osaamista. Piippo havaitsi, että sukupuolineutraalinen työote voi häivyttää väkivallan sukupuolittuneita merkityksiä sekä sen, että sosiaalityö tarvitsee lisäkoulutusta väkivaltatyöhön. (Piippo 2022, 12–13, 55.) Houtsonen ja kollegat (2020, 17) havaitsivat tutkimuksessaan poliisien kielenkäytöstä perheväkivaltaan liittyen, että poliisien puhe kuvastui sukupuolineutraalina. Perheväkivallan taustatekijöiksi liitettiin usein perheen sisäiset konfliktit ja muut sosiaaliset haitat. Houtsonen ja kollegat kuitenkin toteavat omien tutkimustulosten rinnalla, että yleisemmällä tasolla he havaitsivat yhteiskunnallisten keskustelujen lähisuhdeväkivaltaan liittyen linkittyvän vahvemmin sukupuolten välisiin valtasuhteisiin. (Houtsonen, ym. 2020, 17.) Esimerkiksi Devaney ja kollegat jäsentävät väkivallan politiikkaa, käytäntöjä ja tutkimusta artikkeliteoksessaan sukupuolisensitiivisyyden näkökulmasta. Lapsen näkökulmasta feminiininen lähestyminen väkivaltaan on perusteltu, sillä parisuhteissa naisiin kohdistuva väkivalta tapahtuu usein lapsen kasvuolosuhteissa. (Devaney, ym. 2017.)

Lindqvistin (2009, 226) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät määrittivät perheväkivallan kumpuavan oireena muista sosiaalisista ja yhteiskunnallisista ongelmista. Tästä vuorovaikutusongelmasta nähtiin vastuullisena koko perhe. Naisiin kohdistu-

vaan väkivallan määrittely erosi ja siinä määrittelyn painotus oli sukupuolten kulttuurisissa ja sosiaalisissa epätasa-arvoa sisältävissä valtasuhteissa. Sosiaalityöntekijät taten määrittivät parisuhdeväkivaltaa ja perheväkivaltaa erilaisten lähestymistapojen kautta. Työntekijät kuvasivat väkivaltaa kokeneiden alistuneisuuden, syyllisyyden ja häpeän rinnalla kokijoiden toimijuutta ja roolia selviytyjinä. (Lindqvistin 2009, 226) Flinckin (2006) tutkimuksessa väkivallan vuorovaikutuksellinen lähestymistapa nähtiin kokijaa syyllistävänä. Kokijat tarvitsivat irtaantuakseen voimavaraistavaa työskentelyä ja tekijä tarvitsi turvallisen ympäristön kohdata syyllisyyden tunteitaan. (Flinck 2006, 103,117.) Myös Jäppinen (2015, 234, 256) havaitsi tutkiessaan venäläisten kriisikeskusten toimintaa, että väkivaltaa kokeneet naiset nähtiin omaavan vastuuta väkivallan päättymisestä ja perheväkivallan näkeminen vuorovaikutusongelmana saattoi estää väkivallan päättymistä. Erityisesti lapsiperheissä lasten turvallisuus nähtiin naisen vastuulla, kun väkivallan tekijänä oli mies. Kokijoiden kanssa tehtävä muutostyöskentely pohjautui osittain työkeinojen vähäisyyteen; muutosta pyrittiin tekemään sen asiakkaan kanssa, joka siihen oli motivoitunut. Kokijan toimijuus nähtiin omavaraisena, jossa työntekijät ja lainsäädäntö pystyi tukemaan osittain. Työntekijät ilmaisivat, että perheväkivallan tekijän avun hakemiseen velvoittava lainsäädäntö olisi tarpeen, jotta kokijan toimijuuden vastuuta voisi vähentää. (Jäppinen 2015, 234, 250–256.) Väkivaltailmiön ja perhekeskeisen politiikan sekä palvelujärjestelmän yhdistäminen voi esiintyä yhteiskunnassa jännitteisenä. Yksittäisen työntekijän lähestymistapa väkivaltailmiöön on merkityksellinen, kun arvioidaan perheväkivallan merkitystä välittömänä vaarana. Suomalaisen lainsäädännön ja palvelujärjestelmän toimintamallit lapsen välittömän vaaran tilanteessa kuvastavat suomalaisen järjestelmän lähestymistä perheväkivaltailmiöön. Kiireellisen sijoituksen arvioimisessa toimijuuden vastuu perheväkivallan päättymisessä on lapsella, sillä turvaamisen keinona on hänen sijoittamisensa kodin ulkopuolelle. Myös kokijavanhemman vastuuksi voi tulla lapsen kanssa turvakotiin lähteminen, jotta sijoituspäätöstä ei ole tarpeellista tehdä. Suomalainen lainsäädäntö mahdollistaa lapsen sijoittamisen kodin ulkopuolelle, mutta väkivaltaa käyttävään vanhempaan ei voida kohdistaa tahdonvastaisia toimenpiteitä sosiaalityön keinoin. On mahdollista, että muu perhe ei voi akuutin tilanteen jälkeen palata kotiin, mikäli väkivallantekijä valitsee jäädä yhteiseen kotiin. Työskentely perheväkivallan tekijän kanssa on mahdollista vain, mikäli hän on siihen itse motivoitunut.

Perheväkivaltailmiön lähestymistavan lisäksi työntekijä tarvitsee konkreettisia työkeinoja arvioidakseen, millainen lapsen tilanne on hänen turvallisuutensa suhteen. Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisen tehokkaat menetelmät sosiaali- ja terveydenhuollossa-hoitosuositus painottaa, että perheväkivallan tunnistamisessa on keskeistä lapsen kasvuolosuhteissa sekä lapseen ja vanhempaan liittyvien perheväkivallan riskitekijöiden arvioiminen (HOTUS 2022, 37). EU:n rahoittama ERICA-hanke kehittää

tutkittuun tietoon perustuvia valtakunnallisia perheväkivallan kartoitusmenetelmiä (Enter mentalhealth 2023). Lapsen tilannetta voidaan selvittää työskentelemällä lapsen kanssa, mutta myös kokijavanhemman kanssa tehtävällä yhteistyöllä. Nipuli (2019, 20) kertoo, että perheväkivallan ehkäisemiseksi, akuutin tuen varmistamiseksi sekä kokemusten käsittelemiseksi on valtakunnallisesti painotettu suunnitelmallista sosiaali- ja terveystalveluiden rakenteellista kehittämistyötä. Väkiavallan kartoittaminen ja tarvittavien palveluidensaataavuus sekä väkivalta-työn osaaminen on nivouduttava osaksi palvelujärjestelmässä tehtävää sosiaalityötä. (Nipuli 2019, 20.) Väkiavallan arvioinnin tukena on valtakunnallisesti käytössä esimerkiksi THL:n kehittämii kysely- ja kartoituslomakkeita (Siukola 2014, 46–48). Käyttääkseen lomakkeita, työntekijällä on oltava ymmärrystä väkivaltailmiöstä. Perheväkivallan kartoittaminen tapahtuu suorassa vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa, joten työntekijällä on hyvä olla valmiiksi tietoa ratkaisuvaihtoehdoista ja avun mahdollisuuksista asiakkaan tilanteeseen. (THL 2023b.) Lomake on työkalu tilanteen ja ratkaisujen selkeälle jäsentymiselle. Lomakkeita on kehitetty myös terveydenhuoltoon ja rikostutkintaan liittyen. Keskityn tässä luvussa perheväkivallan kartoittamisen työkaluihin, jotka soveltuvat perhepalveluiden ja lastensuojelun sosiaalityöhön.

Lähisuhde suodatin- ja kartoituslomake on kehitetty palvelujärjestelmään, jolla kartoitetaan asiakkaiden lähisuhdeväkivalta-koemuksia. Tavoitteena on, että kartoittaminen mahdollistaa väkiavallan esiin tulemisen sekä asiakkaan oman tietoisuuden vahvistumisen kokemuksistaan. Lomake on tarkoitettu myös kohtaamisiin, joissa asiakkaan elämäntilannetta kartoitetaan ilman erityistä havaintoa väkiavallan mahdollisuudesta. Digitaalisen ja vainon väkivalta-työmuodot eivät sisälly kartoituslomakkeeseen ja THL on kehitännyt erilliset kartoituslomakkeet näihin väkiavallan muotoihin. Asiakkaan *turvasuunnitelma* voidaan tehdä THL:n kehittämälle lomakkeelle. Suunnitelman tekeminen voi vahvistaa asiakkaan hallinnan tunnetta ja suunnitelma voi ehkäistä väkivalta-tilanteita. *MARAK-työskentely* on kehitetty parisuhdeväkiavallan moniammatillisen riskiarvioinnin menetelmäksi. Menetelmä soveltuu tilanteisiin, kun perheessä on havaittu parisuhdeväkiavallaa. Työryhmä arvioi väkiavallan riskejä ja tekee suunnitelmaa toimenpiteille, joilla kokijan turvallisuutta voidaan vahvistaa. (THL 2023d.) Turvasuunnitelmaa voidaan tehdä myös väkiavallan tekijän kanssa, mikäli hän on motivoitunut muutokseen. Myös tekijä tarvitsee tukea uusien toimintamallien vahvistumiseksi ja tietoa käytöksensä vaikutuksista muihin perheenjäseniin. Työskennellessä väkiavallan tekijän kanssa, on muun perheen turvallisuuden tilanne myös kartoitettava. (THL 2022e.) Lasten väkiavallatapahtumien tilanteeseen on kehitetty LASTA-toimintamalli, jossa poliisi, sosiaalityö ja terveydenhuolto tekevät suunnitelmallisesti yhteistyötä. Toimintamallilla pyritään varmistamaan lapsen tilanteen tarvittava selvitys ja palvelujen tarjoaminen sekä tiedonkulku viranomaisten välillä. (THL 2023b.) THL ei ole kehitännyt erityisesti lapsille kohdennettuja lomakkeita, joilla sosiaalityö voi kartoittaa

väkivaltaa. Järjestötoiminta on kehittännyt lapsille soveltuviksi menetelmiksi kehonkartoja sekä turvallisuuteen liittyviä sovelluksia (Ensi- ja turvakotiliitto i.a b). Kehonkartan avulla voi kartoittaa väkivallan tapahtumia sekä vammoja. Sovelluksilla pyritään vahvistamaan lasten turvataitoja ja kykyä tunnistaa väkivaltaista käytöstä.

Lapsen kanssa perheväkivallan kokemusten kartoittaminen sisältää useita haasteita. Tarvittava varmuus tiedosta jää usein vajaaksi ja väkivaltilanteissa on ollut paikalla vain lapsi. Tällöin lapsen kertomalle jää suuri merkitys. Lapsen kyky kertoa tilanteestaan ja työntekijän kyky saada lapselta laadukasta ja moniulotteista tietoa vaikuttavat ratkaisevasti perheväkivallan esiin tulemiseen. (Baugerud & Johnson 2017, 121.) Lapselle on tärkeää, että perheväkivallasta kerrottaessa ilmapiiri on luottamuksellinen ja avoimeen puheeseen rohkaiseva. Työntekijän on hyvä ottaa reilusti kantaa siihen, että väkivalta on väärin. Keskustelu on rakennettava ikätasoisesti ja lapsen on hyvä antaa hengähtää välillä esimerkiksi leikkien ja arkisia toimia puuhaten. Lapselle ei ole hyvä esittää johdatteluvia kysymyksiä, vaan lasta voi auttaa avoimin kysymyksin ja pyytää häntä kertomaan lisää kokemuksistaan. Lapselle on hyvä kertoa, millaisia ratkaisuja tai suunnitelmia hänen tilanteeseensa liittyy. Myös epävarmat suunnitelmat on hyvä avata ja kertoa, ettei ratkaisuvaihtoehdot ole vielä selvät. (THL 2022e.)

Lapsen perheväkivaltakokemukset voivat tulla esiin yllättäen hänen arjen toimintaympäristöissään. Arviointiin vaikuttaa yksilöllisen tilanteen lisäksi lapsen yksilölliset tekijät, kuten ikä. Myös perheväkivallan ja välittömän vaaran arvioinnin olosuhteet voivat vaikuttaa ratkaisuun. Vuorokauden aika ja yhteyden saaminen asianosaisiin ja tarvittaviin ammattihenkilöihin voivat vaikuttaa siihen, päätetäänkö lapsi sijoittaa viranomaisen toimesta. Välitöntä vaaraa arvioiva työntekijä ei välttämättä ole työntekijä, jolle lapsi kertoo ensimmäisenä kokemastaan väkivallasta. Arviointi voi käynnistyä niin, että toinen viranomainen on tehnyt alkukartoitusta lapsen tilanteesta. Kiireellisen sijoituksen arviointi voi käynnistyä lastensuojeluilmoituksesta tai esimerkiksi tutulle työntekijälle tai päivystykseen saapuvana tietona akuutista tilanteesta. Arvioinnin luonteeseen vaikuttaa se, onko lapsella hänen tilanteeseensa perehtynyttä työntekijää vai arvioidaanko tilannetta vain akuutin tilanteen tiedon varassa. Sijoituspäätöksen myötä arvioidaan lapselle sopivaa sijaispaikkaa sekä selvitetään asianosaisten mielipiteitä sijoitukseen liittyen.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2015) on linjannut, että välittömän vaaran perusteena voi olla vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmia. Välitön vaara voi syntyä myös silloin, kun avohuollon tukitoimet ovat riittämättömiä tai on syntynyt tarve rajoitustoimenpiteille. Fyysinen väkivallan uhka ja henkinen väkivalta voivat aiheuttaa välittömän vaaran lapsen terveyteen ja kehitykseen. Lapsen oma väkivaltainen käyttäytyminen, karkailu ja päihteiden käyttö voivat myös johtaa sijoituspäätökseen. (STM 2015.) Lapsen käyttäytymiseen viittaavat välittömän vaaran perusteet sijoitustarpeelle kuvastavat lapsen oireilua hänen kasvussaan ja kehityksessään. Jaakola

(2020, 47) kuitenkin argumentoi, että lastensuojelun olisi kyettävä arvioimaan lapsen elämäntilanteen vaikutukset hänen hyvinvoinnilleen ilman että lapsi oireilee (Jaakola 2020, 47). Kiireellisen sijoituksen arviointi kuvastuu ristiriitaisena Jaakolan esittämän periaatteen kanssa, sillä arviointikriteerinä on kasvun ja kehityksen välitön vakava vaarantuminen. Tällöin lapsen riskitekijät voidaan olettaa olevan niin merkitykselliset, että lapsen oireilemattomuutta ei voida varmistaa. Välittömän vaaran arvioimisessa keskeisenä osana on riskien arvioiminen. Paavilainen (2021) kuvaa, että eri riskitekijät ja suojaavat tekijät luovat lapselle kokonaisvaltaiset olosuhteet. Yksittäistä riskitekijää merkittävämpää on arvioida perheen kokonaistilannetta. (Paavilainen 2021, 34.) Arvioinnissa on hyvä ymmärtää perhesuhteiden ja taustatekijöiden monikerroksisuus. Ymmärrys riskien toteutumista vahvistavista taustatekijöistä auttaa työntekijää havainnoimaan tilannetta sekä kysymään arvion kannalta olennaisia kysymyksiä. Berrick, ym. (2016, 451–452) kuvaavat, että lasten sijoituspäätöksiin vaikuttavista tekijöistä ei ole tarvittavaa tutkimuksellista tietoa. Esimerkiksi arviointiin käytettävän ajan merkityksestä päätöksen vakuuttavuudelle ei ole tutkimuksellista tietoa, vaikka sen puutteellisuudesta on huolta kansainvälisesti. (Berrick, ym. 2016, 451–452.) Kansainvälisesti verrattuna suomalaisessa palvelujärjestelmässä sijoituspäätöksen arviointi on moniulotteista. Arviointi kuvastuu monitieteellisenä ja siihen osallistuu moniammatillisen työskentelyn lisäksi kollegat, vanhemmat sekä lapsi. (Berrick 2016, 461). Välittömän vaaran arvioimiseksi lapsen omaan kertomaan vaarasta on suhtauduttavat erityisen vakavasti. (Lamponen 2022, 20; kuntainfo 29.9.2015.) Suomessa on tehty 2000-luvun aikana kehittämistyötä, jolla lapsen osallisuutta arviointikäytännöissä ja lastensuojeluasiakkuudessa on pyritty vahvistamaan (Jaakola 2020, 51).

2.3 Sijoitus ja kiireellinen sijoitus tutkimuksissa

Viranomaisten ymmärrys väkivallan ja kaltoinkohtelun vaikutuksista sekä lasten oikeudellisen suojan vahvistaminen yhteiskunnassa ovat tutkitusti lisänneet riskiarviointimenetelmien käyttämistä ja lasten suojelupyrkimystä. Ymmärrys riskitekijöistä voi myös kiihdyttää tarvetta välittömille viranomaispuuttumisille. (Kojan & Storhaug 2016, 6.) Kansainvälisillä ja kansallisilla poliittisilla toimilla sekä tutkimustiedon muodostamisella on merkitystä siihen, millaiseksi viranomaistyö muotoutuu arvioitaessa perheväkivallan tuomia riskejä lapsen hyvinvoinnille ja suojaamisen tarpeelle. Kansainväliset vertailevat tutkimukset osoittavat, että kiireellisten sijoitusten määrä on kasvanut tasaisesti (THL 2020,4 & THL 2022b). Kansainvälisesti koottua

tietoa on vähäisesti lasten sijoituksen perusteista (myös Heino ym. 2016, 29), pituudesta, määristä, lasten osallisuudesta sekä perheiden oikeuksien toteutumisesta. Kiireellisen sijoituksen kulttuuri- ja konseptisidonnaisuus myös vaikeuttaa kansainvälisen vertailevan tutkimustiedon muodostumista (Burns, Pösö & Skievens 2016). Eri maiden välillä on eroavaisuuksia siinä, millaisena toimenpiteenä kiireellinen sijoitus käsitetään lainsäädännöissä ja työkäytännöissä. Erityisesti eroavaisuuksia maiden välillä on siinä, kuka kiireellisen sijoituksen päätöksen tekee ja kuinka kauan päätös voi olla voimassa. Suomalaisessa järjestelmässä sosiaalityöntekijällä on merkittävän itsenäinen rooli sijoituspäätöksen tekijänä. Kiireelliset sijoitukset ovat myös Suomessa poikkeuksellisen pitkiä. Suomalaisen lastensuojelujärjestelmän mukaisesta kiireellisestä sijoituksesta on vähäisesti tutkimustietoa, osittain johtuen sen yksilöllisten rakenteellisten piirteitten takia. (Lamponen 2022, 17, 26.) Kansainvälisesti tarkasteltuna, eri mailla on kiireellisen sijoituksen päätöstä vastaavia toimenpiteitä. Vaikka toimenpiteet ja menettelykäytännöt eroavat eri maiden järjestelmissä, tarkastellaan tässä tutkielmassa lapsen sijoitukseen liittyvää kansainvälistä tutkimustietoa erittelemättä tarkasti sijoituselinten ja käytänteiden rakenteellisia eriäväisyyksiä. Tämä käsitteellinen valinta mahdollistaa sijoituksesta tehtyä aiemman tutkimustiedon tarkastelun ilman, että yksilölliset maiden väliset eroavaisuudet estävät tiedon jäsentämistä kansainvälisellä tasolla.

Kiireellisen sijoitustarpeen arvioiminen on tasapainoilua tarve- ja riskiarvioinnin välillä. Kojan ja Storhaugin tutkimuksessa (2016, 6) vanhemmat kokivat sijoituspäätöksen riskilähtöisen lisäksi myös tarvelähtöiseksi. Kiireellinen sijoitus on perheelle erityinen stressiä aiheuttava tukitoimi. Tarve suojella lasta epäselvissä olosuhteissa aiheuttaa riskin mekaaniselle ja riittämättömään tietoon perustuvalle päätöksenteolle. (Kojan & Storhaug 2016, 6.) Suomessa sijoitus käsitetään palvelumuotona osana palvelujärjestelmää (Burns ym. 2016). Aiempi tutkimustieto kuvastaa, että kansainvälisesti tarkasteltuna yhteiskunnan rakenteilla ja palvelurakenteilla on merkitystä, miten asiakastyötä tekevien sijoituspäätöksiä arvioivat ja toteuttavat. Rakenteet vaikuttavat oikeudellisiin ja muodollisiin tekijöihin sekä vaikuttavat työntekijöiden käsityksiin ja kokemuksiin tehtävästään lastensuojelun työntekijänä. Vaikka työntekijät tunnistavat samankaltaisia riskitekijöitä lapsen olosuhteissa, vaikuttavat lait ja palvelujärjestelmä siihen, miten riskiin suhtaudutaan ja millaisiin toimenpiteisiin päädytään. (Berrick, ym. 2016, 451–460.) Burns ja kollegat (2016) argumentoivat tutkimustuloksia, joita oli kerätty Suomessa, Ruotsissa, Saksassa, Norjassa, Sveitsissä, Irlannissa, Englannissa sekä Yhdysvalloissa lasten sijoituksen käytänteisiin ja jäsenyyksen tapoihin liittyen. Maiden välillä esiintyi yksilöllisiä tuloksia, mutta eri maista saadut tulokset osoittivat yhteneväisiä haasteita lasten sijoituspäätöksen tekoon liittyen myös kansainvälisellä tasolla. He havaitsivat, että yleisenä haasteena ilmeni eri maiden tilastollisen tiedon

uupuminen. Myös suomalaisessa järjestelmässä menettelynä käytettävä suostumuksellinen sijoitus-käsite kuvastui myös haasteellisena. Tutkimukset kuvastivat, että asiakkaan suostumuksen aitouden varmistaminen näyttäytyy kyseenalaisena. Päätöksiä tekevien viranomaisten ja tuomioistuinten toiminta ei kuvastunut avoimena, jotta päätöksentekoa voitaisiin arvioida ja vahvistaa sen luotettavuutta. Tuloksissa myös ilmeni, että maiden sisäiset haasteet käytänteiden, lain soveltamisen ja viranomaisen vallan käytön epätasaisuudessa olivat yleisiä. (Burns, ym. 2016.)

Suomessa on tehty tilastollista tutkimusta kiireelliseen sijoituksen määriin ja taustatekijöihin liittyen. Vuonna 2019 Suomessa kiireellisesti sijoitettiin 4522 lasta, joista 25 % oli huostaanotettu kuluneen vuoden aikana. Edellisenä vuonna kiireellisesti sijoitetuista lapsista oli kahden vuoden kuluttua huostaanotettu lähes 50 %. Vuonna 2021 kiireelliseen sijoitukseen oli päädytty 4503 lapsen kohdalla. (THL 2020/4 & THL 2022b.) Tilastoissa on havaittavissa, että kiireellisten sijoitusten toistuminen saman lapsen kohdalla ovat lisääntyneet (Lamponen 2022, 31). Tilastoja voisi tulkita niin, että kiireelliseen sijoitukseen päätyessä lasten olosuhteissa on kompleksisia ja vakavia riskitekijöitä, joita ei ole kyetty avohuollon tukitoimin poistamaan riittävällä tavalla. Heino ja kollegojen (2016, 7, 29, 78) tekemässä tutkimuksessa havaittiin, että huostaanotetuilla lapsilla oli lähes puolella kiireellinen sijoitus taustallaan. Tuloksissa ilmeni, että 23 % sijoituksen taustalla perheväkivaltaa tai sen uhkaa. Lisäksi 10 % oli huolto- ja tapaamisriitaa, joka pitkittyneenä voidaan määritellä väkivallaksi. (Heino ym. 2016, 7, 29, 78.) Kojan ja Storhaug (2016, 1) ovat tutkineet Norjassa tehtyjen kiireellisten sijoitusten taustatekijöitä. Tutkimuksessa havaittiin, että kaksikolmasosa haastateltavista oli saanut tukitoimia tai heidän tilannettaan oli selvitetty ennen kiireellistä sijoitusta. Valtaosa haastateltavista oli korostanut, että heidän haasteensa olivat olleet pitkäkestoisia. Taustalla 11 % oli väkivaltaan liittyvä lastensuojeluilmoitus, joka ei ollut johtanut selvitykseen ja 21 % selvityksen jälkeen ei ollut todettu tarvetta palveluille. (Kojan & Storhaug 2016, 1.) Tutkimusten tulokset kuvastavat, että väkivalta on useasti ollut viranomaisilla tiedossa. Puuttuminen on tapahtunut vasta tilanteen vaatiessa välittömiä suojaamistoimia.

Lamponen (2022) havaitsi tutkimuksessaan kolme tasoa arvioitaessa kiireellisen sijoituksen tarvetta; selkeä, epäily ja epävarma välitön vaara. Selkeässä välittömässä vaarassa sosiaalityöntekijän saama tieto oli yksiselitteistä ja selkeää. Tieto lapsen tilanteesta saatiin läheisiltä. Tilanteen ennakoimattomuudesta huolimatta, tulkinnan varaa ratkaisun tekemiseen ei jäänyt. Välittömän vaaran epäilyn tilanteessa tieto tuli usein viranomaisilta. Saatua tietoa samanaikaisesti puolsi ja vastusti sijoituksen päätöstä. Epäily oli ollut usein viranomaisilla jo pidempään, mutta ratkaisun tekemiseksi vaadittiin selkiyttävä tilanne. Epävarman vaaran tilanteissa oli tunnuspiirteitä kiireellisen sijoituksen piirteistä, mutta näkemyksen muodostaminen oli vaikeaa. Tilanteet johti-

vat usein kokonaisvaltaisempaan lapsen tilanteen selvittämiseen. Arviointi ja päätöksenteko näyttäytyivät kehämäisenä prosessina, jossa sosiaalityöntekijä työsti saamaansa tietoa. (Lamponen 2022, 102, 162.)

Berrick ym. tutkivat eri maiden työntekijöiden tapoja arvioida lapsen sijoittamisen päätöstä. Vanhemmat näyttäytyivät tärkeille yhteistyökumppaneille arviointityössä. Lasten osallisuus kuvastui ristiriitaisena. Pohjoismaisessa lastensuojelussa korostettiin erityisesti tiedon antamista vanhemmille. Tulokset kuvastivat työntekijöiden normatiivista käsitystä vanhempien osallisuudesta. Aidon osallisuuden tutkimiselle olisi tärkeää kartoittaa osallisuutta sen eri käytännön tasoilla sekä vanhempien kokemusta omasta osallisuudestaan. (Berrick, ym. 2017, 634–635.) Kriz (2020) haastateli tutkimuksessaan norjalaisia ja yhdysvaltalaisia sosiaalityöntekijöitä saadakseen ymmärrystä, millaiset tekijät vaikuttavat lapsen osallisuuteen sijoituspäätöstä tehdessä ja sijoituksen aikana. Lapsen osallisuutta vahvasti työntekijän positiivinen suhtautuminen lapseen, lapsenselkeä ja luotettava kommunikointi sekä surun, epätoivon tai pelon ilmaiseminen. Lapsen osallisuus lisääntyi, jos hän oli yli 12-vuotias ja hän ilmaisi oman halunsa kotoa pois pääsemiselle. Sijaispaikan valinnan mahdollisuus lisäsi myös lapsen osallisuutta. Työntekijät ottivat lapsen osalliseksi vahvemmin silloin, kun riskitekijänä oli fyysinen väkivalta, seksuaalinen väkivalta, vanhempien välinen konflikti tai vanhempien päihdeongelma. Haastateltavat nimesivät myös tekijöitä, jotka vaikuttivat heikentävästi lapsen osallisuuteen. Lapsen pieni ikä, kehitysvammaisuus tai mielenterveysongelmat vähensivät lapsen osallisuutta. Työntekijät vähensivät lapsen osallisuutta päätöksen tekemisessä, mikäli arvioivat sen vaikuttavan lapseen traumatisoivasti tai aiheuttavan vaaraa hänelle. (Kritz 2020, 46, 66.)

Hiihto (2011, 4–17) tutki hallinto-oikeuden huostaanottoasiakirjoista, millaisia merkityksiä perheväkivallalle annettiin lapsen sijoitusprosessin aikana. Lähes puolessa huostaanottohakemuksissa viitattiin lapsen olosuhteissa perheväkivaltaan. Ilmaisut rakennettiin niin epäselvästi, että väkivallan tekoja sekä uhrin ja kokijan roolia ei ollut erotettavissa. Perheväkivallasta puhuttiin isän tekemänä ilman, että avattiin kehen väkivalta kohdistui. Lähes yhtä yleinen tapa oli ilmaista, että äiti ja lapsi joutuivat isän tekemän väkivallan kohteiksi. Hakemuksissa oli myös viittauksia äitien väkivaltaisesta käytöksestä lapsia kohtaan. Perheväkivallan merkitystä lapsen kasvulle ja kehitykselle ei myöskään avattu. Lapsen huostaanoton tarpeellisuutta perustellessa sosiaalityöntekijät kuvasivat perheväkivaltaa vanhempien väliseksi ristiriidaksi ja vuorovaikutusongelmaksi, äidin epäonnistuneeseen suojelupyrkimykseen, päihde- ja väkivaltaongelmavyyhdyksi sekä kasvatusväkivallaksi. Hiihto argumentoi tuloksiansa valossa, että perheväkivallan puuttuminen vaatii viranomaisilta ymmärrystä ottaa huomioon yksilölliset tilanteet ja yksityiskohdat liittyen tekijöihin, kokijoihin sekä perheväkivallan vaikutuksiin. (Hiihola 2011, 4–17.)

3 PERHEVÄKIVALTA

Tässä tutkielmassa tarkastellaan välitöntä vaaraa perheväkivallan näkökulmasta. Riskitekijänä tutkielmassa väkivalta jäsentyy erityisesti perheväkivallaksi, sillä kodissa ja perhesuhteissa tapahtuvana sen vaikutukset lapsen kasvuun ja kehitykselle ovat erityisen merkitykselliset. Väkivaltaa kokeva on perheväkivaltatilanteessa usein riippuvainen tekijästä ja hänellä on tekijään tunneside (Nipuli 2019, 15). Perheväkivaltana väkivallan muotona ja usein kodin olosuhteissa tapahtuvana asettaa myös lapsen olosuhteisiin riskitekijät, joiden poistamiseksi joudutaan arvioimaan lapsen sijoittamista kiireellisesti kodin ulkopuolelle. Tässä luvussa käyn läpi perheväkivallan eri ilmenemismuotoja. Käyn myös läpi aiemmassa tutkimustiedossa esiin nostettuja väkivallan taustatekijöitä sekä väkivallan vaikutusta lapsen kehitykseen. Ymmärrys väkivallan taustatekijöistä on tärkeää, jotta perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten on mahdollista havaita väkivaltaisen käytöksen riskitekijöitä. Myös väkivallan vaikutukset lapsen kehitykseen sekä viitteet lapsen oireilusta voivat antaa ymmärrystä siihen, milloin lapsen olosuhteiden turvallisuutta on hyvä kartoittaa. Tutkimustieto väkivallan vaikutuksista lapsen kehitykselle antavat myös legitimitetin viranomaistoiminnalle: perheväkivalta vaikuttaa laaja-alaisesti lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin, mistä johtuen lapsella on oikeus hänen suojaamiseensa.

3.1 Perheväkivalta ilmiönä

Lähisuhdeväkivalta tapahtuu ihmisten välillä, jotka ovat keskenään läheisessä suhteessa. Perheväkivalta on lähisuhdeväkivaltaa, joka kohdistuu saman perheen jäseniin. Yhteen perheeseen kohdistunut väkivalta kohdistuu aina myös muihin perheenjäseniin. (Bildjuschkin, ym. 2020, 7.) Lapsi kasvaa omassa perheyhteisössään

aikuisvallan alla. Se voi ilmetä perheen psykologisissa ja vuorovaikutuksellisissa suhteissa sekä rakenteissa, jotka määrittävät lapsen kasvua ja tapaa olla. (Linjakumpu 2021, 116–117.) Väkivalta on erityinen riskitekijä lapsen kasvu- ja kehitykselle (Jaakola 2020, 49). Perheväkivalta on ihmisoikeusloukkaus (Holt, ym. 2017, 345; Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 16), joka elää perheissä ylisukupolvisena taakkana (Flinck & Paavilainen 2016, 92). Tämän takia lapsen kokema väkivalta asettaa viranomaiset erityiseen puuttumisen positioon lapsen oikeuksien turvaamiseksi. Lapsen kohdistuva väkivalta voidaan määritellä monimuotoiseksi kansanterveysongelmaksi, joka aiheuttaa lapsille ja perheille kärsimystä ja yhteiskunnalle kustannuksia (Flinck, ym. 2016, 92; Holma ym. 2021).

Kouluterveyskyselyissä 2021 kartoitettiin suomalaisten lasten kokemuksia lähisuhdeväki-vallasta kuluneen vuoden aikana. Kokemuksiinsa perheväkivaltaan liittyen, kertoi 4. ja 5. luokkalaisista 15 % kokevansa fyysistä väkivaltaa vanhempiensa tai muiden huolta pitävien aikuisten osalta. Henkistä väkivaltaa vanhempien toteuttamana koki 26 %. Muiden perheenjäsenten välistä fyysistä väkivaltaa koki 14 % lapsista. Kyselyyn vastasi myös 8. ja 9. luokkalaisia. Heistä 13 % koki vanhempiensa puolelta fyysistä väkivaltaa. Henkistä väkivaltaa koki jopa 31 %. Muiden perheenjäsenten välistä väkivaltaa heistä koki 13 %. Toisen asteen opiskelijoiden tulokset olivat samankaltaisia verraten yläasteikäisiin. Poikkeuksena oli fyysisen väkivallan kokemisen ja todistamisen tulosten väheneminen puoleen. (THL 2022a.) Kyselyissä lapset kuvaavat väkivallan olevan osa heidän perhesuhteitaan. Itseilmoitukseen pohjautuvat kyselyt ovat tärkeitä väkivaltailmiön tunnistamiseksi, sillä vain pieni osa väkivallasta ja hyväksikäytöstä tulee viranomaisten tietoisuuteen (Orasniemi & Pirskanen 2017, 8). Heino ym. (2016, 70) tutkimuksessa ilmeni, että ennen sijoitusta jopa puolella lapsista oli todettu kasvuolosuhteissa perheväkivaltaa ja neljänneksellä se oli voimakkaasti osa arkea. Lapsen oma väkivaltainen käyttäytyminen oli sijoituksen taustatekijänä lähes puolella ja viidenneksellä lapsista väkivaltainen käytös oli voimakkaasti sijoitukseen vaikuttava tekijä. (Heino ym. 2016, 70.) Vaikka Heino ym. tutkimusten tulokset eivät erittele kiireellisen sijoituksen taustatekijöitä, ne antavat näkymän perheväkivallan yleisyydestä sijoitusta arvioitaessa. Perheväkivaltaa voi esiintyä useassa eri muodossa. Ne voivat esiintyä perheessä yhtäaikaaisesti tai vaihdella eri elämänvaiheissa. Väkivaltailmiön moninaisuuden takia on hyvä avata eri muotojen ominaisuuksia.

Fyysinen väkivalta loukkaa oikeutta koskemattomuuteen (Bildjuschkin ym. 2020, 9). Se voi olla esimerkiksi lyömistä, potkimista, repimistä tai kuristamista. Se voi jättää ruhjeita ja murtumia tai pahimmillaan johtaa kuolemaan. (Ensi- ja turvakotien liitto i.a a.) Fyysinen väkivalta määritellään oikeudellisesta näkökulmasta rikokseksi. Lähisuhde- ja perheväkivalta on taustalla joka kolmannessa henkirikostapauksessa. (Karhuvaara, ym. 2013, 12.) Lapsi- ja perhesurmien taustalla on havaittu, että miesten

teon taustalla oli usein kosto eroa hakevalle naiselle. Naisten lapsiturman taustatekijöinä ilmeni uupumusta huoltajuuskiistoihin sekä kiusatuksi tulemisen kokemus toisen huoltajan puolelta. (Sisäasiainministeriö 2021, 23–24.) Henkinen väkivalta taas voi ilmetä alistamisena, kontrollointina, pelotteluna, eristämisenä, huutamisenä, nöyryyttämisenä, mitätöimisenä sekä vähättelynä (Bildjuschkin ym. 2020, 9; Karhuvaara, ym. 2013, 17–18). Henkinen väkivalta syvenee pikkuhiljaa ja usein muuttuu ajan myötä myös fyysiseksi. Johnston (1994) on jäsentänyt henkisen väkivallan aktiiviseen ja passiiviseen. Aktiivinen tekijän toiminta on avointa aggressiivista toimintaa. Passiivinen väkivalta voi olla mykkäkoulua, pois lähtemistä ja toisen sivuuttamista. (Karhuvaara, ym. 2013, 17–18.) Fyysisen väkivallan nähdään sisältävän myös henkisen väkivallan kokemusta (Flinck & Paavilainen 2016, 93). Kuritusväkivalta voi ilmetä fyysisenä sekä emotionaalisenä. Keskeinen määrittävä näkökulma on tekijän pyrkimys säädellä väkivallalla lapsen toimintaa tai rankaista lasta. Fyysisenä kuritusväkivalta voi ilmetä tukistamisena, luunappina, piiskaamisena, repimisenä, läpsimisenä ja tönimisenä. Henkinen kuritusväkivalta voi ilmetä simputuksena, nöyryytyksenä, halventamisena, nimittelynä, pelotteluna ja uhkailuna. Tällöin lasta pyritään ohjaamaan tai rankaisemaan henkisen välivallan keinoin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 37.) Kansalliset ohjelmat ovat pyrkineet vahvistamaan kurituksen vastaista asenneilmastoa ja vanhempien kasvatuskeinoja (Flinck, ym. 2016, 96). Henkinen ja fyysinen perheväkivalta voi ilmetä lapsen kasvatuksessa ja hoivassa myös hengellisen väkivallan muotona. Linjakumpu (2021, 117–123) kuvaa, että hengellinen väkivalta rajoittaa lapsen identiteetin rakentumista ja tulevaisuuden mahdollisuuksia. Yhteisöön sosiaalistaminen tapahtuu usein vanhempien välityksellä. Lapsella ei usein ole realistisia vaihtoehtoja toteuttaa itseään, vaan ne määräytyvät yhteisön normien kautta. Hengellisen väkivallan yhtenä riskinä on uskonnollisen yhteisön äärimmäiseksi korostunut merkitys vanhemman omassa elämässään. (Linjakumpu 2021, 117–123.)

Laiminlyönti tarkoittaa sitä, että uhri jätetään ilman tarvittavaa hoitoa ja huolenpitoa (Bildjuschkin ym. 2020, 9; Flinck, ym. 2016, 93). Lapsen riippuvaisuus aikuisen huolenpidosta asettaa lapsen erityisen haavoittuvaksi laiminlyönnille. Sosiaali- ja terveysministeriön väkivallattoman lapsuuden toimintasuunnitelmassa (2019, 190, 193) avataan Wolfen & McIsaacn (2011) taulukkoa, jossa jäsennetään vanhemmuuden osaluokkia suhteessa laiminlyönnin arvioimiseen. Näitä ovat tunneilmaisuus ja virikkeet, vuorovaikutus, johdonmukaisuus ja ennustettavuus, säännöt ja rajat, kurinpidolliset toimet sekä tunnetason ulosanti ja sävy. Vanhemmuuden toimintamallit muodostavat jatkumon. Janan toisessa päässä on pääsääntöisesti hyvää vanhemmuutta. Keski-ikäisillä on toimimatonta ja lapselle vahingollisia toimintamalleja. Toisessa ääripäässä vanhemmuuden mallit ylittävät väkivallan tunnuksen ja vaarantavat lapsen kasvua ja kehitystä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 190, 193.) Laiminlyönnillä on todettu olevan yhteys myös lapsen väkivallan kokemuksiin kasvuympäristössään. Murray ja

Savage havaitsivat tutkimuksessaan, että laiminlyönnin, fyysisen väkivallan ja vanhempien alkoholin käytön välistä suhdetta olisi tarpeellista tutkia enemmän (Murray & Savage 2015, 193, 211).

Vainoamisessa uhriin aiheutetaan toistuvalla tarkkailulla tai uhkailulla pelkoa ja ahdistusta (Bildjuschkin ym. 2020, 9). Lähisuhdevaino aktivoituu usein parisuhteen päättyessä. Yhteisen elon aikainen perheväkivalta on riskitekijänä eron jälkeiselle vainolle. Vainon kontrolloiva ja pakottava ote kapeuttavat uhrin sosiaalisia suhteita ja elinpiiriä. (Laitinen & Nikupeteri 2017, 22, 28.) Vainolle on ominaista rakenteellisuus, piiloutuneisuus, toistuvuus ja systemaattisuus uhrien arjessa. Naisten kokema vaino linkittyy usein myös lasten välineelliseen rooliin väkivallan toteuttamisessa. (Nikupeteri 2016, 157–162.) Eron jälkeen lapsi toimii keinona jatkaa väkivaltaisen käyttäytymisen kohdistamista toiseen vanhempaan. Nikupeterin ja Laitisen (2015) tutkimuksessa havaittiin, että lasten kokema vaino aiheutti turvattomuutta, pelkoa ja epävarmuutta arkisissa toimissa ja sosiaalisissa suhteissa. Vainoavan vanhemman pyrkimykset vainota toista vanhempaa lapsen kautta, oli naamioitu hoivan ja huolenpidon teoiksi. Lasten tarpeet, omaisuus ja toiveet joutuivat vainon työkaluiksi. (Laitinen & Nikupeteri 2015.) Eropalveluiden ja lapsen huoltoa koskevan lainsäädännön kehittäminen ovat olleet kansallisella tasolla pyrkimyksiä turvata lapsia erotilanteissa muodostuvilta väkivaltakokemuksilta (Flinck, ym. 2016, 97).

Taloudellisella väkivallalla voidaan rajoittaa toisen itsemääräämisoikeutta ja mahdollisuuksia. (Bildjuschkin ym. 2020, 9.) Se voi ilmetä pyrkimyksenä pitää toista rahattomana, estää työllistymistä tai toisen rahojen pois ottamisena. Uhri voi joutua pyytämään rahaa toiselta arkisiin tarpeisiin. (Karhuvaara, ym. 2013, 16.) Taloudellinen väkivalta voi olla fyysistä sekä henkistä; lapsi voi tuntea nälkää ja lapsi voi aistia henkistä väkivaltaa kodin ilmapiirissä talouteen liittyen. Välineellisessä väkivallassa esimerkiksi tuhotaan uhrin omaisuutta tai vahingoitetaan lemmikkiä (Bildjuschkin ym. 2020, 9). Vanhempi voi esimerkiksi rikkoa lapsen leluja tai lopettaa lapsen koiran opettaakseen lapselle opetuksen. Vanhempi voi uhata heittää lapsen lelut roskiin, mikäli niitä ei siivota. Lapsi voi myös joutua väkivallan välineeksi tekijän kohdistuessa väkivaltaa toista uhria kohtaan. Välineellisen väkivallan pyrkimyksenä on usein aiheuttaa uhrissa kärsimystä, hallita toimintaa tai rajoittaa toiminnan mahdollisuuksia (Ensi- ja turvakotien liitto i.a a). Lapsi voi toimia myös väkivallan välineenä toiselle vanhemmalle. Teot voivat olla eristämistä, lapselle ongelmallisten tilanteiden järjestämistä tai toisen vanhemmuuden mitätöimistä. (Flinck 2006, 84.)

Seksuaalisessa hyväksikäytössä lapsen kohdistetaan seksuaalista väkivaltaa vanhemman henkilön osalta. (Bildjuschkin ym. 2020, 9.) Seksuaaliseen toimintaan voidaan pakottaa tai painostaa. Uhri voi alistua välttääkseen suurempaa konfliktia. Perhesuhteissa seksuaalinen väkivalta voi ilmetä myös aikuisen seksiin pakottami-

senä lasten läsnä ollessa. (Karhuvaara, ym. 2013, 19.) Seksuaalista väkivaltaa voi esiintyä myös sisarusten tai muiden läheisten välillä. Vellemanin ja Orfordin (1990) sekä Barberin ja Gilbertsonin (1999) tutkimuksissa alkoholi näyttäytyi riskitekijänä erityisesti seksuaaliselle hyväksikäytölle. Äidin alkoholiongelma lisäsi riskiä kodin ulkopuolisen tekemälle väkivallalle. Isän tai isäpuolen päihdeongelma muodostaa riskitekijän hänen omalle seksuaaliselle väkivaltakäyttäytymisellensä lasta kohtaan.

Väkivalta voi ilmetä niin, että eri väkivaltamuodot ovat limittyneitä toisiinsa. Kokijan ja tekijän välinen raja voi hämärtyä sekä suhde voi muuttua riippuvuussuhteeksi. (Flink 2006, 84; Flinck, ym 2016, 93.) Väkivaltamuotojen totaalinen erittely on haasteellista. Jokaisen muodon yhteydessä on usein myös muiden väkivallan muotojen elementtejä. Lisäksi lapsi on psykofyysinen kokonaisuus. Henkinen väkivalta muuttuu fyysiseksi, jos lapsi kärsii väkivallan takia esimerkiksi unettomuudesta. Fyysinen väkivalta voi laukaista lapsessa psyykkisiä oireita. Linjakummun (kts. Linjakumpu 2021, 117–123) kuvausta voisi peilata perheväkivaltaan yleisemmin; lapsi soisaalistuu perheyhteisöön, jossa väkivalta kaventaa hänen tapaansa olla. Lapsella on perheeseen syntyessään kaventunut mahdollisuus valita soisaalistumistaan perheeseen. Perheväkivallanmuotojen limittyminen ja kehämäisyys asettaa lapselle erityistä ristiriitaa perhesuhteissa. Karhuvaara, ym. (2013, 20) kuvaavatkin perheväkivaltaa kehämäisenä jatkumona, jossa toistuvat tekijän lämpimät ja välittävät huomionosoitukset sekä fyysiset ja henkiset hyökkäykset ja hylkäämiset.

3.2 Väkivallan taustatekijät

Väkivaltainen käytös ilmenee usein tekijän kokiessaan hierarkian ja vallan horjuvan. Valta itsessään ei tarvitse väkivaltaa tuekseen. (Pirskanen 2011, 112.) Väkivalta perhesuhteissa voi täten olla työkaluna kontrolloida muita perheenjäseniä, jotta tekijän omat tarpeet mahdollistuvat. Ensi- ja turvakotien liitto (i.a a) kuvaa, että lähisuhdeväkivaltaan liittyy usein ilmiönä väkivallan kierre. Väkivaltatilanteiden jälkeen voi tulla parempia vaiheita, joiden jälkeen väkivalta voi muuttua vakavammaksi. Ammattilaisten on tärkeää ymmärtää ilmiön monivaiheisuus arvioidessaan väkivallan riskiä lapsen olosuhteissa. (em.) Ammattilaisten on myös tärkeä tunnistaa käyttäytymiseen, kasvatustapoihin, riskitekijöihin sekä elinympäristöihin liittyviä tekijöitä, voidakseen auttaa perheitä väkivaltailmiöön liittyen (Flinck & Paavilainen 2016, 92).

Lapsuus itsessään on riskielämänvaihe perheväkivaltakokemuksille. Lapsuudessa koetulla väkivallalla on myös kauaskantoisimmat seuraukset. (Nyqvist, Santalahti & Suominen 2011, 266.) Vanhempien omat kaltoinkohtelukokemukset ja matala tulotaso näyttäytyvät keskeisille taustatekijöille perheväkivaltaan liittyen. (Coogan

2017, 173–186; Ellonen, ym. 2015, 73; Fryers & Brugha 2012; Koivula 2020, 55.) Vanhemmat tarvitsisivat palveluja, joissa käsitellä lapsuuden negatiivisia kokemuksia. Tämä voisi ehkäistä haitallisten vanhemmuuden keinojen ylisukupolvista siirtymää. Lapsuudessa riittävän vanhemmuuden ja turvallisen perheen puute johtaa aikuisuudessa identiteetin heikkouteen ja turvattomuuden tunteeseen. Vaikeus tunnistaa ja sanoittaa tunteitaan tai tarpeitaan voi johtaa väkivaltaisten toimintamallien käyttöön. Tutkimuksessaan Flinck havaitsi, että lapsuuden vaille jääminen tuotiin odotuksina parisuhteeseen. Pettymyksen jälkeen parisuhde muodostui riippuvuudeksi, josta irtautuminen oli haasteellista. (Flinck 2006, 99, 103, 117.) Myös vanhemman nuori ikä ja psykiatriset haasteet historiassa ovat riskitekijöitä (Fryers & Brugha 2012). Sukupuoli vaikuttaa väkivallan toteuttamisen muotoon ja myös siihen, millaista väkivaltaa on riskinä kokea. Koivula havaitsi tutkimuksessaan, että äidit käyttivät isiä enemmän henkistä väkivaltaa ja pojat kokivat enemmän fyysistä väkivaltaa (Koivula 2020, 58).

Päihteet näyttävät kansallisessa ja kansainvälisessä tutkimuksessa taustatekijänä lasten perhesuhteissa kokemalleen väkivallalle ja laiminlyönnille (Ahonen, ym. 2014; Fryers & Brugha 2012; Kivelä 2020, 53.) Riskiä perheväkivaltaan lisää, jos yhteisö yleisesti sallii rajatonta käytöstä päihtyneenä (Orjasniemi & Pirskanen 2017, 9). Päihteet voivat vähentää estoja tekijässä, jotka muutoin estäisivät väkivaltaisen käyttäytymisen. Walsh, Macmillan & Jamieson (2003) kertovat kansainvälisten tutkimuksien osoittavan, että päihteillä ja eri väkivallan muotojen välillä on yhteys (Orjasniemi & Pirskanen 2017, 9). Pirskanen (2011, 116–118) haastatteli aikuistuneita poikia, joiden isällä oli ollut alkoholiongelma. Hän havaitsi tutkimuksessaan, että haastateltavien lapsuudessa kokema fyysinen väkivalta oli merkittävin tekijä lapsivanhempi-suhteen etäännyttämiselle. Perheväkivalta saattoi ilmetä ajallisesti kontrolloituna, perheensisäisenä ja pitkäkestoisena. Perheväkivaltaa käyttäneillä isillä oli väkivaltaa käyttämättömiä isiä enemmän kykyä kontrolloida päihdeongelmaa, väkivallan toteuttamista, sosiaalisia suhteita sekä taloutta. (Pirskanen 2011, 116–118.) Väkivaltatilanteet eivät näyttäneet hallitsemattomina vahinkotilanteina. Tutkimus herättää ristiriitaisen näkömän väkivaltaisen käytösmallin ja kontrollikyvyn välille.

Vuosikymmenien aikana tietoisuus kuritusväkivaltaan liittyvästä lainsäädännöstä on lisääntynyt. Viime vuosina kuitenkin erityisesti nuorten vanhempien tietoisuus on vähentynyt. Sama ikäryhmä suhtautui myös kuritusväkivaltaan löyhemmin. (Paasivirta 2021, 15; Paavilainen 2021, 34.) Kuritusväkivallan taustalla on usein vanhempien omia väkivaltakokemuksia. Mikäli lapsi kokee perhesuhteissaan vakavaa väkivaltaa, häneen kohdistuu usein myös kuritusväkivaltaa. Ellosen ja kollegoiden (2015, 78) tutkimuksessa kyselylomakkeen täyttäneistä äideistä oli 6 % käyttänyt lastaan kohtaan vakavaa väkivaltaa kuluneen vuoden aikana. Merkittävinä tekijöinä vakavalle väkivallalle näyttäneet äidin ko-

kema stressi, kokemus puutteellisesta tuesta palvelujärjestelmässä sekä kuritusväkivallan käyttö. Lievemmän väkivallan käyttö nosti riskin vakavalle väkivallalle jopa 11 kertaiseksi. (Ellonen, ym. 2015, 78.)

Myös lapsen liittyvät tekijät voivat vaikuttaa väkivallan kokemiseen (Flinck, ym. 2016, 94). Koivula havaitsi väitöskirjassaan, että vammaiset ja pitkäaikaissairaat lapset kokivat enemmän henkistä väkivaltaa. Fyysistä ja henkistä väkivaltaa kokivat enemmän lapset, joilla oli psyykkisiä tai neurologisia haasteita tai pitkäaikaissairauksia. (Koivula 2020, 60, 71.) Lapsen liittyvien tekijöiden ohella tutkimustulokset olivat samansuuntaisia Sidebothamin ja Heronin (2006) tutkimuksen kanssa; lapsen ominaisuuksien sijaan vanhemman suhtautuminen lapseen oli merkittävämpi väkivallan taustatekijä. (Koivula 2020, 60, 71; myös Seppälä, Toikko & Vornanen 2020.) Vanhemman ja lapsen välillä esiintyvä vihamielisyys sekä autoritäärinen ja ylireagoiva vanhemmuus ovat yhdistäviä tekijöitä perheväkivallan taustatekijöinä (Flinck, ym. 2016, 98).

Useissa eri tutkimuksissa vanhempien väkivaltaisen käyttäytymisen ja palveluihin tyytymättömyyden välillä esiintyy yhteys. Avun ulkopuolelle jääminen lisäsi väkivaltaista käytöstä lisääviä riskitekijöitä. Vanhemmat kokevat, että mikäli heidän avunpyyntöihinsä olisi vastattu aiemmin, olisi väkivallan pahenemista voitu estää. (Ellonen, ym. 2015, 72; Flinck 2009, 63; Kojan & Storhaug 2016, 6.) Tarkastellessa taustatekijöiden moninaisuutta, voidaan pohtia millä kaikilla palvelusektoreiden tuella olisi voitu perheväkivallan toteutumista ehkäistä. Perheväkivallan ehkäisy voidaan tästä näkökulmasta ajatella tarvitsevan monitieteellistä ja palvelusektoreita ylittävää huomiota. Väkivaltaa esiintyy myös perheissä, joilla voidaan ajatella olleen jo palveluita heidän hyvinvoinnin tuessaan ennen lastensuojelun palveluita. Flinck ym. (2016, 94) kuvaavat, että lastensuojeluasiakkuudessa olevien lasten arjessa 40 %:lla on perheväkivaltaa kasvuolosuhteissaan.

3.3 Väkivallan vaikutukset lapsen kehitykseen

Lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 6 velvoittaa sopimusvaltioita takaamaan lapselle oikeuden elämään ja kehitykseen. Artikla 16 painottaa lapsen oikeutta yksityiseen ja perheeseen. (Unicef 2022.) Suomi on ratifioinut sopimuksen, joten se on sitoutunut säätämään oikeuksia

lainsäädännössä. Lähtökohtaisesti lapsen turvallisesta kasvusta ja kehityksestä vastuu on huoltajilla. Lainsäädäntö turvaa lapsen kasvua myös silloin, kun turvallisuus ja kehitys eivät toteudu niin kuin se lapsen oikeudeksi on määritelty. Perheväkivallan on todettu vaikuttavan lapsen kasvuun ja kehitykseen laaja-alaisesti. Tutkimuskirjallisuus väkivallan vaikutuksista kehitykseen ja oireiluun on lisääntynyt (Kaukinen & Weir 2015, 278).

Pitkittäistutkimuksissa vakava pahoinpitely on liitetty myöhemmin aikuisiällä esiintyviin vakaviin psykiatriisiin häiriöihin, väkivaltaisuuteen ja itsetuhoisuuteen, persoonallisuushäiriöihin, fyysisiin sairauksiin, teiniraskauksiin ja lasten kasvatusongelmiin. Tutkimuksissa on havaittu, että lapsena koettu väkivalta vaikuttaa vielä keski-iässä masennus-, PTDS- ja ahdistusoireiluun sekä itsetuhoisuuteen. (Fryers & Brugha 2012; Kaukinen & Weir 2015, 276.) Väkivaltaa kokeneilla esiintyy myös enemmän päihderiippuvuuksia, kuin turvallisessa kasvuympäristössä kasvaneilla. Laiminlyönnillä ja väkivallalla on todettu olevan vaikutusta lapsen aivojen ja kognition kehitykseen. Tällöin lapsilla voi esiintyä haasteita ongelman ratkaisussa ja oppimisessa. (Murray & Savage 2015, 192). Matalan koulutuksen ollessa yksi perheväkivallan riskitekijä, on lapsen kognitiiviset haasteet riskitekijä väkivallan ylisukupolvisuudelle. Lapsen väkivaltakokemukset ovat aiemmissa tutkimuksissa osoittaneet ennustettavuutta myöhemmälle väkivaltaikätyökselle ja rikollisuudelle (Murray & Savage 192, 2015; Kaukinen & Weir 2015, 255).

Väkivalta voi aiheuttaa lapselle fyysisiä vammoja ja pahimmillaan aiheuttaa kuoleman. Se voi vaarantaa turvallisuuden, hyvinvoinnin, kehityksen, oppimisen, sosiaalisen sekä tunne-elämän kehityksen (Bildjuschkin, ym. 2020, 8; Flinck, ym. 2016, 92). Lapsen ollessa turvallisesti kiinnittynyt vanhempansa, hänellä on voimavaroja tutustua ympäristöön, oppia uusia taitoja ja vastata kehitystehtäviinsä. Punamäki (2001) on jäsentänyt, että lapsen ja vanhemman hoivasuhteessa rakentuvat sisäiset mallit, joilla lapsi muodostaa kuvan omasta arvostaan, läheisyydestä ja turvasta. Malleilla on yhteys siihen, miten lapsi kykenee vastaamaan eri kehitystehtäviinsä tai suoriutuu uusissa tilanteissa. (Ahonen, ym. 2014.) Lapsen kokiessa laiminlyöntiä, hänen tarpeisiinsa ei vastata ja kiintymyssuhde muodostuu turvattomaksi. Lapsella on riskinä myöhemmin muodostaa turvattomia ihmissuhteita, sillä hän ei ole saanut turvallista kiinnittymisen mallia. (Murray & Savage 2015, 194.)

Lapsen tunnesäätely kehittyy vanhemman ja lapsen vuorovaikutussuhteessa. Tutkimukset osoittavat, että myönteinen suhde ja turvallinen kiintymyssuhde vahvistavat lapsen kykyä säädellä tunteitaan. Myönteinen, ei liian ankara, kasvatusote tukee lapsen kykyä toimia aikuisen ohjaamana. Lapsen kehitystä edistää positiivinen ja johdonmukainen kasvatus. Tutkimuksissa on havaittu, että ankaruus, komentaminen ja kielteisten tunteiden ilmaisu vanhemmuudessa johtavat lapsen käyttäytymisen on-

gelmiin ja uhmakkuuteen. Keller ja Fox ovat maininneet, että erityisesti kuritusväkivalta on merkittävä taustatekijä lapsen itsesäätelyn ongelmille. Kun lapsella on itsesäätelyn haasteita, hän tarvitsee vanhemmiltaan vahvempaa tukea tunteiden käsittelyssä. (Laakso 2020, 60–65; Aro 2020, 108.) Autoritäärinen ja puutteellinen vanhemmuus vaikuttavat persoonan ja toimintamallien kehitykseen. Kehityksen jäädessä vaillinaiseksi, on lapsen riskinä käyttää myöhemmin elämässään väkivaltaisia toimintamalleja. (Flinck 2006, 84.) Lapsi voi kasvaa käsityksessä, että väkivalta kuuluu ihmissuhteisiin (Eskonen 2005, 65). Perheväkivalta voi ilmetä kehämäisenä ongelmana lapsen kehityksessä. Vanhemman väkivaltainen käytös estää lasta turvautumasta vanhempaansa ja toteuttamasta kehitystehtäviään. Vanhemmuuden vaatimukset kasvavat ja lapsi omalla käyttäytymisellään voi vaikuttaa tilanteisiin, joissa vanhempi reagoi väkivaltaisesti. Kehämäisyys on havaittavissa myös sukupolvien välillä. Väkivallan syntymekanismeissa on samoja tekijöitä, kuin sen aiheuttamissa vaikutuksissa.

4 METODOLOGIA

4.1 Tutkimuskysymys

Tutkielma rakentuu tutkijan sosiaalisen todellisuuden kautta. Käsitteet ja niiden väliset suhteet on ilmaistava lukijalle ymmärrettävällä tavalla, mikä vaatii niiden avaamista yhteisesti määriteltyjen tekijöiden kautta. (Jokinen, ym. 2016, 31.) Tutkielmassa on aineistosta esiin nostetut diskurssit liitettävä tutkittavan aiheen ilmiöön. Tässä tutkielmassa tällaisia ilmiöitä ovat välitön vaara, perheväkivalta, kiireellinen sijoitus sekä lainsäädäntö ja kulttuurissamme sosiaalinen hyväksyntä lapsen oikeuksille ja erityiselle suojelun tarpeelle. Asemoin itseni tähän konstruktion ja en näkisi mielekkäänä kyseenalaistaa kehityspsykologiaa tai historian aikana lapsille rakentunutta oikeudellista asemaa. Tutkielma asemoituu sosiaaliseen oletukseen siitä, että lapsilla on erityisiä oikeuksia ja perheväkivallalla on vaikutusta heidän kasvuunsa ja kehitykseen.

Tutkielman tavoitteena on ymmärtää, millaisia diskursseja työntekijät tuottavat kuvatessaan kiireellisen sijoituksen arviointia perheväkivallan ollessa riskitekijänä, ja miten nämä diskurssit asemoituvat suhteessa toisiinsa. Millaisia diskursseja rakentuu välittömän vaaran, kiireellisen sijoituksen arvioimisen sekä perheväkivallan ympärille. Itsessään diskurssien tuottamisen prosessi nousee mielenkiintoiseksi, jolloin havainnoitavaksi tulee myös, miten haastateltavat diskurssejaan rakentavat. Tutkielman tutkimuskysymykset ovat:

- Miten ammattilaiset arvioivat välitöntä vaaraa, perheväkivaltaa ja kiireellisen sijoituksen päätöksentekoa

- Millaisia diskursseja ammattilaiset rakentavat puheissaan, ja miten he näitä diskursseja rakentavat

4.2 Metodologiset valinnat

Tutkielma kiinnittyy sosiaalisen konstruktionismin viitekehykseen. Pälli (2003, 24–26) kuvaa, että ymmärrys sosiaalisesta konstruktionismista rakentuu useiden teorioiden ja käsitteiden kokonaisuudesta. Se on teoria merkityksen sosiaalisuudesta. (Pälli 2003, 24–26.) Arkinen ja käsitteellinen todellisuus on rakentunut sosiaalisesti. Yksilöt ja yhteisöt muodostavat suhtautumistaan arkeen ja rakenteisiin riippuen siitä, millaisten merkitysten antojen ja tulkintasääntöjen kautta ne niitä tarkastelevat. Absoluuttiseen totuuteen ei ole pääsyä, vaan todellisuus rakentuu riippuen tavastamme suhtautua siihen. (Alasuutari 2011, 63; Eskola & Suoranta 2005, 45, 138.) Toimiessaan yksilöt ja yhteisöt joko todentavat tai uudistavat näitä merkityksiä.

Tutkielman laadullisuus painottaa tutkimuksen tapaa nähdä aineisto ja tehdä siitä päätelmiä. (Puusniekka & Saaranen-Kauppinen 2006a). Empiirisessä tutkimuksessa korostetaan ilmiön käsitteellistä pohtimista ja laadulliset menetelmät nähdään työkaluina tämän mahdollistumiseksi. Tutkimustulokset ovat sidottuina aikaan ja paikkaan, sillä tutkimuksen kohteena ovat sosiaalisesti rakentuneiden ilmiöiden prosessit. Aiemmin laadullisessa tutkimuksessa on tutkittavaan ilmiöön liittyen pyritty tuloksissa löytämään samanlaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. Uudemmissa aineistolähtöisemmissä laadullisissa tutkimuksissa tulkintaa on painotettu moninaisuuteen ja eroavaisuuksiin. (Eskola & Suoranta 2005, 14–15, 139). Tällöin ilmiöitä pyritään tarkastelemaan, hyväksyen niiden moniulotteisuus ja ettei yhtä selkeää tulosta tutkimuksella pyritä saavuttamaan. Tämä tutkielma painottuu jäsenyykseen laadullisesta tutkimuksesta, jossa ilmiöön liittyvä tarkastelu ottaa huomioon sen kokonaisvaltaisuuden, monikerroksisuuden ja ristiriitaisuuden. Tutkielman tarkastelun kohteena on diskurssit. Diskurssien tarkastelulla ei pyritä löytämään ehjää yhtenäistä puheen tapaa, vaan sen eri sävyt voivat olla läsnä tuloksissa.

Laadulliselle tutkimukselle on ominaista tutkimusasetelman rakentaminen, jossa aineiston analyysin keinoin esitetään empiirisesti perusteltuja tulkintoja siitä, mitä eri asiat merkitsevät jossain konseptissa. Tutkittavan aiheen havaintojen ja teoreettisen viitekehyksen välillä tehtyjen tulkintojen kautta voidaan esittää tutkimustuloksia. (Alasuutari 2011, 78.) Tässä tutkielmassa havaintoja edustaa merkitykset ja

niistä muodostuvat merkityssystemit; diskurssit. Aineisto analysoidaan teoreettis-metodologisin työkaluin. Myös aineistolähtöiseen analyysiin sisältyy osaltaan teorialähtöisyyttä, sillä päättelyä ohjaa aina myös ymmärrys aineiston teoreettisesta viitekehystä (Puusniekka & Saaranen-Kauppinen 2006b). Tässä tutkielmassa pyrkimyksenä on ymmärtää sosiaalisia ja yhteiskunnan ilmiöitä kieltä tarkastelemalla (kts. Pälli & Lillqvist 2020, 387). Tutkittava ilmiö tässä tutkielmassa rakentuu välittömän vaaran arvioimisesta, kun perheväkivalta on lapsen olosuhteissa riskitekijä.

Diskurssianalyysi mahdollistaa ilmiön tarkastelua sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta. Kriittinen diskurssianalyysi on yksi kriittisen sosiaalitutkimuksen muoto. Kielen ja diskurssien tutkiminen on yhteiskunnallisessa tutkimuksessa perusteltua, sillä kielen keinoin asioita tehdään näkyväksi ja merkittäviksi. Yhteiskunnallisia muutoksia on myös mahdotonta ymmärtää ilman kieltä. (Fairclough 2004, 202–203; Lillqvist & Pälli 2020, 387; Matthiessen 2013, 3.) Fairclough, Wodak ja Dijk toivat diskurssianalyysia 80-luvulla yhteiskunnalliseen tutkimukseen. Tällöin kielentutkimuksen lisäksi diskurssien tarkastelua lähdettiin hyödyntämään myös sosiaalisen ja yhteiskunnallisen ymmärryksen lisäämiseksi. Verraten diskurssianalyysin hyödyntämistä kielentutkimuksessa, yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa sen hyödyntämiseen rakentui eroavaisuuksia. Kielen käyttäminen ei ollut tutkimuksen kohde, vaan se nähtiin työkaluna sosiaalisen maailman rakentumisessa ja sen ymmärtämisessä. (Lillqvist & Pälli 2020, 380.) Konstruktionismissa kieli nähdään yhteisesti rakennettuina merkityssystemeinä. Pyrkimys ei ole selvittää miten asiat ovat, vaan miten niitä tuotetaan todeksi kielen avulla. Merkityssystemit rakentuvat suhteessa toisiinsa. (Jokinen, Juhila, Suoninen 2016, 27–29.) Kuvausta voidaan tulkita tämän tutkielman näkökulmasta. Tutkielman ilmiö rakentuu useasta merkityssystemistä. Perheväkivaltaan annettavat merkitykset vaikuttavat siihen, millaisia merkityksiä kiireelliseen sijoitukseen ja arviointiin liitetään. Perhepalveluissa arviointiin liitettävät merkitykset rakentuvat suhteessa lapsiin ja heidän tarpeisiinsa. Annettavat merkitykset vaikuttavat siihen, miten muille ilmiöön liittyville tekijöille annetaan merkityksiä. Täten merkityssystemit ovat suhteessa toisiinsa ja muovaavat toisiaan.

Diskurssianalyysin keinoin on mahdollista tutkia sosiaalisten käytänteiden ja diskurssien välisiä suhteita. Sen keskeisinä kohteina tutkimuksessa on analysoida, miten diskurssit kuvaavat yhteiskunnallisia muutoksia, diskurssien välisten suhteiden vuorottelua sekä sosiaalisissa systeemeissä esiintyviä merkityssystemejä ja sosiaalisia tekijöitä. (Fairclough 2004, 205; Lillqvist & Pälli 2020, 374.) Merkitysten annoilla ihmiset ilmaisevat elämänasenteitaan ja toteuttavat niitä (Alasuutari 2011, 59). Diskurssit ovat merkityssystemejä, jotka rakentuvat, muuntuvat ja vahvistuvat ihmisten välisessä kommunikoinnissa. Kulttuurisuus, kommunikatiivisuus ja merkitykset kiehtoutuvat yhteen. Kieli toimintoina ja selontekoina ovat näiden välinen sidos. (Jokinen, ym. 2016, 267–268.) Kriittisen diskurssianalyysin avulla voi tarkastella valta-asemaa

saavien ja altavastaaajiksi jäävien diskurssien suhteita (Suoninen i.a). Foucault kuvaa, että valta tuottaa toimijoita, joilla on taipumuksia, haluja ja pyrkimyksiä. (Alasuutari 2011, 67). Toisinaan valtaa saavat diskurssit muodostuvat itsestään selviksi oletuksiksi ja voivat vaihtaa muita vaihtoehtoisia diskursseja. Valtaan liittyvä analyysi antaa mahdollisuuden havaita diskurssien välisiä ja sisäisiä valtasuhteita, hegemonisten diskurssien rakentumista ja niiden ideologia seurauksia sekä diskurssien kysen-alaistamisen mahdollisuuksia. (Jokinen & Juhila 2016, 36, 75.)

Diskurssianalyysi tarjoaa mahdollisuuden nähdä sosiaalisen todellisuuden laajana merkityssuhteiden kirjona. Merkityssystemejä voidaan tulkita lause-, episodi-, vuorovaikutus-, reunaehto- ja kulttuurikonseptuaalisesti (Jokinen, ym. 2016, 31–32.) Tässä tutkielmassa ei aseteta tarkkaa rajaa näiden painotusten välille, mutta painotus on kulttuurisessa konseptissa ja reunaehdoissa. Tutkielman sosiaalinen ja kulttuurillinen konsepti rakentuu kansainvälisten sopimusten ja kansallisen lainsäädännön, sosiaalityön, perhepalveluiden ja lastensuojelupalveluiden sekä väkivaltailmiön ympärille. Itsessään diskurssit eivät ole tutkinnan kohteena, vaan se miten ne todentuvat toimintakonseptissaan perheiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä sekä lapsen tilannetta arvioivassa työssä (kts. Jokinen, ym. 2016, 35). Diskursseja tutkimalla voidaan analysoida, miten kieltä käytetään vuorovaikutustilanteessa, miten omaa ja toisten sosiaalista todellisuutta esitetään sekä sitä, miten sosiaalisesti rakentuneet diskurssit muodostuvat. (Fairclough 2004, 206).

Tässä tutkielmassa diskurssianalyysin metodologisena menetelmänä toimivat modaliteetit. Niiden tutkiminen voi Lillqvistin ja Pällin (2020, 376) mukaan olla osa diskurssianalyysia. Puhujan mielipiteiden sekä asenteiden tulkitsemiseen modaalit ovat hyvä työkalu (Luukka 2002, 103). Modaalit voidaan nähdä puhujan ja sosiaalisesti rakennetun todellisuuden välisenä suhteena. Niiden avulla voidaan ilmaista, miten puhuja asettaa itseään suhteessa puhuttavaan asiaan. Modaalilla valinnoilla voidaan täten rakentaa näkemyksiä siitä, miten asioihin suhtaudutaan ja miten puhuja asemoi itsensä suhteessa ilmiöön. (Fairclough 2003, 166.) Modaalit limittyvät merkityksiltään ja ovat tulkittavissa hieman eri tavoin riippuen puheen konseptista. Modaalit käytetään usein vuorovaikutustilanteessa neuvotellen tietoisesti siitä, että tulkintoja merkityksille voi olla useita. (Laitinen i.a 159; Raitala 2022, 57.) Tutkielman modaaliset valinnat etenivät prosessin omaisesti tutkielman analyysin edetessä. Tämän takia modaalit on syytä käydä tarkemmin läpi analyysikuvauksen yhteydessä (kts. luku 4.4).

4.3 Tutkimusaineisto ja sen hankinta

Aineiston keruu on toteutettu haastattelemalla perhepalveluiden työntekijöitä. Haastattelut toteutin kolmena ryhmähaastatteluna joulukuussa 2022. Tutkielman teon aikana organisaatio siirtyi hyvinvointialueen alaisuuteen. Haastatteluja oli kolme, joista yksi tapahtui etäyhteydellä sairastumisen vuoksi. Kaksi tapaamisista toteutui lähitapaamisilla. Etätapaaminen tapahtui videoyhteydellä, jossa haastateltavilla oli kuva- ja ääniyhteys. Oma kuvayhteyteni ei toiminut, joten haastateltavien ei ollut mahdollista havaita ele viestintääni. Tämä luo eroavaisuuden etä- ja lähitapaamisen vuorovaikutustilanteiden välille. On mahdollista, että vaikutukseni aineiston muodostumiseen oli lähitapaamisilla merkittävämpi. Haastattelut kestivät 1,5–2 tuntia. Aikataulu käytiin ennalta läpi ja sitä määritti myös työntekijöiden aikataulut. Tarvit-tavan aineiston keräämiselle aika oli sopiva. Olin huomionnut ajan rakentaessani haas-tattelurunkoa ja haastattelun aikana huomion ajan rajallisuuden. Rajattu aika tuki myös tutkielman kannalta olennaisten lisäkysymysten tekemistä.

Haastateltavat valikoituivat lapsi- ja perhepalveluiden sekä lastensuojelun avo-huollon ammattihenkilöistä, joiden yhtenä työnkuvan osana on arvioida kiireellisen sijoituksen tarvetta. Pyrin kutsumaan haastateltavia mahdollisimman laajasti eri organisaation työntekijöistä. Kysyin halukkuutta haastatteluun henkilökohtaisesti, mutta yksi haastateltava osallistui toisen haastateltavan kutsumana. Hänen osallistu-misensa varmistettiin ennen haastattelua ja uuden osallistujan mukaan tuleminen oli myös itselleni ennalta tiedossa. Kaikki haastatteluihin pyydyt eivät tahtoneet osal-listua haastatteluihin. Haastateltavien henkilöllisyys ja yksikön työtehtävät ovat tie-dossa vain tutkielman tekijällä sekä samassa ryhmässä olleilla haastateltavilla. Haas-tatteluihin osallistui 7 ammattihenkilöä 2–3 hengen ryhmissä.

Ryhmähaastattelussa on mahdollista kerätä aineistoa myös siitä, miten ryhmä ilmaisujaan ja puhettaan tuottavat. Sen keinolla voi saada näkyville diskursseja, joiden kautta ryhmä käsittelee asioita. Haastattelutilanteessa voi saada keskusteluun niitä asioita, joista normaalisti ei puhuta ja ne toteutuvat arjessa itsestänselvyyksinä. Ryh-män ollessa luontainen omassa konseptissaan, voi aineistoon saada luontaista yhtei-sön merkitysten rakentamista. Toisaalta ryhmä voi tuottaa itselleen arkisia ilmaisuja, joita tutkijan on vaikea ymmärtää. (Alasuutari 2011, 151–155.) Ryhmähaastattelulla pyrin tukemaan diskurssien syntymistä haastattelutilanteissa myös haastateltavien välillä. Oma ammattini mahdollisti haastattelutilanteessa ryhmän keskustelussa esiin-tyvien viittausten ymmärtämistä. Toisaalta haastattelijan ulkopuolisuus olisi voinut tuoda jotain uutta haastattelutilanteeseen sekä analyysiin.

Jotta aineistosta on mahdollista tehdä tulkintoja, olisi haastateltavien hyvä omata tietoa tutkimusongelmasta, olla siitä kiinnostuneita ja elää jollain tasolla samaa

kokemusmaailmaa (Eskola & Suonranta 1998, 66). Haastateltavien työtehtävä on sosiaalihuoltolain sekä lastensuojelulain mukaisten palveluiden järjestäminen ja toteuttaminen. Haastateltavat ovat ammattinimikkeiltään sosiaalityöntekijöitä, ohjaajia sekä perhetyöntekijöitä. Haastateltaville on yhteistä tutkielman konseptin näkökulmasta se, että he kohtaavat perheväkivaltaa sekä välittömän vaaran tilanteita työssään. Yhdistävä tekijä on myös, ettei työnkuva rakennu päivystyksellisten tehtävien ympärille.

Keräsin aineiston teemahaastattelun keinoin. Teemahaastattelussa teemat ovat valmiiksi rakennettuja. Haastattelutilanteessa on kuitenkin mahdollista liikkua teemojen välillä vapaasti ja niiden painotuksia vaihdellen. Kysymyksiä ei ole rajattu tarkkaan valmiiksi, kuten strukturoidussa haastattelussa. (Eskola ja Suonranta 1998, 86.) Haastateltavien vapaus omaan puheen tuottamiseen tukee sellaisen aineiston keruuta, jolla pyritään ymmärtämään haastateltavien antamia merkitysrakenteita (Alasuutari 2011, 83). Aineiston keruuta varten rakensin kehykset haastatteluille (kts. LIITE 3). Keskustelu eteni kehyksessä edestakaisin liikkuen. Haastateltavat vastasivat osittain kysymyksiin niin, ettei niitä ehditty esittämään. Avasin lopuksi näiden teemojen kysymyksiä, jotta haastateltavilla oli mahdollisuus lisätä aiheeseen merkityksellisiä tekijöitä. Nauhoitin haastattelutilanteet nauhurilla. Lähtöpaamisissa nauhuri sijaitsi keskellä keskustelua ja etätapaamisella tietokoneen vieressä. Äänen laadussa ei ollut havaittavissa eroa riippuen tapaamisen muotoihin. Tallensin äänitteet henkilökohtaiselle tietokoneelleni, johon on pääsy vain salasanalla. Jokainen haastattelu tallentui omana tiedostonaan. Tämän jälkeen äänitallenteet oli saatava tekstimuotoon, jotta aineistosta olisi mahdollista tehdä jäsentynyttä analyysia.

Litterointi on keino saada puhe tekstin muotoon. Teksti mahdollistaa aineiston järjestelmällistä erittelyä ja tulkintaa. Tutkittaessa miten asioista puhutaan, on hiljaisuudet sekä keskustelun ja kertomisen tavat hyvä sisällyttää litterointiin. (Alasuutari 2011, 85; Ruusuvuori 2010, 424, 433.) Litteroinnin tein sanatarkasti merkiten naurahdukset, painokkaat äännähdykset sekä hiljaisuudet puheen keskellä. Kirjasin ylös ilmaisuja, joissa ryhmäläiset tukivat tai vastustivat toisen puhetta. Litteroin aineiston lähipäivien aikana haastattelujen jälkeen. Tällä pyrin varmistamaan muistin tuella sellaistenkin kohtien mukaan saamisen aineistoon, jota vain kuuntelemalla ei olisi ollut mahdollista huomioida. Tallensin jokaisen ryhmähaastattelun omaksi tiedostokseen, jotka nimesin haastatteluiden päivämäärien mukaan. Näin aineisto ei kasvanut isoksi massaksi, josta en tarvittaessa löydä etsimääni puhetta.

Litteroinnin jälkeen äänitallennetiedostot poistettiin. Aineiston tallennus tekstimuodossa tallennettiin omalle tietokoneelleni salasanan taakse sekä Jyväskylän yliopiston U: asemalle, jossa on myös turvana salasana. Tekstitallenteissa ei ollut kirjat-

tuna puheissa kuvattuja henkilökohtaisia tietoja, kuten nimiä ja suoria viittauksia työtehtäviin organisaatiossa. Myös puheet aiemmista työtehtävistä jätettiin tekstiaineistosta pois, sillä ne kuvastuivat tarpeettomana tunnistettavana tietona.

4.4 Analyysimenetelmä ja analyysin kuvaus

Aineistoa voidaan analysoida aineistolähtöisesti. Tällöin on mahdollista saada perustavaa tietoa käsiteltävästä aiheesta. (Eskola & Suoranta 2005, 19.) Tutkielman aineisto analysoidaan aineistolähtöisesti, sillä tutkittavasta ilmiöstä ei ole rakentunut käsitteistöä; asiantuntijoiden diskursseista kiireellisen sijoituksen ja perheväkivallan suhteesta ei ole tutkittua tietoa. Aineistosta analysoidaan, tulkitaan ja nostetaan esiin tutkijan mielestä relevantteja diskursseja (Jokinen, Juhila & Suominen 2016, 35). Näitä rakennetaan tulkintojen kautta tehtävillä yleistyksillä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa merkittävää ei ole tulkintojen mitattavuus, vaan niiden syvyys ja kestävyys (Eskola & Suoranta 1998, 67). Toisen tutkijan tai saman tutkijan toteuttama tutkimus, toisessa sosiaalisessa todellisuudessa, voisi tuottaa erilaisia diskurssitulkitintoja. Näitä analyysille merkityksellisiä valintoja käsitellen tutkielman eettisyyttä tarkastelevassa luvussa (Kts. luku 4.5).

Tämän tutkielman analyysin vaiheet voidaan jakaa menetelmällisesti kahteen osaan; tekstianalyysiin sekä kriittiseen diskurssianalyysiin. Käytännössä näiden kahden analyysivaiheen raja ei ole tarkkarajainen ja olen palannut tekstianalyysiin havaitessani diskurssin kannalta merkittäviä kieliopillisia puheentuottamisen tapoja. Laadullisessa tutkimuksessa havaintojen pelkistämisen ja tulkintojen tekemisen vaiheet limittyvät toisiinsa (Alasuutari 2011, 39). Katson analyysin alkaneen konkreettisesti litteroinnin myötä. Litterointi mahdollisti aineistoon tutustumista. Äänitallenteiden muodostaminen tekstiksi oli ensimmäinen kosketus aineistossa käytettyyn kieleen. Kirjoittaessani pystyin havaitsemaan puhujien toistavan samankaltaisia ilmauksia ja sanamuotoja. Litteroinnin jälkeen luin aineiston läpi. Aloitin analyysia etsimällä puhetta välittömästä vaarasta, perheväkivallasta sekä kiireellisestä sijoituksesta. Suunnitelmani oli tehdä ensin sisällönanalyysi teemojen mukaan ja tämän jälkeen lähteä tutkimaan, miten kyseisistä teemoista puhutaan. Tehdessäni sisällönanalyysia havaitsin sen hajauttavan aineistoa. Sisällönanalyysi oli tässä kohtaan lopulta harharetki, mutta hyödyllinen aineistoon tutustumisen kannalta. Tehdessäni teemoittelua, tutustuin aineistoon ja en enää löytänyt perusteluja sisällönanalyysin tekemiselle kyseisessä vaiheessa analyysia. Ensimmäinen oli tutustuttava tekstiin kielen tasolla, jotta oli mah-

dollista selvittää, miten aineistossa puhutaan ja mihin asioihin ne liittyvät. Palasin tutkimaan toistuvia ilmaisuja, joita olin litteroidessani havainnut läpi aineiston. Ollessani jo tutustunut aineistoon, oli minun mahdollista lähteä luokittelemaan aineistosta eri puheen tuottamisen tapoja. Tässä vaiheessa analyysi painottui moduulien tarkasteluun. Vaikka tekstianalyysin vaiheessa oli pyrkimyksenä minimoida aineiston tulkintaa suhteessa tutkielman ilmiöön, oli se jossain määrin tarpeellista moduulien luokittelun kannalta. Moduulien käyttö puheessa kuvastui monimerkityksisenä. Diskurssi-analyysin toteuttamiseksi, oli analyysissä hyödynnettävä ilmiön käsitteistöä, kuten perheväkivallan ja välittömän vaaran arvioimista sekä kiireellisen sijoituksen päätöksentekoa. Näin puhujien modaalivalinnat saivat ymmärrettävän merkityksen.

Tutustuin aineistoon ja havaitsin, että aineistossa esiintyy velvollisuuteen, normatiivisuuteen, mahdollisuuksiin, kykyyn, välttämättömyyteen, esteisiin, resursseihin sekä puheen perusteluun liittyviä modaalisia valintoja. Lähdin purkamaan aineistoa näistä näkökulmista. Aineiston ja siitä nostettavien tulosten kannalta oli modaalien lajien valinta merkityksellinen. Valitsin tarkastella aineistoa *dynaamisen, deonttisen sekä praktisen* (Kts. Hakulinen, ym. 2004b) puheen näkökulmista, sillä olin jo havainnut aineistossa ilmenevän sen kaltaista kielen tuottamisen tapaa runsaasti. Valintani tuki aineistolähtöistä analyysiä, sillä modaaleihin liittyvät ratkaisut pohjautuvat aineistoon.

Dynaaminen modaali ilmaisee kykyä, mahdollisuutta, halua sekä pakkoa toimia. Sitä voidaan ilmaista esimerkiksi verbeillä: täytyy, jaksaa ja pystyy. (Hakulinen, ym. 2004b; Raitala 2022, 57.) Tässä tutkielmassa kiinnitin huomioni myös ilmaisutapoihin, joissa jonkin asian olemassaolo tai poissaolo ilmaistiin jonkin mahdollistajana tai estäjänä. Tämä valinta mahdollisti diskurssien välisten suhteiden ymmärtämistä. *Deonttisuudella* voidaan antaa merkityksiä velvollisuudelle sekä luvalle. (Raitala 2022, 57.) Sillä voi kuvata yhteisön normeja ja moraalisesti vastuullisen toiminnan lupaa tai velvoitetta (Hakulinen, ym. 2004b; Raitala 2022, 57). Haastateltavien työtehtävä sisältää normatiivisuutta ja moraalista puntarointia. On velvollisuus suojella lasta ja toimia pienimmän puuttumisen periaatteella. *Praktisuus* puheessa voi antaa merkityksiä sille, miten puheessa perustellaan toimintaa, ajattelua ja ratkaisuja. Praktisuuden välttämättömyyttä voidaan kuvata ilmaisuilla jonkin olemisella tai tekemisellä, jotta johonkin tavoitteeseen päästäisiin. (Hakulinen, ym. 2004b & Raitala 2022, sivu.) Praktisuutta voidaan jäsentää toiminnanteoriaksi, jossa pyritään kuvaamaan inhimillistä toimintaa sekä orientoimaan sitä (Peltonen 2009, 32). Praktinen päättely tulee esiin puhujien puheenaiheiden sekä tilannekuvausten kautta. Praktista välttämättömyyden kuvausta voidaan kutsua praktiseksi arkipäätelyksi. (Laitinen i.a, 159.) Peltonen (2009) jäsentää kasvatustieteilijä Wenigerin³ tason teoriaa praktisestä päättelystä. Ensimmäisellä tasolla yksilö tai yhteisö perustavat toimintansa teoriasysteemeihin ja luovat uusia teorioita toimintansa kautta. Toisella tasolla kokemukset ja käsitykset

vaikuttavat toimintaan ja toimintaa voidaan tietoisesti perustella niillä. Kolmannella teorian tasolla praktisessa päättelyssä toiminta ja teoria asetetaan normatiiviseen, strukturaaliseen ja historialliseen kehykseen, jossa teoriaa ja käytäntöä voidaan tietoisesti kehittää. (Peltonen 2009, 37–38.) Tämän tutkielman analyysissä Wenigerin teoria tukee tulkintojen tekemistä diskurssien rakentamisen tietoisuudesta, erityisesti niiden esiintyessä ristiriitaisina.

Modaalisten puhetapojen sekä niistä rakentuvien merkityssysteemien luokittelusta on esimerkki liitteissä (Kts. liite 4). Taulukko kuvastaa vuorovaikutusdiskurssin muotoutumista. Modaalisten ilmaisujen luokittelu painottui tekstianalyysiin. Taulukossa on havainnollistettu modaalisten puhetapojen myötä rakentuvat merkitysten annot ja niistä muodostuvat merkityssysteemit; diskurssit. Liitteenä oleva taulukko ei kuvaa koko aineistoa, jossa käytettiin modaalisia puhetapoja vuorovaikutukseen liittyen. Taulukontavoitteena on avata analyysiprosessin kulkua. Aloitin luokittelun värikoodaamalla puheen tuottamisen tapoja modaalisia ilmaisuja koodaten. Analyysin edetessä luokittelu rutinoitui ja värikoodaaminen ei ollut enää merkityksellistä. Aloittaessani luokittelua pyrin löytämään samalla lukukerralla useita eri modaalisia puhetapoja, mutta tämä ei osoittautunut toimivaksi käytännöksi. Samassa puheessa esiintyi useita eri diskursseja, joten diskurssit oli rakennettava yksitellen modaaleja luokittelemalla. Rakensin modaalisille puhetavoille omat luokat ja muodostin niille omat tiedostot, jotta yksittäisten modaalisten puhetapojen käyttämistä oli mahdollista analysoida. Muodostin modaaliluokat lause- ja asiakokonaisuuksien mukaan, joissa puhujalla esiintyi ajatusmalli modaalialla ilmaisussa käyttäen. Yksi luokka kuvasi dynaamista mahdollisuutta, pakkoa, kykyä sekä halua kuvaavaa puhetapaa. Toinen luokka sisälsi deonttisia ilmaisuja, jotka liittyivät työntekijöiden normatiiviseen ja velvollisuutta kuvaavaan puheeseen. Praktista päättelyä kuvaava luokka sisälsi puhetta, jossa perusteltiin näkemyksiä ja mielipiteitä. Tässä luokassa peilasin praktista päättelyä myös Wenigerin teorian tasoihin (kts. Peltonen 2009, 37–38) ymmärtääkseni, kuinka tietoisella tasolla diskurssit rakentuivat.

Luokittelun jälkeen oli tarkasteltava, missä konsepteissa puheen tuottamisen tapoja esiintyi. Tässä kohtaa analyysin painotus oli kriittisessä diskurssianalyysissä, jonka voidaan ajatella jatkuvan johtopäätöksiinsaakka. Luin tiedostoja yksi kerrallaan ja tutustuin siihen, missä asiayhteyksissä modaalista puheen ilmaisua käytettiin. Jokila ja Juhila (2016, 80) kuvaavat, että analyysivaiheen tavoitteena on löytää merkitysten yhtäläisyyksiä, jotta merkityssysteemejä on mahdollista havaita. Näiden löytymiseksi aineistoa on tarkasteltava suhteessa konseptiin. (Jokinen & Juhila 2016, 80.) Analyysin lähestyminen oli induktiivinen, jolloin yksittäisistä havainnoista muodostettiin yleisempiä päätelmiä peilaten konseptiin.

Analyysin myötä tutkielman tuloksiksi muodostuivat diskurssit: *Lapsen tarpeet ja oikeudet-, vuorovaikutus resurssina-, perheväkivallan merkitykset arvioimiseen-, ristiriitainen välitön vaara- sekä pakko sijoittaa-diskurssit*. Käyn läpi esimerkkinä vuorovaikutusdiskurssin rakentumista. Lukiessani dynaamisten ilmausten tiedostoa havaitsin, että vuorovaikutusdiskurssi nousi vahvana dynaamisen puheen yhteydessä. Palasin aineiston pariin ja rakensin oman luokan liittyen vuorovaikutuksesta tuotettuun puheeseen, jotta oli mahdollista saada selkeys mihin vuorovaikutuksella viitataan. Vuorovaikutus näyttäytyi resurssina, jolle annettiin merkityksiä liittyen tutkielman ilmiön kaikkiin osa-alueisiin. Tämän hahmottamisen myötä päädyin tekemään analyysin diskurssista liittyen vuorovaikutukseen.

Diskurssin moninaisuus oli itselleni merkityksellinen näkökulma analyysia tehdessä. Tämän takia en rakentanut diskursseja vain yhteen modaaliseen puhetapaan liittyen, vaikka tekstianalyysin vaiheessa luokittelu oli raamitetumpaa. Tekstianalyysi oli keino löytää diskursseja, mutta tämän jälkeen koin merkitykselliseksi tarkastella diskurssia myös muiden puheen tuottamisen keinojen kautta. Koen analyysin jälkeen, että ratkaisu oli oikea. Aineistosta esiin nostetut diskurssit esiintyivät osittain ristiriitaisina ja jäsentymättöminä, mikä itsessään on olennainen tutkimuksen tulos. Suoninen (2016, 63, 240–246) kuvaakin, että vaikka merkityssystemit olisivatkin yleisesti oletettuja ja kannustettuja, ne voivat sisältää ristiriitaisuuksia ja moniselitteisyyttä. Arkielämässä nämä kerroksellisuudet usein yksinkertaistuvat tulkinnassamme, mutta analyysin keinoin ne on mahdollista saada näkyviin. Erityisesti empiirisen tutkimuksen analyysissa merkityssystemien rajat voivat olla hyvin häilyviä. (Suoninen 2016, 63, 240–246.)

Vuorovaikutusdiskurssin analyysin toteutin luokittelemalla puhetyyppejä, mihin vuorovaikutuksella viitataan ja miten siitä puhutaan. Modaalit toimivat edelleen työkaluna erotellessani puheen ilmaisuja. Modaalit tukivat analyysin tekemistä siitä, miten asioista puhutaan. Tässä vaiheessa tarkastelin vuorovaikutusdiskurssipuheen dynaamisia, deonttisia sekä praktisia ilmaisukeinoja. Lisäksi erottelin vuorovaikutuksen osa-alueita peilaten tutkielman ilmiöön, jota vasten puheissa diskurssia rakennettiin. Tämän jälkeen tarkastelin diskurssin sisäisiä suhteita ilmiön eri osa-alueisiin nähden. Tuloksissa nostin esiin esimerkiksi lapsen roolin vuorovaikutustilanteessa suhteessa lapsen rooliin väkivallan esiin tulemisen mahdollistajana. Tämä rooli oli ristiriidassa sen kanssa, miten puhetta vuorovaikutustilanteista suhteessa väkivallan havaitsemiseen tuotettiin. Johtopäätöksissä analysoin tätä diskurssin sisäistä jännitettä suhteessa muihin aineistosta nostettuihin diskursseihin. Näitä diskurssien suhteita peilataan tämän jälkeen suhteessa aiempaan tutkimustietoon sekä sosiaalityön rakenteisiin, joissa diskursseja toteutetaan. Kuvaan näitä suhteita johtopäätösosiossa.

Intertekstuaalisuus kysyy, miten eri teksteissä esiintyvät ajattelumallit suhteutuvat toisiinsa, millaista moniäänisyyttä niissä esiintyy ja mitä merkityksiä moniäänisyydellä on peilaten konseptiin. Interdiskursiivisuus esittää samoja kysymyksiä, viitaten diskurssien suhteeseen toisiinsa nähden. (Lillqvist & Pälli 2020, 396.) Johtopäätösten päätelmiä rakensin tarkastelemalla tekstien sekä diskurssien välisiä suhteita. Näiden suhteiden merkityksiä peilasin suhteessa tutkielman ilmiöön. Tehtyjen tulkintojen analyysia ohjaa tässä vaiheessa vahvemmin sosiaalisen konstruktionismin viitekehys. Tarkastelun painopiste on siinä, millaisessa suhteessa diskurssit ovat toisiinsa nähden ja millaisen kokonaisuuden merkityksenannot muodostavat. Analyysia ohjaa Pällin ja Lillqvistin (2020, 376) jäsenitys diskurssianalyysista; tavoitteena on ymmärtää, miten välitöntä vaaraa, perheväkivaltaa ja kiireellisen sijoituksen arviointia ymmärtää perhepalveluiden ja lastensuojelun konseptissa ja miten kieltä käytetään sen ymmärryksen kuvaamisessa. Perhepalveluiden ja lastensuojelun konsepti liitetään johtopäätöksissä niihin rakenteisiin, joissa sitä toteutetaan; lainsäädäntöön, aiempaan tutkimustietoon sekä vallitsevaan sosiaaliseen käsitykseen lasten suojelusta ja perheväkivaltailmiöstä.

4.5 Tutkielman eettinen tarkastelu

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden kriteerejä ovat analyysin systemaattisuus ja tulkintojen luotettavuus. Analyysin systemaattisuutta vahvistetaan avaamalla analyysin eri vaiheet ja perustellaan niissä tehdyt ratkaisut. Aineistosta nostetaan esiin luettavaksi merkittävimmät havainnot, jotka ovat johtaneet keskeisiin tulkintoihin. Tulkintojen luotettavuutta voidaan testata rinnastamalla tuloksia muuhun aiheesta käytävään keskusteluun. Tulkinnoista olisi hyvä löytyä jokin logiikka, joiden kautta ne voivat liittyä osaksi muuta tutkimusta. (Hyvärinen, ym. 2010, 26–29.) Olen pyrkinyt vahvistamaan tutkielman luotettavuutta avaamalla analyysiprosessia mahdollisimman avoimesti. Analyysi oli monivaiheinen ja sisälsi useita ratkaisuja, jotka aineiston ohella vaikuttivat tuloksiin. Johtopäätös-kappaleessa liitän tulkintojani osaksi laajempaa aiheesta käytävää keskustelua. Väkivallan ja kiireellisen sijoituksen yhdistävän tutkimustiedon vähäisyyden takia, on tunnustettava, että osa johtopäätöksissä esiintyvistä syyseuraussuhteista vaatisi lisätutkimusta. Tulkinnat ovat kuitenkin loogisessa suhteessa ympäröivän todellisuuden kanssa. Suhde näyttäytyy monikerroksisena ja kompleksisena, jotka ovat Alasuutarin (2011, 84) mukaan kvalitatiiviselle aineistolle ominaista.

Diskurssianalyysi on metodina moniulotteinen. Tutkija tekee valintoja työkalujen ja teorioiden painotusten välillä, joita ei ole tarkkarajaisesti määritelty. Painotukset voivat rakentua myös aineiston havaintojen myötä. (Lillqvist & Pälli 2020, 389–390.) Tutkielman prosessissa on havaittavissa omaa pyrkimystäni löytää sopivaa metodologian soveltamisen painotuksia. Tämän tutkielman valmistuessa, koen oppimisen diskurssien maailmassa vasta alkaneen. Tämä vaikuttaa siihen, kuinka pätevinä ja perusteltuina voidaan valintojani pitää. Analyysissa on huomioitava, että merkittävä osa metodologiaan liittyvästä ajattelusta on vielä ymmärrykseni ulottumattomissa.

Diskurssit voivat itse kommentoida omia käsitteitään. On tehtävä perusteltuja valintoja, miten näitä ristiriitoja käsitellään ja millaisia rajoja diskurssien välille rakennetaan. (Suoninen 2016, 64.) Merkityssysteemien muodostamisen yhteydessä on mahdollista tehdä useita erilaisia valintoja. Aiemmin kuvasin diskurssien sisäisiä jännitteitä sekä ratkaisuja rakentaa lopulliset tulokset usean eri puheen tuottamisen tavan kautta, vaikkakin diskurssin löytymiseksi työn oli tehnyt yksittäinen modaalinen puhetapa. Itsessään tämä ratkaisu vaikutti voimakkaasti tuloksiin ja niiden ristiriitaisuuden määrään. Yhden modaalisen puhetavan valinta omaan diskurssiinsa olisi mahdollisesti luonut kuvan harmonisemmasta ja hallitummasta tavasta puhua tutkittavasta aiheesta. Itsessään modaalien käyttäminen aineiston luokittelurunkona on ratkaiseva valinta siihen, millaisia tuloksia ja johtopäätöksiä aineistosta voidaan muodostaa. Esimerkiksi retoriikan analyysillä olisi ollut mahdollista esittää tulokset, kuinka haastateltavat pyrkivät vakuuttamaan oikeutustaan viranomaisvallan käytölle.

Tutkielman toteuttamisen eri vaiheissa on ollut tärkeää huomioida tutkielmaan osallistuvien eettinen kohtaaminen ja heidän antamansa tiedon asianmukaisesta käsittelystä. Informaatio, suostumus ja tutkimuslupa ovat osa eettistä tutkimusotetta (Eskola & Suoranta 2005, 56). Tutkimuslupa on haettu organisaatiolta, jossa haastateltavat työskentelevät. Lupahakemuksen yhteydessä on organisaatiolle lähetetty tutkimussuunnitelma. Lupa aineiston keruuseen on saatu ennen aineiston keruun toteuttamista. Haastateltaville sekä tutkimusluvun antavalle organisaatiolle on toimitettu informaatio- ja tietosuojalomake sekä tutkielmaan osallistumiseen suostumuslomake (Kts. liitteet 1 & 2). Tutkielman aineiston keruussa, litteroinnissa sekä analyysissa on huomioitu haastateltavien tunnistamattomuus. Haastateltavilta on pyydetty suostumus tutkimukseen ja heidän on ollut mahdollista tutustua tutkielman eettisyyden varmistamisen keinoihin. Etäyhteydellä toteutettu tapaaminen vaikutti lomakkeiden antoon niin, että ne lähetettiin osallisille jälkikäteen. Etäyhteys valikoitui tapaamisen myötä yllättäen, joten lomakkeita ei ollut mahdollista lähettää etukäteen. Haastateltavat antoivat suullisesti suostumuksen ennen haastattelun aloittamista.

Tutkijalla on vaikutusta siihen, millainen tekstiaineisto ääniaineistosta muodostuu. Litteroidessa tutkija havainnoi aineistoa peilaten tutkimuskysymyksiin ja osa haastatteluista voi jäädä ymmärtämättä tai kuulematta. (Ruusu vuori 2010, 427–428.)

Kumpikin vaikutus on osana tätä tutkielmaa. Litterointia tehdessä tein itselleni merkintöjä tutkimuskysymyksiin viittaavista kommentoinneista. Samoista äänitallenteista olisi ollut mahdollista painottaa myös muita merkityksiä. Litteroinnin ulkopuolelle jäi myös puhetta, jossa haastateltavat olivat voimakkaasti jotain mieltä ja puhuivat yhtä aikaa. Aineistoon ei päässyt mukaan joitain merkityksellisiä näkökulmia, jotka olisivat voineet muuttaa tuloksia merkittävästi. Kuuntelin kohdat useaan kertaan läpi, saamatta varmaa selkeyttä puheesta.

Parker, Potter ja Wetherell (1987) ovat painottaneet reflektiivisyyden tärkeyttä siinä, missä määrin tutkija voi vaikuttaa oletusten vahvuuteen, määritellesään sosiaalista todellisuutta (Jokinen, ym. 2016, 32). Reflektoinnin keskeiset kohdat tämän tutkielman tekemisessä on oma työhistoria lastensuojelun päivystyksessä, muodostunut käsitys tutkimuksista ja kirjallisuudesta sekä sosiaalisesti rakentunut ammattirooli lasten oikeuksien suojelijana. Aloittaessani tutkielman tekoprosessia, omasin oletuspohjaa aineistosta löydettäville diskursseille. Tämä luo riskejä tutkielman luotettavuudelle. On myös oltava utelias diskursseille, jotka voivat haastaa ikävällä tavalla tutkielman tekijän sosiaalista todellisuutta. Oma pyrkimykseni ymmärtää välittömän vaaran arvioimisen jäsentymättömyyttä voi vaikuttaa siihen, että olen etsinyt ristiriitaisuuksia ja epäselvyyksiä sisältäviä diskursseja. Tutkielman aloitustilanne ei täten ollut neutraali, vaan minulla oli hegemoninen diskurssi siitä, että välittömän vaaran arvioiminen erityisesti perheväkivaltaan liittyen, on vaikeasti jäsennettävä kokonaisuus. Omassa työhistoriassa tapahtuneet arviointitilanteet sekä keskustelut kollegojen kanssa ovat vaikuttaneet näkemykseeni. Ilman näitä kokemuksia ja aiemmin kuvaamaani tutkielman aihevalinnan perustetta, olisin voinut nostaa tuloksiin myös selkeyttä ja johdonmukaisuutta kuvaavia diskursseja. Aineistosta olisi ollut mahdollista rakentaa myös painotuksia erilaisiin diskursseihin. Tutkielman tulokset määrittyivät myös prosessin aikana tehtyihin valintoihin. Analyysin vaiheessa en kiinnittänyt huomiota tutkittavan ilmiön kokonaiskuvaan. Vasta johtopäätöksiä muotoillessani esitin tuloksille kysymyksen; mistä tässä kaikessa on kyse? Havaitsin, kuinka merkittävästi diskurssit olivat liittyneitä toisiinsa ja muodostivat kokonaisuuden. Tutkielman luotettavuutta vahvistaa myös diskurssien kokonaisuuden linkittyminen muuhun ajankohtaiseen tutkimustietoon.

5 VÄLITTÖMÄN VAARAN ARVIOIMISEN DISKURSSIT PERHEVÄKIVALTATILANTEESSA

Tutkielman tulokset olen rakentanut diskurssianalyysia hyödyntäen. Diskurssien rakentamiseksi tarkastelin haastateltavien modaalaisia puhetapoja. Tuloksiin olen nostanut deonttista velvollisuuteen ja normatiiveihin liittyvää puhetta sekä dynaamista kykyihin, mahdollisuuksiin ja välttämättömyyteen liittyvää puhetapaa. Diskurssien rakentumista puheissa olen analysoinut praktisuuden näkökulmasta. Tämä mahdollistaa tuloksien esiin tuomisen, jotka kuvaavat myös työntekijöiden tapaa perustella valintojaan ja näkemyksiään.

Tutkielman tulokset koostuvat viidestä diskurssista; *lapsen tarpeet ja oikeudet, vuorovaikutus resurssina, perheväkivallan merkitykset arvioimiseen, ristiriitainen välitön vaara sekä pakko sijoittaa*. Nämä diskurssit ovat tekemäni analyysin tulos, mutta samasta aiheistosta olisi ollut mahdollista löytää myös muita näkökulmia avaavia diskursseja. Tämän takia tulokset ja niistä rakennetut johtopäätökset edustavat tämän tutkielman muodossa yhtä diskurssia välittömän vaaran arvioimisesta silloin, kun riskitekijänä on perheväkivalta. Tulokset kuvastavat, että arviointia ohjaa taustalla sisäistetty ammatillinen näkemys lapsen tarpeiden ja oikeuksien ensisijaisuudesta. Vaikka niistä ei haastatteluissa esitetty kysymyksiä, rakensivat työntekijät muut diskurssit tätä diskurssia vasten. Tulokset osoittavat, että sekä perheväkivalta, sen havaitseminen, välittömän vaaran arvioiminen sekä kiireellisen sijoituksen prosessi tarvitsevat vuorovaikutusta. Työntekijät tarvitsevat vuorovaikutusta osaamisensa kehittämiseksi ja saadakseen tukea kollegoilta ja esihenkilöiltä. Vuorovaikutus argumentoitiin sattumanvaraisena resurssina välittömän vaaran arvioimisessa. Perheväkivallan kierteisyys jäseni työntekijöiden kuvausta välittömän vaaran arvioimisesta. Analyysin keinoin oli nostettavissa kolme perheväkivallan vaihetta, jossa arviointia tehtiin; ohimenneet akuutit tilanteet, piilevät ja epäselvät tilanteet sekä todennetut perheväkivallan

tilanteet. Välitöntä vaaraa käsitteenä jäsennettiin ristiriitaisena ja sen yhteistä jäsentämistä toivottiin työyhteisössä. Välitöntä vaaraa arvioitaessa faktuaalisen ja intuitiivisen arvioinnin painotuksia kuvattiin ristiriitaisesti ja toistensa vastakohtina. Välittömän vaaran arvioimisen ja perheväkivaltailmiön välillä ilmaistiin ristiriitaisuuksia käytännön työtilanteissa ja arvioinnin toteuttamisessa. Työntekijät puhuivat kiireellisen sijoituksen päätöksenteosta sekä sen arvioimisen aloittamisesta pakkona. Kiireellinen sijoitus kuvattiin viimesijaisena tukitoimena, jonka toteuttamisesta kerrottiin viranomaisvelvollisuuden näkökulmasta.

5.1 Lapsen tarpeet ja oikeudet

Välittömän vaaran arvioimista ohjaa lapsen tarpeiden ensisijaisuuden periaate (Lastensuojelulaki 417/2007 4 §). Lapsen tarpeiden ensisijaisuuden lisäksi arviointiprosessin ja kiireellisen sijoituksen päätöksenteon on toteuduttava niin, että lapsen lailliset oikeudet toteutuvat. Lapsen oikeuksiksi välittömän vaaran arvioimisessa voidaan ajatella olevan kaksi ulottuvuutta; lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön sekä lapsen oikeus hyvään menettelyyn viranomaistoiminnassa. Aineistossa ei esiintynyt suoraa puhetta lapsen tarpeista tai oikeuksista. Lasten tarpeet ja oikeudet - diskurssia rakennettiin käytännöllisesti arkisella työtehtäviin viittaavalla puheella, jonka taustalla vaikutti lapsen perustarpeet ja lainsäädännöllisten oikeuksien tarpeet. Tämä voi johtua siitä, ettei teemahaastattelu sisältänyt kysymystä niihin liittyen. Tarpeista ja oikeuksista puhuttiin muiden merkitysten välityksellä. Lapsen tarpeita ja oikeuksia tarkasteltiin lapsen kasvuolosuhteiden ja hänen omien toimintamahdollisuuksiensa kautta sekä työntekijöiden lapsen tarpeisiin vastaamiseen vaikuttavien tekijöiden, kuten osaamisen, resurssien, pienimmän puuttumisen periaatteen sekä lapsen tarpeita vastaavan sijoitusprosessin ja sijaispaikan näkökulmista.

Tarkastellessa lapseen liittyvää dynaamista puhetta ja työntekijöiden toimintaan liittyvää deonttista puhetta, on hahmotettavissa lasten tarpeisiin liittyvä diskurssi. Dynaamisuus työntekijöiden puheessa kohdistui tarkastelemaan mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi. Deonttinen puhe viittasi työntekijöiden näkemyksiin heidän velvollisuudestaan kyetä ammatilliseen toimintaan, jonka tuella lapsen hyvinvointi voidaan tarvittaessa turvata. Lasten tarpeet ja oikeudet rakensivat pohjaa työkäytänteiden perusteluille, päätöksen teolle sekä eettiselle pohdinnalle siitä, mikä on oikein. Hiljaisuudessaankin, diskurssi esiintyy vahvana työntekijöiden puheissa ja muut diskurssit rakentuivat siihen nojaten. Merkitykset lasten tarpeista ovat osana hiljaista tietoa ja työhön omaksuttuja oletuksia. Nämä oletukset toimivat pohjana sille,

millaisia merkityksiä perheväkivalta, arviointi sekä välitön vaara saivat. Jokinen ja Juhila (2016, 80) nimeävät tämän tyyppisen diskurssin hegemoniseksi. Merkityssysteemit voivat arkiseen kerrontaan piiloutuen rakentaa ideologioita, joihin suhtaudutaan itsestäänselvyyksinä. Hegemonisen diskurssin löytyminen voi vaatia tutkijalta enemmän diskurssien taakse katsomista. (Jokinen & Juhila 2016, 80.)

Lasten tarpeisiin viitattiin useasti puhuttaessa viranomais- ja ammattiverkoston toiminnasta. Verkoston ja haastateltavien toimintaa perusteltiin lapsen tarpeella saada tukea perheväkivaltilanteessa. Lapsen tuen tarvetta sanoitettiin perheväkivallan havaitsemiseen, akuuttiin tilanteeseen sekä väkivaltakokemuksien käsittelyyn liittyen. Nämä kaikki tuen tarpeet sisältyivät työntekijöiden kerrontaan, kun he kuvasivat lapsen välittömän vaaran arvioimista. Puhe oli dynaamista, jossa lapsen tuen saamisen mahdollisuutta kuvattiin eri työvaiheiden kautta. Lapsen tuen tarve väkivallan havaitsemiseen jäsennettiin mahdollistuvaksi vuorovaikutustilanteessa, jossa on tutuus, luottamuksellisuus, lapsen ilmaisu puhuen tai käyttäytyen sekä työntekijän avoin kysyminen väkivallasta. Lapsen tarpeeksi nähtiin akuutissa tilanteessa hänen hyvinvointinsa turvaaminen, jota kuvattiin puheeksiottona, välittömän vaaran arvioimisena, sijoituspäätöksen tekemisenä sekä sijoitusaikana tehtävänä turvallisuuden arviointina. Työvaiheiden mahdollisuus tukea lasta perheväkivallassa kuvattiin deonttisesti työntekijöiden velvollisuuden kautta. Seuraavat otteet kuvaavat puhetta, miten lapsen tarvetta tuelle ilmaistiin lapsen mahdollisuutena saada tukea perheväkivaltaan ja työntekijän velvollisuutena huolehtia tämän tuen saamisesta.

"..ja kysyin et milloin oot ekan kerran lyönyt toista naamaan niin se katto mua ihan silmät pyöreenä et haluuskä oikeesti tietää. Et joo joo kyllä. Niin mä mietin et tuntuuks tää kummalliselta muista, että kysytään tälläsiä asioita. Mut et kyl niistä vaan pitää puhua."H2

" Mä aattelen et mejän pitäis osata arvioida jo sitten et onko 30 päivän päästä turvallista olla taas kotona."H3

Eri ammattilaiset kuvattiin dynaamisesti lasten arjessa olevina mahdollisuuksina ja resursseina. Puheissa nostettiin esiin terveydenhoitaja, poliisi sekä väkivallan työntekijät erityisammattilaiset, perhepalvelut sekä lastensuojelu. Haastattelussa työntekijät jäsensivät omaa rooliaan lapsen tukena, kuvaamalla omaa toimintaansa osana lapsen tilanteen selvittämistä. Lapsen tuen tarpeeksi omaan työtehtävään liittyen työntekijät nimesivät lapsen ja vanhempien kanssa käytävän keskustelun, lapselta väkivallasta kysymisen, palveluiden myöntämisen tai toteuttamisen, väkivallan merkkien havainnoinnin, välittömän vaaran arvioimisen sekä tarvittaessa sijoituspäätöksen tekemisen. Työntekijöiden kertominen palveluohjauksesta ja turvasuunnitelman tekemisestä rakennettiin nojaten ajatukseen, että lapsella on tarve ammatilliselle tuelle hänen kohdatessaan perheväkivaltaa. Itsessään työskentely lasten kanssa nähtiin lasten

tarpeena, jonka toteutumisen mahdollisuuksia tarkasteltiin dynaamisesti, peilaten työskentelyn mahdollisuuksia ammattiverkostossa. Lapsen tukeminen kuvattiin toteutuvan moniammatillisessa viranomaisverkostossa, jossa mahdollisuudet työskentelyn edellytyksille vaihtelivat: *"... ja se (poliisitutkinta) vaikeuttaa sitä lasten kans työs-kentelyä"*H2. Välittömän vaaran arvioimiseen liitettiin toistuvasti asiakassuhteen merkityksellisyys. Työntekijöiden kuvaus lapsen kanssa tehtävään arviointityöhön rakentui ajatukseen, että lapset tarvitsevat luotettavia ja tuttuja työntekijöitä. Tätä tarvetta perusteltiin käytännössä lasten tarpeella tulla kuulluksi. Kuulluksi tuleminen nähtiin mahdollisena, kun lapsi tuntee työntekijän ja luottaa häneen. Lasten kuvattiin tarvitsevan työntekijöitä, jotka kysyvät perheväkivallan tilanteista suoraan.

"Mä aattelen että se lapsen kuuleminen on tosi tärkeä. Et vaikka sanotaan, että lapsi on nukkunu ei se oo mitään kuullu. Kyllä ne lapset siitä ilmapiiiristä osaa sitten kertoa, kun niilt kysytään." H1

Lasten tarpeista puhuttiin niissä yhteyksissä, joissa kerrottiin työntekijöiden resursseista sekä väkivalta- ja arviointiosaamisesta, lasten kanssa käytettävistä työskentelykeinoista sekä työntekijöiden koulutuksesta. Työntekijät tuottivat läpi aineiston puhetta osaamisen puutteesta liittyen ikäsensitiiviseen työtoteutukseen, väkivallan havaitsemiseen, puheeksiottamiseen sekä lapsen väkivaltakokemusten käsittelyyn. Puhe osaamisen tarpeesta voidaan tulkita deonttiseksi puheeksi työntekijöiden velvollisuudesta mahdollistaa lapselle tuki perheväkivaltatilanteessa. Tämän velvollisuuden taustalla vaikuttaa näkemys siitä, että lapsella on tarve saada tukea. Työntekijällä on oltava tuen toteutumiseksi tarvittava osaaminen ja resurssit. Lasten kanssa työskentelyyn tarvittavien omien työkäytänteiden ja menetelmien osaamisen tarvetta ilmaistiin kertomalla käydyistä koulutuksista, jotka eivät antaneet tarvittavaa osaamista lasten kanssa työskentelyyn välitöntä vaara arvioitaessa. Haastateltavat eivät nimenneet, mitä nämä lapsen kanssa osaamista vaativat käytänteet tai menetelmät olisivat. Seuraavissa otteissa kuvastuu, miten lapsen tarve työntekijöiden työkäytänteisiin ja osaamiseen ilmaistiin.

*"Kyl mä aattelen, että se lapsen kanssa asiasta puhuminen ikätasoisesti."*H1

*"Mut selkeestikään ei tuonu sitä osaamista mitä tässä työssä tarvis."*H2

*"koulutuksia ni en oo saanu ja siinä huomaan just sen puheeksi ottamisen justiin vaikeuden"*H3

Lapsen turvallisuuden tarpeelle annettiin painoarvoa useassa yhteydessä. Tarpeeseen viitattiin useasti, mutta puhetta tuotettiin epäsuorasti. Haastateltavat eivät sanoittaneet lapsen tarvetta turvallisuudelle, mutta kuvasivat sitä tarpeena saada huo-

lenpitoa ja turvallisia aikuisia ympärilleen sekä turvallisen kodin. Nämä turvallisuutta tuovat tekijät kuvattiin dynaamisesti lapsen turvallisen arjen mahdollistavina tekijöinä. *".. ja ehkä semmosia miettii siinä, en tiää onko sitten muita turvallisia aikuisia ympärillä tai..."*H2. Taustalla voidaan havaita työntekijöiden käsitys lapsen oikeuksista sekä lapsen kehitystä tukevista elementeistä. Lapsi tarvitsee turvallisen ympäristön kehittyäkseen ja tätä tarvetta työntekijät peilasivat puhuessaan välittömän vaaran arvioinnin perusteista. Lapsen turvallisuuden tarpeeseen viitattiin myös lapseen itseensä liittyvien tekijöiden tai ominaisuuksien kautta, jolla lapsi itse voi vaikuttaa omaan turvallisuuteensa. Läpi aineiston kuvastui lapsen tarve omata vuorovaikutustaitoja, jotta hänen väkivaltakokemuksensa voidaan saada tietoon. Lapsen vuorovaikutus ilmaistiin merkittävänä havaintona perheväkivallan todentamiseksi lapsen arjessa. Lapsen tarvittavaksi vuorovaikutukseksi nimettiin puhe sekä oireilua viestivä käyttäytyminen. Työntekijät nimesivät lapseen liittyviksi tekijöiksi turvaan pääsemiselle: omat turvataidot, toimintakyvyn, kaverit sekä kodin ulkopuoliset aikuiset. Tarpeita ilmaistiin dynaamisesti, peilaten uhkaavissa tilanteissa lapsen selviytymisen mahdollisuuksiin. Seuraavassa katkelmassa työntekijä kuvaa työntekijänä välittömän vaaran arvioimisen prosessia, jossa hän ottaa osaksi arviointia myös lapseen itseensä liittyvät tekijät.

*"Tavallaan mä teen ite jo mielessäni semmosta turvasuunnitelmaa, että onks semmonen lapsi, joka semmosella hetkellä.. Siis jos mä arvioin vaikka sitä, että voiko tulla semmonen hetki, että se lapsi on välittömässä vaarassa.. Siis osaako hän itse hakea apua, osaako hän lähteä sieltä kotoa. Tai soittaa jollekii, tai teks-tailla kaverille tai jotenki jollain tavalla... niinku ilmasta sen hätänsä."*H3

Välittömän vaaran arvioimiseen ja kiireellisen sijoitukseen liittyvissä puheissa kuvattiin lasten tarvetta heidän hyvinvointinsa turvaamiselle. Tässä puheessa viitattiin toistuvasti erityisesti pieniin lapsiin liittyen. Lasten omaavat toimintamahdollisuudet kuvattiin erilaisina riippuen iästä. Pienten lasten kohdalla tilannetta kuvattiin mahdollisuuksien puutteena, isompien lasten kohdalla lapsen toimijuus kuvattiin aktiivisena. Pienelle lapselle kuvattiin tarve olla aikuisen turvaamana ja saada ulkopuolinen paikka väkivallasta turvaamiseksi. Tämän toteutumiseksi kuvattiin lapsen tarvetta lainsäädännöllisiin oikeuksiin. Pienet lapset kuvattiin erityisen haavoittuvana asiakasryhmänä perheväkivaltatilanteessa.

*" No jotenkin mä aattelen et pieni lapsi on alttiimpi – tavallaan tai hän ei voi suojata itseään."*H1

*" jos on kovaa laiminlyöntiä tai väkivaltaa niin sitä haavoittuvampihan se on mitä pienempi. Isompi taas sit ehke kestää paremmin. Jos nyt näin rumasti sanotaan."*H2

Työntekijät kuvasivat lasten tarpeita liittyen sijoitushetkeen. Tarpeita ilmaistiin niiden lasten tarpeiden ja oikeuksien kautta, joita sijoitustilanteessa koettiin haasteelliseksi toteuttaa. Työntekijät argumentoivat, että akuutissa tilanteessa lapset tarvitsevat heiltä huolenpitoa. Lasten kerrottiin tarvitsevan rauhoittelua ja tietoa siitä, että heistä huolehditaan. Lapsilla kuvattiin olevan sijoitushetkellä myös arkisia perustarpeita, kuten ravinnon saaminen ja leikki. Näitä tarpeita ilmaistiin puheella, jossa kerrottiin näihin soveltuvien tilojen sekä työntekijöiden ajan puuttumisesta.

*"Nii ja sitte ei myöskään nuo... tilat, nii ei nekää oo kyllä semmoselle, että siellä pienten lasten kanssa. Jos on usempi pienempi lapsi, niin pitäisi olla joku ihan leikkitala missä vois olla, lapset vois leikkiä ja jotenki semmosta arkipäivästä. Ja ihan välipalaa saada. Mut sellast meille oo. (Puhuvat päällekkäin täydentäen toisiaan)"*H1

*"Et ei ainakaan tuo mejän toimitila oo luotu sellaseen, et siellä ois helppo lapsen kanssa odotella, tai nuoren kanssa, sitä sijaispaikan järjestymistä."*H3

Puhuessaan kiireellisen sijoituksen työtehtävästä, työntekijät tarkastelivat lapsen laillisten oikeuksien toteuttamisen mahdollisuuksia. Tiedon antaminen lapselle esitettiin merkityksellisenä lapsen tarpeena hänen sijoituksensa aikana. Tietoa ja sen nettiin tietona sijoituksen perusteista, sijoituspaikasta, koulunkäynnistä, päivähoidosta, yhteydenpidosta sekä vanhemman saamasta tuesta. Puhetta tuotettiin käytännössä kertomalla arkisia työtehtävän haasteita, joissa kyseiset asiat ovat haasteellista toteuttaa. Työntekijöillä ei ollut itsellään tarvittavaa tietoa, joten heidän oli vaikea antaa sitä lapselle. Tiedon antamisen haasteisiin viitattiin puheissa, joissa esitettiin turvallisen sijoitusprosessin kulkua. Työntekijät eivät tietoisesti peilanneet lapsen oikeutta tiedonsaantiin lainsäädännön ja lapsen oikeuksien kautta. Tiedon saannin merkityksiä kuvattiin arkisen työtehtävän kautta, jossa työntekijä kuvaa tiedon antamista hoivana lapselle.

*"Että ois jo jotain sanottavaa konkreettisesti, rauhotettavaa siinä tilanteessa, kun se on muutenkin niin epävarma, että nyt sä pääset tälläseen ja tälläseen paikkaan. Et siellä pietään huolta siusta ja ... Ettei kaikki oo yhtä kaaosta, et sit nyt en vielä tiedä mihin joudut (näyttelee hämmennyttää), mutta selvittelään ja tule nyt mukaani tästä ja... Et se on sillee.. on myös tärkeä että..."*H1

Sijoituspäätös nimettiin aineistossa useaan otteeseen lapsen tarpeena. Dynaaminen puhetapa määritti päätöksen mahdollisuudeksi, joka on lapsen tilanteessa tarpeellinen ja välttämätön. Se kuvattiin ajan leikkaavana hetkenä, joka mahdollistaa lapsen hyvinvoinnille tarpeellisen eron, verraten aikaan ennen sijoitusta. Sijoituspäätökselle annettiin merkitystä aikalisänä, tilanteen poikkilaittamisena sekä katkaisuna. Sitä perusteltiin viittaamalla lasten tarpeeseen olla oireilematta ja voida psyykkisesti hyvin. Tällä tarpeella perusteltiin erityisesti henkisen väkivallan muodostamaa välitöntä vaaraa ja lapsen sijoitustarvetta. Sijoituksen tarvetta perusteltiin lapsen tarpeella saada huolenpitoa hyvinvoivilta huoltajilta turvallisessa ympäristössä. Sijoitustarve nimettiin myös lapsen hoidon tarpeena silloin, kun huoltaja tarvitsee itselleen hoitoa. Välittömän vaara nähtiin muodostuvan myös silloin, kun vanhemman muutostyön tukitoimet estää lapsen päivittäisen huolenpidosta vastaamisen.

Sijoituksen jälkeiselle ajalle annettiin runsaasti merkityksiä lasten tarpeille. Työntekijät kokivat, että sijoituspäätös on perusteltu ja siihen on viranomaisilla oikeutus, mikäli sijoitusaika on onnistunut. Sijoitusajan työskentelylle nähtiin tärkeänä suunnitelmallisuus. Työntekijät painottivat tällöin deonttisia ja dynaamisia puhetapoja. Työntekijät tuottivat enemmän velvollisuuspuhetta sijoituksen jälkeisestä lapsen tilanteen selvittämisestä, kuin ennen sijoitusta tehtävästä arviointityöstä. Sijoituksen jälkeinen arviointityö nähtiin täten merkittävänä lapsen tarpeena. Sijoitusaika nähtiin mahdollisuutena saada tietoa lapsen kasvuolosuhteista ja tehdä tietoon perustuvia ratkaisuja. Alla olevassa otteessa työntekijä kuvaa sijoituksen tuomaa mahdollisuutta tiedonkeruulle. Hän samalla myös tiedostaa oman velvollisuutensa toimia sijoituksen antamissa lyhyissä aikarajoissa.

" Se on lyhyt aika, se menee aina nopeesti. Mut sit kuitenkin se antaa lisää aikaa hankkia lisätietoa ja tehdä sit niitä ratkaisuja, et sitä voi jaan ehkä jatkaa tai mitä siinä sit tehäänkään siinä eteenpäin mutta.. "H3

Lasten tarpeeksi nimettiin sijoituspaikkojen saatavuus akuutissa tilanteessa. Sijaispaikan valinnassa ja sijaispaikan toiminnassa onnistumiseen liitettiin merkityksiä liittyen lapsen traumatisoitumisen riskiin. Lapsen tarpeita vastaava sijaispaikka, missä hoito on hyvää, nähtiin lasten tarpeena. Puhetta rakennettiin dynaamisesti tarkastellen sijaispaikkojen kykyä turvata lapsi. Taustalla heijasteli työntekijöiden deonttinen velvollisuuspuhe heidän tietoisuudestaan, että heidän ratkaisullaan voi olla traumatisoivia seurauksia lapselle. Sijoituspäätöksen teosta puhuessa haastateltavat tarkastelivat lapsen tarpeita ennen ja jälkeen arvioinnin, kokien velvollisuutta lapsen arjen turvallisuudesta myös sijaispaikassa.

" Mulla on ainakin hyviä kokemuksia, kun on pystytty sijoittamaan lapsi sit semmoseen paikkaan missä on se yhteistyö toiminu, t lapsi on voitu siellä turvata. Se on lapselle sit kuitenkin tosi traumaattista kuitenkin viedä pois kotoota et sit pitää olla se hyvä yhteistyö sijoitusyksikön kanssa. Sit on myös sellasia tilanteita, et se on paikka ei oo ehkä.. ennen ku meillä oli tää tämmönen hyvä järjestelmä et meillä on tietyt paikat mihin sijotetaan, et se on keskitetty. Sit on myös semmosii koke muksii.. se on ehkä traumatisoinut pahemmin lasta, kun se paikka ei oookkaan ollu semmonen turvallinen ja hyvä. Et kyl mä aattelen, et kun sijoitusyksikkö tietää mitä siellä pitää tehdä, oli se sitten laitosisyksikkö tai sijaisperhe, niin sillon se kyllä turvaa."

Puhetta sijoituspaikan soveltuvuudesta tuotettiin deonttisesti ammatillisen moraalin kautta. Puheessa oli havaittavissa myös deonttiselle ilmaisulle ominaista normatiivista puhetta. Koti ja oman perheen kanssa eläminen argumentoitiin lapselle niin merkityksellisenä, että siitä erilleenjoutuminen voi olla lapselle traumatisoivaa. Työntekijät kuvasivat arviointiprosessia sekä sijaispaikan valintaa ohjaavaa ajatteluaan tämän traumatisoitumisriskin kautta. Diskurssissa kuvastui puhe lapsen tarpeesta olla kotona. Lapsen tarpeena nähtiin sijoitusprosessi, joka ei ole traumaattinen kokemus. Puhetta rakennettiin sijoituksen viimesijaisuuden ja yksityisyyden suojan oikeuksien kautta. Lapsen oikeus yksityisyyteen, itsemääräämisoikeuteen ja intiimiyteen kuvattiin sijoituspäätöspuheen kautta. Lasten kuvattiin tarvitsevan perusteltu ratkaisu asialleen ja ettei siitä tulisi haittavaikutuksia hänelle. Puheissa kuvastui lapsen oikeus viimesijaisen puuttumisen periaatteeseen hänen asiassaan. Puhetta rakennettiin palvelujärjestelmän ja sen puutteiden kautta. Rakenteet eivät mahdollista lapselle kotiin riittävää tukea, jolloin sijoitustarvetta ei muodostuisi.

" Eihän me voida sijoittaa lapsia pois kotoa sen takia vaan, et joku meistä arvelee, että siellä on väkivaltaa, jos meillä ei oo mitään perusteita sille epäilylle. "H2
"No ei se ideaali ratkaisu ole. Et siinä se lapsi kuitenkin... puututaan tosi radikaalisti siihen hänen elämään ja itsemääräämisoikeuteen ja samoin niinku vanhempien että... Voi olla niinki, että se on enemmän haitallista kuin se, että ois saatu kotiin järjestettyä palveluja. Tosta nyt itse asiassa tulikin mieleen nää rakenteet, ku kysyit aikasemmin että, meillä ei täällä oo sellasta rakennetta, mikä tukis sen et sää saisit välittömästi sinne kotiin apua, millä voitais estää se sijoitus. Mikä on sitte kuitenkin tosi kallis toimenpide. Puhumattakaan niistä haittavai kutuksista mitä voi tulla."H1

Lapsen tarpeisiin ja oikeuksiin liittyvä puhe läpäisi koko aineistoa. Merkitykselliseksi nousivat lapsen tarpeet saada tukea perheväkivaltaan liittyen. Lapsi tarvitsee

osaavia ammattilaisia arkeensa, joilla on tarvittavat resurssit tukea lasta riittävällä tavalla. Lapsi tarvitsee turvallisen kasvuympäristön, jossa hänestä huolehditaan. Lapsi tarvitsee myös itse turva- ja vuorovaikutustaitoja sekä sosiaalisia suhteita, jotta hän voi turvata itseään akuutissa tilanteessa. Lapsilla nähtiin olevan tietoon ja perustarpeisiin liittyviä tarpeita sijoitushetkellä. Sijoituspaikan valinta näyttäytyi työntekijöiden kertomana merkitykselliselle, jotta sijoitus olisi lapselle turvallinen kokemus. Lasten oikeudellisena tarpeena viranomaistyössä nähtiin pienimmän puuttumisen periaatteen noudattaminen.

5.2 Vuorovaikutus resurssina

Tuloksissa sosiaalityön sosiaalinen luonne kuvattiin vahvana ja luontaisena tapana tehdä työtä. Yhteiset merkityssystemit mahdollistavat arjessa niin sanotun luonnollisen asenteen ja toimissa suuntautumisen (Eskola & Suoranta 2005, 45). Työn sosiaalisesta luonteesta puhuttiin itsestään selvänä tarpeena, johon ei liitetty kyseenalaistamista. Tätä sosiaalista kutsun tuloksissa vuorovaikutukseksi. Tuloksissa vuorovaikutusta jäsenettiin perhesuhteissa sekä työntekijöiden ja perheenjäsenten välillä tapahtuvana sekä moniammatilliseen yhteistyöhön liittyen. Vuorovaikutuksen diskurssi läpäisi aineiston teemoja vahvasti ja se rakentui dynaamisen puheen ympärille kolmella tavalla; välittömän vaaran arviointiin, kiireelliseen sijoituksen prosessiin sekä perheväkivaltailmiöön liittyvä puhe.

Vuorovaikutus esitettiin resurssina, jota määrittäti sattumanvaraisuus. Työntekijät rakensivat puhettaan tarkastellen vuorovaikutuksen tuomia mahdollisuuksia ja kykyjä arvioida perheväkivaltaa sekä välitöntä vaaraa. Arviointi, perheväkivalta sekä kiireellisen sijoituksen toteuttaminen kuvattiin vuorovaikutustilanteina. Näiden vuorovaikutustilanteiden toteutuminen riittävällä tasolla kuvattiin sattumanvaraisena. Perusteluja vuorovaikutustilanteiden tarpeelle toteutettiin jäsentämällä käytännössä työtilanteissa tapahtuvia vuorovaikutusta vaativia tilanteita, jotta työtehtävää on mahdollista toteuttaa. Vuorovaikutuksen puuttuessa työtehtävän ilmaistiin olevan vaikeaa toteuttaa, ellei mahdollon. Puhetta perusteltiin käytännössä asiakastyön hyvien elementtien, akuutin työtehtävän resurssitarpeiden sekä perheväkivaltailmiön ymmärryksen kautta. Vuorovaikutuksen tarvetta asiakkaiden ja työntekijöiden välillä perusteltiin sillä, että se lisää ymmärrystä ja luottamusta. Puheissa turvallisuuden tunne ja asiakaslähtöinen arviointi sekä päätöksenteko vahvistuivat vuorovaikutuksen lisääntyessä. Työntekijät jäsenivät työtilanteita siitä näkökulmasta, että vuorovaikutuksen sattumanvaraisuus haastaa näiden osa-alueiden toteutumista välittömän

vaaran arvioimisessa. Seuraavassa otteessa työntekijä pohtii organisaation sisällä tapahtuvaa vuorovaikutusta, jonka sattumanvaraisuus vaikuttaa välittömän vaaran arvioinnin laatuun.

”Että ei jotenki saa sellasta työntekijää, jonka kanssa pystys keskustelemaan, että sais sellasen tunteen, että okei että nyt arvio on tehty yhdessä. Ja sekin on.. jos päädytään siihen, että kaikki jää kotiin ja nyt ei lähetä sen enempää, että saat kiinni semmosen ihmisen. Jostain kumman syystä se on se perjantai kello 15 kun se tilanne tulee esiin ja sit on tosi vaikee saada kiinni ja on paljon muutakin me neillään sillon.”H2

Työntekijät kertoivat vuorovaikutuksesta ja sen tarpeista perhepalveluiden ja lastensuojelun organisaatioissa. Organisaatioissa tapahtuvaa vuorovaikutusta kuvattiin näkemisenä, puheena ja kuulemisena kollegoiden välillä sekä työntekijöiden ja esihenkilöiden välillä. Myös organisaation sisäistä vuorovaikutuksen toteutumista kuvattiin sattumanvaraisena. Puhetta tuotettiin dynaamisesti ja käytännöllisesti tilanteita, joissa vuorovaikutus organisaatiossa mahdollistaa välittömän vaaran arviointia ja sen edellytyksiä. Vuorovaikutus nähtiin tärkeänä tasavertaisiin koulutuksiin ja arvioimisen perehdyttämiseen liittyen. Tiedonjakamisen ja organisaation toimintatapojen oppimisen nähtiin tarvitsevan vuorovaikutusta. Työntekijät kertoivat tarpeesta yhteiselle puheelle organisaation sisällä. Yhteiseen puheeseen viitattiin, kun esitettiin tarvetta muodostaa yhteistä ymmärrystä välittömän vaaran määrittämiseksi. Diskurssissa ei eritelty, kenen puhetta organisaatioissa kaivataan. Vuorovaikutus nähtiin tärkeänä kollegiaalisen luottamuksen rakentumisessa. Puheissa ilmaistiin tarve pitkälle yhteistyölle, joissa stressaavia tilanteita on mahdollista kokea yhdessä. Tieto kollegan tavasta reagoida stressaaviin tilanteisiin, vähensi kokemusta omasta stressistä. Tuttuuden tarvetta vuorovaikutuksessa ilmaistiin haastatteluissa haastateltavien välillä vahvistamalla toisen puhetta.

”Se oli mullakin sama mikä tuli ensimmäisenä mieleen, niin se kenen matkaan lähtee niin sillä on merkitystä et tuntee toisen toimintatavat ja sen millä tavalla reagoi stressitilanteissa ja ...”H1

Organisaation sisäistä vuorovaikutusta kuvattiin vahvana silloin, kun tehtiin turvasuunnitelmaa mahdolliselle uhkatilanteelle. Suunnitelmaa nimettiin toteutettavan kirjauksin, hälytyksin, puheluin sekä fyysisessä kontaktissa. Diskurssissa vuorovaikutus näyttäytyi eilinehtona välittömän vaaran arvioimiselle ja sijoituspäätöksen tekemiselle. Päivystyksellisessä tilanteessa vuorovaikutusta esihenkilöiden ja kollegojen välillä kuvattiin poissaolevana, sattumanvaraisena, toimivana ja hätäisenä. Arvioitiin kaivattiin tukea, joka tapahtuisi rauhallisessa vuorovaikutustilanteessa.

Vuorovaikutusdiskurssi esiintyi vahvana liittyen väkivallan tunnistamiseen. Perheväkivaltaa kuvattiin vuorovaikutuksessa tapahtuvana. Väkivalta tarvitsee vuorovaikutusta toteutuakseen. Työntekijät kertoivat väkivallan havaitsemisen ja siihen puuttumisen tapahtuvan asiakkaan ja työntekijän välisessä vuorovaikutustilanteessa. Puhetta ilmaistiin täten dynaamisella puhetavalla, jossa vuorovaikutusta kuvattiin tekijän väkivallankäyttämisen, kokijan väkivaltakokemuksesta ilmaisemisesta sekä työntekijän tunnistamisen ja puuttumisen mahdollistajana. Väkivaltaa kuvattiin fyysisenä käyttäytymisenä, aggression ilmaisemisena sekä puheena. Havaitsemista kuvattiin puheen, näkemisen ja käyttäytymisen kautta. Työntekijät kertoivat käyttävänsä arviointissaan hyödykseen sitä, mitä näkivät asiakkaan käyttäytymisessä. Puheen dynaamisuus esiintyi vahvimpana liittyen vuorovaikutukseen keinona puuttua väkivaltaan. Tätä kertomisen tapaa käytettiin paljon liittyen puheeksi ottamiseen. Puhetapa oli deonttista ja viittasi työntekijöiden velvollisuuteen ottaa perheväkivalta puheeksi. Puheeksiottamisen nähtiin vaativan vuorovaikutustaitoja sekä väkivaltailmiön osaamista. Koulutusta saaneiden puheeksiottamisen kuvaus esiintyi vahvana osana työtä. Koulutuksen puutetta ilmaisevat tuottivat myös epävarmuuden ja keinottomuuden ilmaisuja puheeksi ottamiselle. Puheeksioton vuorovaikutustaitojen kehittymistä liitettiin näkemyksiin henkilökohtaisesta kehittämisestä.

*"Ainakin selkeesti sellasta rohkeutta (koulutukset tuoneet), siis ylipäänsä ottaa väkivaltateemaa esille, koska se on aika haastavaa ja vaikeaa kysyä, et si hen."*H2

*"Koulutuksia ni en oo saanu ja siinä huomaan just sen puheeksiottamisen.. justiin vaikeuden."*H3

Organisaation sisäisen vuorovaikutuksen sattumanvaraisuuden ja puheeksi ottamisen osaamisen kokemuksen välillä oli yhteys haastateltavien puheissa. Väkivalta puhuminen esitettiin ammattitaitoa vaativana työtehtävänä, jossa kehittymiseen työntekijät kokivat tarvitsevansa puhetta myös organisaation sisällä. Työntekijän osaamaton puheeksiotto nimettiin riskitekijäksi turvallisuudelle. Vuorovaikutustilanteita kuvattiin jännitteisinä ja monikerroksisina. Tätä kuvausta perusteltiin perheväkivaltailmiöllä, jonka kuvattiin vääristävän vuorovaikutusta. Puheita perusteltiin vedoten työkokemukseen tilanteissa, joissa asiat eivät ole olleet sitä miltä näyttää. Väkivallan tekijän ja kokijan vuorovaikutus kuvattiin ristiriitaisena. Myös merkit väkivalta kuvattiin olevan sellaisia, joita vuorovaikutustilanteessa ei kykene havaitsemaan. Puhuminen kuvastui deonttisissa puhetavoissa jokaisen velvollisuutena, mutta osaaminen kuvastui dynaamisesti henkilökohtaisen kyvykkyyden ja osaamisen kautta. Peilattaessa Wenigerin praktisen päättelyn teoriaan (Kts. Peltonen 2009, 37–38), diskursissa oman osaamisen ja työn tuoman velvollisuuden välistä suhdetta ei tuotu keskusteluun tietoisesti. Teemoista kerrottiin eri aiheisiin liittyen. Seuraava otos kuvastaa

työntekijöiden puhetapaa, jolla he kuvasivat osaamistaan viranomaisvelvollisuudeksi kokemassaan työtehtävässä:

"koultuksia ni en oo saanu."H3

"Se on pitäny ite (nauraa) ottaa haltuun."H2

Puheissa ratkaisevimiksi perheväkivallan puuttumisen tilanteiksi vuorovaikutuksessa kuvattiin vammojen näkeminen ja lapsen puhe väkivallasta. Lapsen puhetta rakennettiin dynaamisesti perheväkivallan paljastumisen mahdollisuuksien ja lapsen kertomisen kykyjen kautta. Työntekijät tarkastelivat omaa rooliaan deonttisesti velvollisuuden näkökulmasta, jossa heidän työtehtävänään oli reagoida lapsen puhessa kokemastaan väkivallasta. Lapsen rooli vuorovaikutuksessa korostui vahvasti. Lapsen puhe esiintyi diskurssissa kaikista painavimpana tekijänä arvioinnissa. Puhetapaa esiintyi määrällisesti eniten sekä sen painottaminen puheessa ja ryhmän samankielisyys puheessa oli voimakasta. Lapsen puhumana perheväkivallan olemassaolo lapsen kasvuolosuhteissa nähtiin varmana ja lapsen puheella oli ratkaiseva rooli sijoituspäätöksen tekemisessä. Puheessa ilmaistiin ymmärrystä sille, miten paljon kertominen vaatii lapselta. Lapsen rooliin ei viitattu velvollisuuden näkökulmasta, vaan sitä tarkasteltiin dynaamisesti mahdollisuutena lapsen tilanteen turvaamiselle. Sijoituspäätöksen mahdollistumiselle annettiin aineistossa paljon merkityksiä lapsen puheen välttämättömyydestä. Erityisen haasteellisena arviointitilanteena kuvattiin tilanteita, joissa lapsen kanssa yhteinen vuorovaikutuskieli uupui. Yhteinen kommunikointitapa saattoi uupua lapsen kehitysvammaisuuden tai mutismin vuoksi. Vuorovaikutusta kerrottiin haastavan myös lapsen puhumattomuus, mikäli perheväkivalta on rakentunut perhesalaisuudeksi. Lapsen toimijuus kuvattiin keskeisenä arvioinnissa. Puheissa arviointia rakennettiin myös sen kautta, millaisia vuorovaikutus- ja toimintakykyjä lapsella on välittömässä vaarassa.

"Mun mielestä just nimenomaan, kun lapsi kertoo. Hän ylittää sen kynnyksen sen oman perhesalaisuuden kynnyksen ja vihdoinkin uskaltautuu sen sanomaan jollekin. Ni se on silloin tosi vakavasta kyse et hän uskaltaa sen sanoa ni kyl silloin mun mielestä (tehdään päätös kiireellisestä sijoituksesta)."H1

"Tai sit jos on puhumattomia lapsia. Se on tietenkin yksi haaste. On tosi vaikea saada selville. Tai vammaiset lapset myöskin tottakai. Se on tosi vaikeeta, kun puhutaan kaltoinkohteluepäilyistä niin miten sen saa selville. Jos ei lapsi pysty ite kertomaan mitään."H2

Vuorovaikutuksen diskurssi esiintyi vahvana kiireellisen sijoituksen tekemiseen liittyen. Välittömän vaaran arvioimisen vahvimaksi resurssiksi kuvattiin vuorovaikutus. Arvioiminen kuvattiin mahdottomana, mikäli yhteyttä asiakkaaseen ei saatu.

Myös päihteet ja mielenterveysongelmat kuvattiin vuorovaikutusta vääristävänä tekijänä. Vuorovaikutuksen haasteita perusteltiin käytännössä moniammatilliseen osaamiseen viitaten, joita työtehtävissä täytyy soveltaa. Moniammatillista osaamisen perustelua rakennettiin Wenigerin teorian 2. tasolla (Kts. Peltonen 2009, 37–38). Työntekijät rakensivat puhetta asiakkaiden monialaisten haasteiden vaikutuksista vuorovaikutukseen, tietoisina oman ammattiosaamisen rajallisuudesta ja moniammatillisen verkostotyön tarpeellisuudesta. Puheissa tarkasteltiin sosiaalityön suhdetta muihin tieteenaloihin ja etsittiin ratkaisuja monialaisten ongelmien vaikutuksille asiakkaan vuorovaikutuksessa.

”Miä tuohon taustaan arvioinnissa, että ei se auta vaikka mikä tausta sulla on siinä, sä arvioit sitä sosiaalityöntekijänä. Et sä et voi... sulla ei oo tavallaan sitä ammattinimikettä että (haastateltavan toinen ammatti) arvioit, että tämä on tämä. Tietenkin voit käyttää sitä tietoa hyväks, mutta periaatteessa se on vaan... vaan sen sosiaalityöntekijän harteilla, jos ei oo psykologia siinä kiireellisen sijoi tuksen tilanteessa mukana.”

”Joo ja kyllä mä sitä aattelen, että tarvittas sitä terveydenhuollon osaamista ihan näihin meidän tiimeihin. Että semmosta psykiatrista sairaanhoitajaa tai psykologia tuskin saadaan. Mutta semmosta että sosiaalityöntekijöinä me tiedetään so siaalialaa, mut kuitenkin paljon on riippuvuussairauksia, mielenterveyssairauksia..”

Vuorovaikutusta kuvattiin turvallisuutta lisäävänä tekijänä. Epäselvät rakenteet, puuttuvat fyysiset tilat, resurssihaasteet, osaamisen puute, kiire sekä sijaispaikkojen uupuminen kuvattiin merkityksellisinä esteinä avoimelle vuorovaikutukselle perheen ja työntekijöiden välillä. Puheessa esiintyi ristiriitaisena kuvaus vastuullisesta viranomaistyöstä sekä jäsentymättömistä resursseista ja rakenteista. Ristiriitaisena kuvastui myös työntekijöiden vahva merkityksen anto lapsen puheelle sekä lasten keinot olla vuorovaikutuksessa perheväkivallasta kertoessaan. Puhetta rakennettiin dynaamisesti, nähden yhteys toimivien rakenteiden ja resurssien sekä vuorovaikutustilanteiden välillä. Asiakkaiden oikeusturvan ja turvallisuuden tunteen toteutuminen sijoitustilanteessa vaati toimivia rakenteita sekä vuorovaikutusta. Puheissa tätä ilmaistiin kuvaamalla asiakastyön tarpeita, joiden taustalla vaikuttivat asiakkaiden lailliset oikeudet sekä tarvittava vuorovaikutustilanne näiden toteuttamiseksi.

”Kyl mä aattelen että se lapsen kanssa asiasta puhuminen ikätasoisesti, mistä siinä on kyse ja mitä tulee tapahtumaan. Ja niinku niin konkreettisesti kuin vaan pystyy niistä asioista puhumaan, niin aattelen että se auttaa. Et mitä enemmän on avoimia asioita niin sitä vaikeempaa se on lapselle ja myös vanhemmalle. Niin

ku tossa aikasemmin puhuttiin, että jos tietää jo mihin lähtee niin osais jo kertoa että se on semmonen ja semmonen paikka ja miten sun koulunkäynti järjestyy tai päivähoito tai.. mitä apua esmerkiks vanhemmalle tarjotaan. Koska se on myös lapselle aika tärkeää tietää, jos hän lähtee jonnekin niin myös vanhempi saa... jos on niinku vanhemmasta johtuva sijoitus, että myös vanhempi saa apua. Ja se että miten voi pitää yhteyttä vanhempaan, kun menee sinne uuteen paikkaan. Ne on aika tärkeitä asioita.”

Vuorovaikutus – diskurssissa työntekijät tarkastelivat vuorovaikutuksen sekä asiakastyön, organisaation ja väkivaltailmiön välisiä tekijöitä. Perheväkivalta kuvattiin vuorovaikutuksessa tapahtuvana ongelmana, jossa asiakkaiden päihde- ja mielen-terveysongelmat aiheuttavat tai vahvistavat perheväkivallan ongelmaa (kts. luku 2.2). Diskurssia rakennettiin kuvaamalla asiakastyötä sekä organisaatiota itsestään selvinä esitettyjen odotusten kautta; asiakastyö tarvitsee vuorovaikutusta ja organisaation vuorovaikutus on hektistä. Puheissa esiintyi rakenteita, jotka ovat työntekijöiden vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Työntekijät kuvasivat viranomaistyötä, jossa jatkuvana haasteena on asiakkaan laillisten oikeuksien toteutuminen. Sitä kuvattiin vuorovaikutustilanteiden haasteellisuuden kautta, joissa asiakkaan oikeuksia pyritään turvaamaan. Velvollisuutta turvata asiakkaiden oikeudet ja toivetta vuorovaikutukselle kuvattiin henkilökohtaisena haaveena. Rakenteellisen sosiaalityön; kansallisen ja organisatorisen vastuun diskurssi oli hiljainen.

5.3 Perheväkivallan merkitykset arvioimiseen

Ammattilaiset kuvasivat perheväkivaltaa kierteenä, kun he puhuivat välittömän vaaran arvioimisesta. Puheessa tunnistettiin perheväkivaltailmiölle ominainen kierre, jossa suvanto- ja konfliktivaihe vuorottelevat. Arviointiprosessia rinnastettiin tähän tilanteen vuorotteluun. Puheissa yritettiin navigoida oikeaa ratkaisua peilaten yleiseen tietoon väkivaltailmiön vaiheista. Puhetta väkivallan havaitsemisesta ja arvioimisesta eri asiakastilanteissa tuotettiin dynaamisesti mahdollisuuksien kautta. Väki- kivaltaan liitettiin verbejä kuten voida, saattaa, tulee. Puhe väkivallasta tuotettiin dynaamisesti tarkastelleen väkivallan uhan mahdollisuutta. Perustelua näille mahdollisuuksille rakennettiin praktisesti, viitaten koettuihin työtilanteisiin, ammattiteoriaan sekä omaan käsitykseen organisaation toimintamalleista. Uuden väkivaltatilanteen syntymisen riskiä arvioitiin ja sitä kuvattiin stressiä aiheuttavana työtehtävänä.

Puheessa ilmeni velvollisuuspuhetta, jota peilattiin virkavastuuseen arvioinnin varmuudessa. Diskurssissa osa päätöksen tekemisestä kuvattiin ennustamisena ja arvailuna. Kuvausta rakennettiin kaikkia koskevaksi asiantilaksi, kellään ei ole mahdollisuutta saada varmaa tietoa. Toimintaohjeistuksiin ja lainsäädäntään nojattiin selkeässä akuutissa tilanteessa, jossa väkivalta on todennettavissa. Tällöin puheella perusteltiin kiireellisen sijoituksen tarvetta. Arviointiin liitettiin ymmärrystä väkivaltailmiön kierteisyydestä, jossa myös uhri voi palata väkivallan tekijän luo turvaamistoimen jälkeen. Diskurssissa oli havaittavissa kolme painotusta: ohimenneet akuutit tilanteet, piilevät ja epäselvät väkivallan riskit sekä todettu uhka väkivaltatilanteelle.

Ohimenneiden akuuttien tilanteiden diskurssia rakennettiin ”seuraavana aamuna”-puheen kautta. Puheessa selvitettiin juuri ohi mennyttä akuuttia tilannetta ja arvioitiin tulevaa perheväkivaltatilanteen uhkaa. Akuuttia väkivaltatilannetta kuvattiin hetkenä, jota epäiltiin kenenkään todistavan. Puhe akuutin tilanteen todistamisesta kuvastui ihmettelevänä ja epäilevänä. Puheissa ei ilmennyt kuvausta työroolista, joissa väkivaltatilanteiden todistaminen olisi osa työtehtävää. Akuutti väkivaltatilanne kuvattiin tapahtuvan toisessa ajassa ja paikassa, jota esimerkiksi poliisi tai kriisipäivystys voivat todistaa. Seuraavassa katkelmassa kyseenalaistetaan väkivaltatilanteiden todistaminen perhepalveluissa.

”Niin kuinka moni meistä työntekijöistä näkee tilanteen, jossa isä hutkii vaikka lasta jollain kepillä päähän? Kuinka moni on meistä todistamassa sitä hetkeä, kun sitä tapahtuu?”

”Useinhan tälläiset väkivaltatilanteet tulee meille seuraavana päivänä ja silloin niinku kokija ja lapset on vaikka turvakodilla. Tai tekijä on poistunut sieltä asunnosta ja on lähtenyt johonki omille kavereilleen, että ei oo tavallaan sitä akuuttia kiireellistä tilannetta siinä enää. Vaan sä pystyt rauhassa arvioimaan sitä vaaran tilannetta ja mitä se nyt, jos perhe vaikka palaa kotiin ja niitä riskitekijöitä arvioimaan sitte. Et harvemmin on se ihan akuutti.”

Piilevien ja epäselvien väkivaltatilanteiden arviointi ilmeni puheissa, joissa kuvattiin epävarmuutta siitä voiko asiantilaa lopulta tietää. Puheet sisälsivät ymmärrystä siitä, että työntekijät näkevät vain murto-osan perheiden tilanteista. Väkivaltailmiön ominaisuutta korostettiin sellaiseksi, että asiat eivät ole sellaisia miltä ne näyttävät nopeasti tarkasteltuna. Arviointitilanteessa yhdistyivät arvioinnin mahdollisuuksien lisäksi erityisen vahvasti väkivaltailmiölle tyypillinen häilyvyys ja epäselvyys. Kyseen diskurssiin liitettiin eniten stressiin ja epävarmuuteen liittyviä ilmauksia. Työntekijöiden stressiin viittaava puhe liittyi siihen, että he olivat epävarmoissa tilanteissa virkavastuussa lasten turvallisuudesta.

"Että vielä jäin tohon äskeiseen ajatukseen, kun tuli yks keissi mieleen. Kun siinä arvioitiin sitä välitöntä vaaraa, onks se lapsi välittömässä vaarassa vai ei, niin se että siinä vaan laskeskelee sitä todennäköisyyttä, että tää tilanne, kun me lähe tään, niin sit tapahtuu jotakin. Sehän on ihan veikkausta. "

"Onko perustelu riittäviä ja kestääkö ne päivänvalon sitte (nauraa). Onko arvi oinu oikee tai mitäs jos tilanne on rauhallinen ja sä toteat et ei täs nyt voi oikein mitään, et koittakaas siinä nyt rauhottua. Mutta sit se tapahtuuki illalla, vaikka jotai vielä pahempaa ja sä oot jo päiväällä käyny siellä arvioimassa ja.. kyl se jonki verran stressaava tilanne on ja.. Sit ku ite vastaat omalla virkavastuulla siitä niin. Ja aina on kyse pienistä lapsista että.. tai vaikka isommista, mutta kuitenkin lap sista. Niin jotenkin se vastuu on aika iso siinä."

"Ja sitten niinku tosiaan sen miettiminen, että jos tilanne on nyt rauhallinen, niin miten voiko sitä ennustaa niinku niitten vanhojen juttujen perusteella tai sen tilanteen perusteella mihin se kehittyy sitte. Vaikka sillä hetkellä monestihjan se että kun menee viranomaisen paikalle niin tilanne rauhottuu ja tota mut että miten se siitä etenee niin pitäisi olla vähän ennustajan lahjojakin."

Epäselvien ja piilevien tilanteiden puheissa oli mahdollista löytää viitteitä tilanteen todellisesta laadusta. Epäselvyyttä liitettiin mahdolliseen perheväkivallan kokijoiden pelkoon, riippuvuuteen ja lojaaliteettiin. Epäselvyyttä liitettiin myös mahdolliseen tekijän manipulatiivisuuteen. Kyseinen painotus sisälsi vahvimmin väkivallan monikerroksisuuden näkökulman. Perheväkivallan kierteisyyden ymmärtämiseen liitettiin koulutuksen merkitys. Puheet jakautuivat koulutusta saaneisiin, jotka kokivat luottamusta ilmiön ymmärtämiseen sekä koulutusta vaille jääneisiin, jotka kokivat osaamattomuutta ilmiön ymmärtämisessä. Seuraavissa lainauksissa ensin koulutusta saanut haastateltava jäsentää epäselvän väkivaltatilanteen arvioimista. Koulutus ja kokemus on tuonut varmuutta arvioimiseen, sillä perheväkivallan piilevyys on osaamisen myötä mahdollista ottaa huomioon. Toinen haastateltava kommentoi puhuen samasta arviointiprosessista, mutta epäillen ettei omalla väkivaltatyön osaamisellaan kykene havainnoimaan tarvittavia merkkejä. Kyky havainnoida perheväkivallan epäsuoria merkkejä, tarkoittaa haastateltaville turvallista asiakastyötä.

"Niin et pitää tehdä turvallisesti se puheeksiottokin. Ja ne on semmosii asioita mitä ei voi ymmärtää ellei niistä oo niinku puhuttu ja paljon tapahtuu tässä välissä. Se ei välttämättä oo mikään se sana mitä sä sanot vaan se voi olla miten joku lehti on aseteltu pöydälle. Koska se tarkoittaa sen väkivaltakokijan niinku omassa maailmassa jotain muuta kuin mitä se tarkoittaa tässä tilassa. En tiää saatteko kiinni. Usein tapahtumat ovat niin monimutkaisia ja hulluja, että koki jat pelkäävät muiden pitävän heitä hulluina ja tästä syystä eivät puhu kokemas taan väkivallasta. Ne merkitykset tulee semmosista erilaisista asioista."H3

” Toi on aina kun kuuntelee sua näistä lähisuhdeväkivalta-asiasta niin se on.. aina jotenkin tajuaa, miten paljon haluais tietää enemmän ite. Et pystyis otta maan enemmän..... tavallaan et onko jotain sellasta just sellasta sanatonta vies tintää ja miten mä otan asioita puheeks ja millä lailla ja minkälaisessa tilanteessa mitä mun pitää osata ottaa huomioon, kun mä puhun näistä asioista. ettei tule omalla tavallaan tahattomasti tehtyä lisävahinkoa et pystys mahdollisimman tur vallisesti käymään sitä keskustelua niin se on sellanen osaluue missä haluaisin oppia lisää koska se on varmasti semmonen tosi tärkeä asia tässä työssä, kun kui tenkin kohdataan niitä tilanteita.”H3

Epäselviä ja piileviä perheväkivaltatilanteita koskettava diskurssi sisälsi vahvimpia aineistossa esiintyviä merkitysten antoja, joita haastateltavat tuottivat. Diskurssia vahvistettiin myötäilemällä muita ammattilaisia ryhmähaastatteluisa, ilmaisemalla samanmielisyyttä ja palaamalla aiheeseen useaan otteeseen. Diskurssi sisälsi myös työntekijöiden työotteen muovautumisen uhrin turvaamista huomioivaksi. Työote sisälsi asiakkaan kanssa tehtävän turvasuunnitelman tekemistä ja hänen toimintakykynsä vahvistamista sekä ammattiverkoston tiedottamista mahdollisen akuutin väkivaltatilanteen varalle. Piilevien ja epäselvien perheväkivaltatilanteiden puheissa turvallista työtettä korostettiin. Työntekijät liittivät omia tunteitaan perustellessaan kuvaustaan epäselvistä tilanteista. Puheissa ilmaistiin pelkoa siitä, että väkivallan riski arvioidaan liian pieneksi. Lisäksi pelkoa ilmaistiin siitä, että epäselvässä tilanteessa puheeksiotto itsessään aiheuttaa perheväkivaltatilanteen. Piilevien tilanteiden arvioinnin haasteellisuus kuvastui, kun aineistosta nosti esiin välittömän vaaran arvioimiseen liittyvää kerrontaa. Työntekijät kuvasivat tilanteita osoittaen ymmärrystä niiden haasteellisuudesta. Perheväkivallan tilanteen ollessa epäselvä, työntekijät kokivat tarvetta varmistaa asiakkaan turvallisuus puheeksiottamisen yhteydessä. Epäselvyys ja piilevyys vaikutti väkivallan arvioimiseen niin, että työntekijät sanoittivat tarvitsevansa asiakkaalta suoraa puhetta perheväkivallasta. Työntekijät kuvasivat perheväkivallan tunneilmastoa, jossa lapsi ei voi pelon tai lojaaliutensa vuoksi kertoa kokemastaan väkivallasta. Väkivallan puheeksiottoa ja siihen puuttumista kuvataan tasapainoiluna, jotta arviointi ei saata väkivallan kokijaa vaaraan. Työntekijät tarkastelivat tilannetta myös asiakkaan näkökulmasta; epäselvyys asiakkaan tilanteesta vaikutti myös työntekijöiden epäsuoraan kerrontaan arvioinnista ja siitä mahdollisesti seuraavien päätösten vaikutuksista perheväkivallan kokijalle. Tuloksissa on havaittavissa, että työntekijät varovat väkivallasta puhumista ja epäilevät myös asiakkaan varovan kertomista, sillä hän ei tiedä siitä johtavia seurauksia omaan tilanteeseensa. Työntekijät kuvasivat asiakkaan ja työntekijän välillä olevaa varovaisuutta avoimeen

keskusteluun. Seuraavat lainaukset kuvaavat kokonaisuutta, joka kuvastaa työntekijöiden tapaa tarkastella epäselvän ja piilevän perheväkivallan arvioimista suorassa asiakastilanteessa.

"No.. mä ajattelen et aina kun väkivallasta puhutaan se pitää tehdä turvallisesti. Et sitä ei voi keskustele sen kokijan kanssa vaikka väkivaltatematiikasta, niin se tunnetilahan jää hänelle päälle. Niin se pitää jotenkin se hänen tunnetilansa laskea, jotta hän voi palata sinne. Jos on palaamassa sinne. Koska se tunneilmasto ja ne tuntosarvet on jotenkin niin herkkiä ja pystyssä ja tulkitaan pienemmistäkin asioista ja eleistä ja tehdään tulkintoja niin et se pystyy pitämään sen oman tunnetilansta siinä sit kurissa."

"Ja sit toinen että niinkun, et onks lapsella tarpeeks turvallinen olo että voi ilmaista itteensä. Vai voiks pelko olla se mikä lapsen kohdalla estää ilmaisemasta uhkaa tai vaaraa mikä häneen kohdistuu, ettei hän voi sitä ulkopuoliselle ilmaista. Et voiks siellä olla, että pelkää ettei kerro sitä. "

"Lojaaliteettiristä! Lapset on vanhemmilleen aina lojaaleja, vaikka olis mitä siellä."

"hm niin, et ymmärtääkö lapsi mitä seuraa jos minä kerron."

"Mut sit jos mietitään, että ollaan siinä tilanteessa, että on se välittömän vaaran arviointi niin siinähan me ollaan kasvokkain. Niin myöskin se asiakkaan kokema pelko. Hän voi olla enemmän turvassa kun hän ei kerro, kuin se että hän lähtisi kertomaan."

Todetun väkivaltauhan puheissa työntekijät kuvasivat eniten keinoja vahvistaa turvallisuutta. Puhe rakentui dynaamisesti nähden selkeät väkivallan havainnot mahdollisuutena. Puheissa kuvattiin suunnitelmallista työtä sekä viranomaisverkostossa sekä perheen kanssa. Turvasuunnitelmiin liitettiin toimijoiksi myös lapset ja heidän toimijuuttaan arvioitiin. Kyseisiin tilanteisiin liitettiin puheissa järjestelmällisesti samanlaisia työtehtäviä, joilla ennakoida mahdollista välitöntä vaaran tilannetta. Puhetta liitettiin asiakastilanteisiin, joissa työntekijöillä oli tuttuutta perheen kanssa. Tietoa perheen väkivaltatilanteisiin ja ilmiön luonteeseen liittyen oli kertynyt paljon. Asiakashistorian kuvattiin sisältäneen aiemmin ohimenneitä ja piileviä väkivallan tilanteita. Puheissa kuvattiin väkivallan muotoina fyysistä väkivaltaa, taloudellista väkivaltaa, henkistä väkivaltaa, kasvatusväkivaltaa sekä kaltoinkohtelua.

Pitkien asiakassuhteiden ohella, todettujen tilanteiden puheissa esiintyi asiakastilanteet, joissa vain toinen vanhempi käytti fyysistä väkivaltaa. Perheväkivallan kokija oli vahvassa yhteistyössä ja hänen turvataitojansa vahvistettiin mahdollisia väkivaltatilanteita varten. Puheissa kuvattiin suoraa informatiivista tiedonantoa asiak-

kaalle sekä ammattiverkostolle. Haastateltavat ilmaisivat tässä diskurssissa omaa toimijuuttaan vahvana ja selkeänä. Puheessa kuvattiin dynaamisesti toimijuuden tuomia resursseja tilanteen hoitamiseksi.

Velvollisuuspuhe rakentui todennetuihin perheväkivaltatilanteisiin liittyen eri tavoin, kuin ohimenneissä sekä piilevissä ja epäselvissä tilannekuvauksissa. Todenne- tuissa tilanteissa velvollisuus liitetään vahvemmin viranomaisroolin normatiiviseen oikeuteen puuttua tilanteeseen. Piilevissä ja ohimenneissä tilanteissa puheeseen liitet- tiin enemmän henkilökohtaista moraalialia ja tunteisiin liittyvää puhetta. Todetuissa vä- kivallan tilanteissa myös asiakkailla kuvattiin vahvaa toimijuutta, johon heitä velvoi- tetaan toimimaan mahdollisessa akuutissa tilanteessa. Puheissa selkeys väkivallasta asetti myös lapsen ja vanhemman moraaliseen ja normatiiviseen velvollisuuteen suo- jautua väkivallalta. Deonttisella puheella voidaan ilmaista näkemyksiä moraalista ja normatiivisuudesta (Kts. Hakulinen, ym. 2004b & Raitala 2022, 57). Nämä näkemykset kuvastuivat ristiriitaisina eri väkivallan tilannekuvauksissa. Epäselvissä tilanteissa korostettiin viranomaisen velvollisuutta ymmärtää ilmiön tuomaa uhrin itselleen hai- tallista käytöstä. Selkeissä tilanteissa normatiivisuus rakentui ymmärrykselle, että asi- akkaalla on velvollisuus toimia akuutissa väkivaltatilanteessa turvallisesti.

”Joo toi on varmaan toinen merkityksellinen. Sitä mä huomaan että mietin tosi usein, että no.. se lapsi on sen ikäinen ja mä tiedän että se lapsi on niin neuvoakas että mä tiedän että se osaa toimia, jos tulee semmonen tilanne, niin se osaa soit- taa jonnekin. Tavallaan mä teen ite jo mielessäni semmosta turoasuunnitelmaa, että onks semmonen lapsi joka semmosella hetkellä... siis jos mä arvioin vaikka sitä, että voiko tulla semmonen hetki, että se lapsi on välittömässä vaa- rassa. Siis osaako hän itse hakea apua, osaako hän lähteä sieltä kotoa. Tai soittaa jollekii tai tekstailta kaverille tai jotenki jollain tavalla niinku ilmasta sen hä- tänsä.”

”Kyllä varmistaa, että asiakkaalla on puhelinnumeroita ja tavallaan sitä turva- suunnitelmaa. Esimerkiksi semmonen ku tuota yksinhuoltajaäiti pienen lapsen kanssa ja sitte oli epäily, että eksällä on avain tai saattaa tulla nyt.. niin tuota saattaa hermostuneena tulla oven taakse. Että äidin kanssa käytiin läpi, että mitä sinä teet jos hän alkaa tulla tai että näinikkääst... niin ja mihin menet ja minne soitat et just että priiffaat et sä voit mennä turoakotiin, kersa kainaloon ja taka- ovesta pihalle, hyppäät taksiin, mee sinne. Siellä maksetaan. et tarvii rahaa. Et jos se näin tiukalle menee. Et tällasta keskustelua sitte ja varmistusta että se on ym märtäny asiat oikein.”

Väkivaltailmiön kierteisyys sanoitettiin yhdeksi välittömän vaaran arvioimisen pro- sessia ohjaavaksi tekijäksi. Tulokset kuvaavat, että kiireellisen sijoituksen oikea- aikai-

suudelle on merkityksellistä, millaiseen väkivallan jakson vaiheeseen arviointiprosessi kohdistuu. Eri vaiheessa olevat perheväkivallan tilanteet vaativat työntekijöiltä erilaisia työkäytänteitä. Työntekijät sanoittivat tämän työtapojen säätelyn vaativan ammatillista koulutusta, jotta työntekijä tunnistaa soveltuvan lähestymistavan perheen tilanteeseen. Arviointia tapahtuu runsaasti myös akuuttien perheväkivaltatilanteiden ulkopuolella, joita ohimenneet sekä piilevät ja epäselvät perheväkivallan tilanteet kuvastivat. Nämä kuvaukset sisälsivät työntekijöiden tarkastelua omiin työotteisiinsa liittyen, jotta asiakkaalle ei koidu arviointityöstä välitöntä vaaraa.

5.4 Ristiriitainen välitön vaara

Diskurssi liittyen välittömän vaaran arvioimiseen ja sen käsitteellistämiseen asiakastilanteessa kuvastui ristiriitaisena. Puhetta hallitsi arvioimiseen liittyvien tekijöiden kuvaaminen toisilleen vastakkaisten diskurssien kautta; arvioiminen ei voi perustua intuitioon sekä arvioiminen on yksilöllisen huolen määrittämistä. Näitä näkökulmia ilmaistessaan työntekijät jäsensivät faktuaalisen analyysin ja intuitiivisen työotteen soveltamista. Nämä painotukset esitettiin toisensa poissulkevinä ja puhetta rakennettiin vuorotellen, painottaen joko faktuaalista tai intuitiivista arviointia soveltuvana. Puheissa ei kuvattu tietoisuutta näiden kahden arviointiotteen erittelystä. Arvioimisen painotusten voimakas erittely ilman painotusten välistä tarkastelua, rakensi ristiriitaisuutta välittömän vaaran arvioimiselle. Ristiriitainen diskurssi rakentui velvollisuuspuheeksi, jossa välittömän vaaran määrittely ilmaistiin itsestään selvinä toteamuksina. Ristiriitaisuudet rakentuivat puheissa niin, että puhujat kuvasivat useaa päällekkäistä todellisuutta, jossa välitöntä vaaraa määritellään eri tavalla. Puheessa limittyivät välittömän vaaran arvioiminen perheväkivaltatilanteessa sekä yleinen välittömän vaaran määrittäminen. Oletuksia välittömän vaaran käsitteen jäsennyksestä rakennettiin paikallisen työyhteisön ja oman työhistorian kautta. Nämä ilmenivät viittauksina kollegiaaliseen me-puheeseen sekä omaan ajatteluun ja toimintaan viittavana puheena. Työntekijät sanoittivat välittömän vaaran käsitettä kokemiensa työtilanteiden kautta:

"Jos esimerkiksi miettii missä ite on ollu semmossa tilanteessa..". H1

" Meillä onki justi sellanen pikkukeissi justinsa että.. ihan väkivallasta, fyysisestä väkivallasta on kysymys..". H3

Puhetta välittömän vaaran jäsenyksestä rakennettiin käytännössä perustellen. Viralliseen kansalliseen ohjeistukseen viitattiin välittömän vaaran kriteerien kautta. Eräs haastateltava kuvasi niitä jossain olevina ja tarvittaessa löydettävänä. Kriteerien täytymiseen päätöksen teossa liitettiin velvollisuus puhetta. Velvollisuutta kuvattiin siinä, että arviointi ei saa perustua työntekijän intuitioon. Deonttisen puheen painopiste oli normatiivisessa viranomaistyössä ja sen lakiperusteisuudessa (kts. Hakulinen, ym. 2004b & Raitala 2022, 57). Perustelua välittömälle vaaralle rakennettiin vahvemmin lainsäädännön kautta, kun puhe liittyi sijoituksen viimesijaisuuteen ja lapsen yksityisyyden suojan oikeuteen. Lapsen sijoitus- ja suojelutarpeeseen liittyvä puhe taas rakentui vahvemmin intuitiopuheeseen. Näillä ilmaisuilla rakennettiin oletuksia yleisestä välittömän vaaran arvioinnista. Välittömän vaaran käsitteen praktista analyysia voidaan peilata Weingerin teorian 2. tasoon (Peltonen 2009, 37–38); puheessa perusteltiin tietoisesti välittömän vaaran kriteerejä. Perustelua ei tuotu tietoisesti keskusteluun siitä, että lapsen yksityisyyden suojaan liittyvä perustelu rakennettiin lainsäädäntöön ja perheväkivallalta suojeluun liittyvä puhe intuitioon. Näiden tekijöiden välisen suhteen tarkastelu kuvastui Wenigerin päättelyn 1. tasolle, jossa ajattelun ja toiminnan eri vaikutuksista ei ole tietoisuutta (Peltonen 2009, 37–38). Seuraavissa katkelmissa on havaittavissa työntekijöiden tapa sanoittaa intuitiivista arviointia lapsen suojelutarpeelle sekä faktuaalista lakiin perustuvaa arviointipuhetta lapsen yksityisyyden suojalle. Työntekijät jäsentävät lapsen kotona olemisen oikeutta lainsäädännön kautta. Lapsen suojelutarpeen ja perheväkivallan arviointia jäsennettiin työntekijän oman ajattelun luottamiseen, tarpeeseen rauhoittaa tilannetta ja saada tarvittavaa tietoa välittömästä vaarasta. Välitöntä vaaraa kerrottiin arvioitavan eriävin arvioinnin painoituksin, riippuen painottuiko arvioinnin ajattelu sijoituspäätöksen tekemiseen vai tekemättä jättämiseen.

”Että siinä tarvii rauhottaa se tilanne ja ottaa se aikalisä ja selvitellä myöhemmin lisää.”H2

”Ja jotenki väkivalta ilmiönä on sellanen, että ... siinä pitää luottaa aika paljon siihen intuitioon siis loppupeleissä.”H3

”Niin kyllähän se katotaan, et se on niin jos miettii lainsäädäntöä se on niin raju puuttuminen ihmisen yksityiseen elämään. Eihän mikään laki anna niin vahvaa oikeutta puuttua kuin lastensuojelu. Siinähan mennään tosi intiimille alueelle, jos mennään hakemaan lapsi kotoa pois.”H2

Diskursseissa teorian ja käytännön soveltamista voidaan peilata myös itsestä rakentuvana toimintana (Peltonen 2009, 156). Ristiriitaisen välittömän vaaran diskursseissa tällaista peilaamista rakennettiin liittämällä välittömän vaaran käsitteen ja arviointiprosessin osaksi oman toiminnan ja tunteiden sanoittamista. Välittömän vaaran määrittelyn vastuullisuus tunnistettiin ja puheessa ilmaistiin pelkoa ja stressiä arvion

epäonnistumisesta. Puheeseen velvollisuudesta liitettiin henkilökohtaisia tunteita sekä viranomaisvastuuta. Voimakkaasta puuttumisoikeudesta työtehtävässä puhuttiin tietoisesti. Kuten edellisessä lainauksessa H2 työntekijä toteaa: *”Eihän mikään laki anna niin vahvaa oikeutta puuttua kuin lastensuojelu”*. Sijoituspäätöksen perustuessa yli-reagoituun vaaran arviointiin, olisi se silti mahdollista toteuttaa. Työntekijät tuottivat puhetta tunnistaen tämän vastuun ja riskin virheisiin. Välittömän vaaran arvioimista rakennettiin pallotellen ristiriitaisesta roolista käsin; sijoituspäätöksen jälkeen lapsi ei olisikaan ollut kotonaan välittömässä vaarassa tai ilman sijoituspäätöstä lapsi on kulu-
 luvan vuorokauden aikana välittömässä vaarassa. Välitöntä vaaraa kuvattiin ajallisesti häilyvänä ja jäsentymättömänä. Arvioimisen jäsentymättömyyttä kuvattiin työtehtävän kuvauksen kautta. Työntekijät kuvasivat rooliaan tässä arvioinnissa viranomaistehtävän tuoman velvollisuuden kautta. Velvollisuutta kuvattiin välittömän vaaran tunnistamiseen, sijoituspäätöksen tekemiseen sekä tarpeettoman puuttumisen pyrkimykseen.

*”Mutta niinku - sano niin stressaava se kyllä on. Ja sitten niinku tosiaan sen miettiminen, että jos tilanne on nyt rauhallinen, niin miten voiko sitä ennustaa niinku näitten vanhojen juttujen perusteella tai sen tilanteen perusteella mihin se kehittyy sitte. Vaikka sillä hetkellä monestihan se että kun menee viranomai-
 nen paikalle niin tilanne rauhottuu ja tota mut että miten se siitä etenee niin pitäisi olla vähän ennustajan lahjojakin.”*

Intuitiivisen ja faktuaalisen arviointipainotusten ristiriitaisen kuvauksen lisäksi työntekijät kuvasivat välittömän vaaran todentamista ristiriitaisesti. Välittömän vaaran todentamiseen liittyvässä kerronnassa oli havaittavissa samankaltainen rinnakkain puhuminen vastakkaisista näkökulmista käsin, ilman niiden välillä tapahtuvaa tarkastelua. Välittömän vaaran – diskurssissa esiintyi deonttiset puhetavat liittyen välittömän vaaran olemukseen juuri kyseisessä hetkessä sekä välittömän vaaran arvioimisesta akuutin tilanteen ulkopuolella. Työntekijät ilmaisivat velvollisuutta siitä, että heillä on oltava kyky tunnistaa ja ennustaa lapsen välitön vaara myös akuutin tilanteen ulkopuolella. Puheessa kuvattiin arviointia, joka muodostuu yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti työntekijän ja perheen yhteistyöllä. Työntekijän henkilökohtaiseen ammatilliseen arvioon ja intuitioon asetettiin arvoa arvioinnin onnistumiseksi. Puheissa praktinen perustelu akuutin tilanteen ulkopuoliselle arvioinnille kohdistui enemmän työntekijän henkilökohtaiseen rooliin ja ominaisuuksiin. Huoli kuvattiin yksilöllisesti määriteltäväksi mittariksi ja myös toimenpiteiden valinta on yksilöllinen valinta. Arviointiprosessia ja päätöksentekoa kuvataan sellaisena, jossa ei ole mahdollista saavuttaa totuutta tai varmaa tietoa. Tämä tapa jäsentää arvioimista esiintyi vah-

vempana ja työtehtävää kuvaavana läpi aineiston, kuin akuuttiin hetkeen liittyvä arviointipuhetapa. Seuraavissa katkelmissa haastateltavat kuvaavat välittömän vaaran arviointia silloin, kun välitön vaara ei ole todennettavissa juuri sillä hetkellä.

"Ja se et ilmoittajilla on jotenkin erilainen taso et kenelle mikäkin taso on huolesuttava ja millon mitäkin pitäisi tehdä. Että sitä pitää sitten jokaisen aina omalla kohallaan arvioida että... Että mille tasolle ite asettaa sen huolen määrän ja mitä siinä omasta mielestä pitää tehdä." H1

"Et eihä sellasta totuutta kellään oo harvoin on niissä tilanteissa, että tiedettäisiin, että tästä on kyse. Vaan ainahan se on arviointia." H3

Välittömän vaaran ristiriitaisuuden - diskurssissa esiintyi rinnalla deonttinen puhetapa, jossa välitön vaara on arvioimista varten havaittava ja on oltava juuri siinä hetkessä fyysisesti paikalla. Tällaista arviointitilannetta kuvattiin varmana tehtävänä, jossa toimintaan oli legitimizeetti. Työntekijät ilmaisivat velvollisuuttaan arvioida välitöntä vaaraa vain akuuteissa tilanteissa ilmaisuin pitää, täytyy sekä ei voida. Toisaalta työntekijät kuvaavat epäuskoisuutta siitä, että akuuteissa tilanteissa oltaisiin läsnä tekemässä arviota. Aineiston läpäisi puhe työtehtävän kuvauksesta, jossa työntekijät ovat paikalla ennen tai jälkeen välittömän vaaran tilanteen. Määrittely välittömän vaaran arvioimisesta "siinä hetkessä tapahtuvana" oli ristiriidassa työtehtävän kuvauksen kanssa siitä, että väliältä tapahtuu usein toisessa ajassa ja paikassa. Työntekijöiden läsnäoloa välittömän vaaran tilanteessa kuvattiin ristiriitaisena, jonka voidaan tulkita vaikuttavan myös arvioinnin jäsentämisen ristiriitaisuuteen.

"Jos oon oikein ymmärtänyt, niin kiireellisen sijoituksen pitää olla se tilanne päällä et se pitää niinku liikkua sillon, kun se tilanne on päällä. Et se ei auta, että mennään huomenna. Vaan et se pitää mennä sillon kun se tilanne on akuutti."

"Mulla tuli vielä mieleen että jos ajatellaan sitä että olet paikan päällä tilanteessa että onko tässä välitön vaara. Niin kuinka moni meistä työntekijöistä näkee tilanteen jossa isä hutkii vaikka lasta jollain kepillä päähän. Kuinka moni on meistä todistamassa sitä hetkeä kun sitä tapahtuu. Että vielä jäin tohon äskeiseen ajatukseen, kun tuli yks keissi mieleen kun siinä arvioitiin sitä välitöntä vaaraa onks se lapsi välittömässä vaarassa vai ei niin se että siinä vaan laskeskelee sitä toden näköisyyttä että tää tilanne kun me lähetään niin sit tapahtuu jotakin. Sehän on ihan veikkausta."

Akuutin tilanteen aikana ja sen ulkopuolella tehtävää arviointia jäsennettiin käytännöllisellä työtehtävien kuvaamisella. Välittömän vaaran arvioimista kuvattiin vahvasti etukäteisenä turvallisuustyönä, jossa perheen historia vaikuttaa arvioon. Arvioimista kuvattiin myös turvallisuustyönä välittömän vaaran tilanteen jälkeisenä työnä.

Myös tilanteen turvaaminen lisätiedonsaamiseksi kuvattiin välittömän vaaran kriteeriksi, jolloin lapsi voidaan kiireellisesti sijoittaa. Kyseisen puheen rinnalla tuotettiin kuitenkin yhtä vahvasti diskurssia, jossa välitön vaara voidaan todeta vain akuutissa perheväkivallan tilanteessa. Tämä diskurssi kuvattiin enemmän eettisenä periaatteena. Se oli ristiriidassa työntekijöiden puheeseen liittyen välittömän vaaran hetken tavoittamattomuuteen sekä puheeseen välittömän vaaran arvioimisesta ennen- ja jälkeen tilanteiden yhteydessä. Seuraavat lainaukset kuvastavat samassa ryhmähaastatteluissa keskustelleiden työntekijöiden puhetapaa välittömän vaaran todentamisen tarpeesta, jotta kiireellisen sijoituksen päätöksen teko on mahdollinen.

" Ja ehkä sen ymmärtäminen, että se koko totuus ei ole tässä mitä näen nyt tässä hetkessä. Et tärkeätä on laittaa tää tilanne poikki ja sitten selvitellä rauhassa. "H1
" ja se on niinku tavallaan se tapahtuu parhaillaan siinä, et se on niinku se välitömyys siinä hetkessä tai sit se on tapahtunut ihan tässä lyhyen ajan sisällä, vuorokauden sisällä. Tavallaan se on se et nyt siellä on se tilanne meneillään, päällä."H1

Välittömän vaaran arvioimisen velvollisuuspuheen ja väkivaltailmiön dynaamisen puhetavan välillä esiintyi myös ristiriitaisuutta. Perheväkivallan puheeksiottaminen ja välittömän vaaran arvioiminen nähtiin viranomaisen velvollisuuteen liittyvänä toimintana. Lapsen ja perheen toimijuuteen liitettiin kuitenkin runsaasti tarpeita, jotta arviointi mahdollistuu. Erityisesti lapsen rooli puheeksiottajana, oman sijoituksensa päätöksen tekijänä ja välittömässä vaarassa itsensä turvaajana esiintyi vahvana. Puheessa oli ristiriita työntekijöiden tuottamaan puheeseen väkivaltaa havaitsemista estävistä tekijöistä; lapsen pelko, lojaliteetti sekä riippuvuus suhteessa väkivallan tekijään. Välittömän vaaran arvioimiseksi tarvittavan tiedon keräämisessä kuvastui ristiriita, jota työntekijät eivät sanoittaneet ääneen. Työntekijät argumentoivat välittömän vaaran selkeäksi todentamiseksi lapsen puhe perheväkivallasta tai lapsen oma ilmaisu siitä, että kieltäytyy menemästä kotiin. Yhtä vahvana esitettiin puhetta välittömän vaaran todentamisen vaikeudesta, sillä perheväkivallalle on ominaista lapsen lojaliteetin, riippuvuuden ja pelon vaikutukset avoimeen keskusteluun.

"Tai sit lapsi ihan kieltäytyy menemästä kotiin, että siellä on niin jotenkin vaikeeta olla, että ei voi mennä sinne."H1

" Kerto itse ja kuvaili."H1

" Mutta niillä on niin vahva se lojaliteettiristiriita niin ne vaan vanhemmilleen sanoo tai on kuin ei mitään olisikaan."H2

Lisäksi perheväkivallan puheeksiottamisen ja välittömän vaaran arvioimisen tilannetta kuvattiin sellaisena, jota työntekijät kuvasivat väkivallan puheeksi ottamiseen sopimattomana. Välittömän vaaran arvioimiseen kuvattiin tarpeelliseksi kaikkien tilanteeseen liittyvien henkilöiden läsnäolo. Väkivallan puheeksiottamista taas kuvattiin turvallisuuden tasoltaan mahdolliseksi silloin, kun tekijä ei ole läsnä. Työntekijän työtehtävä välittömän vaaran arvioimisessa perheväkivaltaan liittyen sisältää täten elementtejä, jotka eivät sovellu yhteen. Yksi työntekijä kuvasikin arvioimistilannetta tietoisena perheväkivallan puheeksiottamisen sekä välittömän vaaran arvioimisen tarpeiden ristiriitaisuudesta. Arviointitilanteessa paikallaolijat vaikuttavat perheväkivallan selvittämiseen sekä välittömän vaaran arvioinnin mahdollisuuteen.

" No kyllähän se periaatteessa vaatii sen, että siinä on kaikki perheen osapuolet paikalla. Yleensä siinä on se itse lapsi tai lapset, sitte molemmat vanhemmat ja sosiaalityöntekijä ja ohjaaja."

" No.. mä ajattelen et ainakun täll... ainakun väkivoallasta puhutaan, se pitää tehdä turvallisesti. Et sitä ei voi tehdä oletetun tekijän kuullen."

" Nii toisaalta sitte siellä voi olla se uhri ja se koko väkivalta ilmiönä... jos siellä on se, et sit pitäis myös järjestämään tapaamiset sillei että puhutella yksitellen ja näin ja se voi olla haastavaa sitte myöskii. Ja tietenkii sit se tilanne et mennään, vaikka kiirellistä sijoitusta tekee väkivoaltaepäilyn vuoksi, niin se tottakai et sit siinä on kaks työntekijää, siel on poliisit ja tietenkin se tilanteena on se et minkä laista tavallaan minkälaisia asioita ihmiset tuottaa. Se on aika pelottava tilanteena kaikille. Sekä lapsille että aikuisille."

Välittömän vaaran diskurssin ristiriitaisuuden takia välittömän vaaran käsite näyttäytyy jäsentymättömänä ja häilyvänä. Kykyä arvioida välitöntä vaaraa kuvattiin itseopittuna ja työkokemuksen kautta tulevana taitona. Puheissa ilmaistiin, ettei ole olemassa lopullista tietoa siitä, mikä on välitön vaara. Työntekijät sanoittivat toivetta välittömän vaaran käsitteen hahmottamiselle. Puhetta liitettiin koulutustarpeeseen, yleisen keskustelun toiveeseen ja hiljaisen tiedon siirtymisen tarpeeseen. Tällöin välitöntä vaaraa läpäisi dynaaminen puhe, jossa tarkasteltiin työntekijöiden kykyä tunnistaa välitön vaara sekä saada organisaatiolta mahdollisuuksia kehittää kykyä.

" Varmaan jotenkin mä aattelen että jotenkin sen määrittäminen, että mitä se tarkoittaa ihan konkreettisesti."

" Tulee vaan mieleen, että mitenkähän se on niinku, onks meillä tiedossa mitä se välitön vaara on."

"Mä en tiää onks sitä koskaan en... en tiedä, en muista olleeni koskaan keskustelussa, että mitä se välitön vaara tarkoittaa. Et kun mä mietin sitä, et jos välitöntä

vaaraa arvioijaan niin se hetki kun sitä havainnoidaan, kaikki havainnot pitää pystyä kirjottaa auki miksi se lapsi on välittömässä vaarassa. Niin se, että voiks siinä olla eroja että joku toinen kattoo, että tämä tarkoittaa välitöntä vaaraa ja joku toinen aattelee, että ei toi oo vielä välitön vaara. Et en mä tiää onks sille olemassa joku tyhjentävä määritelmä. Mä en tiedä.. Mut se että välittömästi vaarastahan puhutaan paljon, mut mitä se sit tarkalleen ottaen on. Missä se raja menee et se on välitön vaara."

Välittömän vaaran ristiriitaisuus ei ollut havaittavissa puheissa, joita tuotettiin väkivallan muotoihin liittyen. Voidaan tulkita, että ristiriitaisen merkitysten rakentuminen välittömän vaaran käsitteeseen ei ollut totaalinen. Luukka (2002, 109–110) kuvaakin, että kielisysteemien ei odoteta olevan valmiita tai lopullisia. Systemit mahdollistavat useita valintoja, joista toiset ovat todennäköisempiä. (Luukka 2002, 109–110.) Tämän tutkielman tuloksissa välittömän vaaran jäsentäminen ristiriitaisena oli todennäköisempi tapa puhua välittömästä vaarasta. Se ei kuitenkaan ollut aineistossa totaalista, vaan perheväkivallan muotoihin liittyen työntekijät jäsensivät välitöntä vaaraa selkeästi. Praktisuus rakennettiin teoreettiseen tietoon lapsen psyykkiseen oireiluun liittyen, vanhemman muutostarpeen ensisijaisuuteen sekä kokemukselliseen ymmärrykseen organisaation toimintamahdollisuuksiin. Välittömänä vaarana kuvattiin fyysistä väkivaltaa, joka kohdistuu suoraan lapseen. Henkisenä väkivaltana välitön vaara on mahdollista muodostua silloin, kun se on vakavaa ja pitkittynyttä. Tällöin lapsen oireilu vahvisti arviointia välittömästä vaarasta. Kyseistä puhetta tuotettiin ryhmähaastatteluissa työntekijöiden toisiaan vahvistaen ja varmoja ilmaisuja käyttäen.

"No varmasti se, että se on jatkunu jo hirveen pitkään se lapsen alistaminen ja haukkuminen ja et se lapsi joutuu jo oireilemaan jo siitä nii ja on niinku pahoin voiva, et siihe ei ehkä sitte riitä et siel kuukauden päästä alottaa perhetyö, vaan se pitäis saada välittömästi poikki, et se voi jo niin huonosti se lapsi. Et sit lähtee rakentaa sitä vuorovaikutussuhdetta uudelleen, kun vanhempi saa apua."

" Fyysinen väkivalta kyllä. "

"Toki siis jos häneen itseensä kohdistuu (hmm) fyysistä ja kovaa henkistä väkivaltaa, niin toki sillo."

Tulokset kuvastavat työntekijöiden tapaa jäsentää välittömän vaaran käsitettä. Työntekijät jäsensivät puheissaan, milloin voidaan arvioida olevan välitön vaara, miten sitä voidaan selvittää, millaisia arvioinnin painotuksia he käyttävät välitöntä vaaraa arvioidessa sekä mitä mahdollisuuksia ja velvollisuuksia tähän arviointiprosessiin liittyy. Välitön vaara kuvastuu pääsääntöisesti ristiriitaisena ja sitä jäsenettiin vastakaisten näkemysten kautta. Tätä ristiriitaa ei sanoitettu ja vastakohtien välinen

suhde merkityksineen jäi avoimeksi. Eräs haastateltava kuvasi välittömän vaaran kokonaisuutta ja sen osatekijöiden jäsentymättömyyttä ilmaisten: *”Se on semmonen kokonaisuus. Sitä on vaikea pilkkoa semmoseks pieniks tota asiaa.”H1*. Poikkeuksen ristiriitaisuuteen muodosti työntekijöiden selkeä näkemys välittömän vaaran olemassaolosta silloin, kun lapsi kohtaa suoraa fyysistä tai kovaa henkistä välivaltaa.

5.5 Pakko sijoittaa

Aineistossa esiintyi runsaasti toiminnan pakkoa ilmaisevaa puhetta. Pakkoon viittaava puhe esiintyi vahvasti sijoittamispäätöksen tekemiseen ja sen arvioinnin aloittamiseen. Työntekijät viittasivat pakkoon tehdä sijoituksen arviointia ja päätöksentekoa kuvaamalla käytännössä työtoteutuksen tilanteita sekä yleisellä analyysillä kiireellisen sijoituksen roolista tukitoimena. Praktista päättelyä voidaan ilmaista dynaamisen puheen keinoin (Laitinen i.a, 159). Dynaamiset ilmaisut kuvasivat toiminnan välttämättömyyttä, joka perusteltiin käytännöllisellä päättelyllä. Tätä puhetaapaa käytettiin kuvaamalla pakkoa aloittaa arviointiprosessi, siirtyä fyysisesti asiakkaiden luokse sekä tehdä kiireellisen sijoituksen päätös. Diskurssi pakosta rakentui dynaamisen puheen kautta, mikäli tarkastellaan verbi-ilmausten käyttöä. Näitä verbejä olivat täytyy, pitää sekä pakko. Ilman tutkielman ilmiöön peilaamista, puhetta voisi tulkita motiivatiopuutetta ilmaisevaksi. Tarkasteltaessa verbien merkitystä suhteessa viranomaisrooliin välittömän vaaran arvioimisessa, voidaan puheen tulkita rakentuvan deonttisiin ilmauksiin. Puhe voidaan tulkita rakentuvan viranomaisvelvollisuudeksi. Työntekijät rakensivat omaa suhdettaan viranomaisrooliin, jossa puututaan lapsen yksityisyydensuojaan. Tuloksissa on havaittavissa Raitalan (2022, 57) kuvaama modaalien monimerkityksellisyys, jotka ilmenevät puheen rakentuaessa konseptiin peilaten. Kognition tai puheen funktion tarpeet voivat vaikuttaa modaaliverbien tulkintaan (Laitinen i.a, 155–156). Tässä tutkielmassa haastateltavat ovat välitöntä vaaraa arvioivia ammattilaisia, joten heidän puheensa funktiona on viranomaistyötä edustavien päätteily siihen liittyvästä velvollisuuden roolistaan. Esimerkiksi välttämättömyyttä ilmaiseva pitää- verbin taustalla on havaittavissa ilmaus velvollisuudesta toimia. Seuraava ote kuvaa työntekijän työn kuvausta, kuinka kiireellisen sijoituksen työtoteutuksen tuoma velvollisuus asettuu työpäivän muita tehtäviä määrittäväksi tekijäksi.

” Ja sit jos sä sanot, että tämmönen kiireellinen meni teijän edelle ja piti kiireellisesti hoitaa.”H1

Puheissa sijoituspäätökseen liittyen esitettiin pakkoon ja vaihtoehdottomuuteen liittyviä ilmaisuja. Puhe kuvattiin vahvasti velvollisuuden kautta. Diskurssit liittyen omaan arvioon, toimijuuteen sekä intuitioon olivat hiljaisia. Puheeseen liitettävä praktinen tarkastelu esiintyi erilaisena, kuin muissa aineiston diskursseissa. Muissa diskursseissa esiintyvä tutkaileva ja tarkasteleva puhetapa oli hiljainen. Perustelu arviointiin ja työtehtävän toteuttamiseen oli ehdottomampaa. Puhetapa painotti muiden tilanteen ratkaisukeinojen uupumista, minkä takia työntekijä joutui vastakkain sijoituspäätöksen kanssa. Työntekijät kuvasivat viranomaisvelvollisen roolia, jossa jonkun täytyy toimia tehtävän pakottamana. Pakkoon liittyvässä puheessa esiintyi eniten työntekijän itsensä etäännyttävää puhetta. Työntekijälle saapui eteen työtilanne, joka pakottaa hänet toimimaan. Työntekijät kuvasivat tätä useaan otteeseen kuvatessaan ajatteluaan sijoituspäätöksen tekoon liittyen. Yksi työntekijä kuvasi arviointiprosessin ja päätöksenteon välistä hetkeä yllätyksellisenä tilanteena, ikään kuin arvioinnilla ei olisi vaikutusta päätöksen luonteeseen.

”Ja sitten toki.. Toki se, että sä oot jo ite siellä paikan päällä arvioimassa ja sitten tuleekin se tilanne, että on pakko kiireellisesti sijoittaa.”H1

Sijoituspäätöksen arvioinnin aloittamista sekä sen tekemistä kuvattiin pakkona, täytymisenä, joutumisena sekä pitämisenä. Kiireellisen sijoituksen arviointitehtävää kuvattiin yllättäen saapuvana tilanteena, johon pitää tarttua. Muista työtehtävistä irtaantumisen kuvattiin pakoksi ja niiden uudelleen organisoiminen kuvastui myös velvollisuuspuheen kautta. Työntekijät kuvasivat velvollisuuden tunnetta muita perheitä kohtaan, joiden tilanne kriisiytyi peruutusten vuoksi. Pakkoa koettiin myös sijoitusajattelun käynnistämiseen ja akuutin tilanteen paikalle lähtemiseen. Sijoituksen diskurssissa työtehtävä kuvastuu työntekijöille pakon sanelemana.

*” Et jotenki mä en oo vielä valmis siihen päätökseen silloin kun se pitäis tehdä.”
 ”No varmaanki just se oma kalenteri voi olla puukattu täyteen. Sä voit olla jos sain tapaamisella tai kotikäynnillä ja sillä aikaa on käynnistynyt sellainen prosessi, joka johtaa siihen et täytyy lähteä arvioimaan ja sit sä tuut sieltä kotikäyniltä ja katot vaikka puhelimesta, että jaahas täällä on soiteltuki iha urakalla. Että nyt on jotain tapahtunu ja siihen pitää sitte. Tavallaan sun pitää kytkeä se toinen muudi päälle, että nyt pitää lähteä ja valmistautua siihen ja sit mieltii taas, että mites se iltapäivän muut tapaamiset ja...”*

Kiireellisestä sijoituksesta tukitoimena lapselle puhuttiin velvollisuuspuheen kautta. Puheessa kuvattiin haluttomuutta tehdä kiireellisen sijoituksen päätöstä, joiden seurauksena lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle. Puheissa kuvastui myös arviointia siitä, millaisia traumaattisia vaikutuksia sijoituksella on lapselle ja vanhemmalle. Velvollisuuspuhe sijoituksen traumatisoimisesta esiintyi vahvempana, kuin diskurssi perheväkivallan traumavaikutuksista lapselle. Pakkoa kuvaavia verbejä käytettiin runsaasti kuvaamaan sitä, että kaikki muut vaihtoehdot on täytynyt käydä läpi. Puheissa kiireellistä sijoitusta kuvattiin parhaana ratkaisuna, kun valittavana on enää huonoja ratkaisuja. Tällaisten tilanteiden olemassaolo ilmaistiin itsestäänselvillä toteamuksilla. Työntekijät liittivät velvollisuuspuhetta liittyen arvioimiseen, päätöksen tekemiseen, vanhemman vointiin sijoituksen jälkeen sekä lapsen turvallisuuden tunteeseen sijaispaikassa. Kiireelliseen sijoitukseen ja sen pakottavaan kuvaukseen liitettiin tekijöitä, joilla perusteltiin tilanteen vaihtoehdottomuutta. Päätöksen pakottavuutta painotettiin tuomalla esiin sen luonne radikaalina, viimesijaisena, yksityisyyteen puuttumisena ja intiimille alueelle menemisenä. Puheessa painotettiin tukitoimen roolia rajuna työkaluna. Työntekijät peilasivat lainsäädäntöä perustellessaan kiireellisen sijoituksen toimivuutta. Laki antaa niin suuren puuttumisen oikeuden, että yksityisyys on mahdollista rikkoa. Kiireellinen sijoitus tukitoimena nähtiin tarpeellisenä tarvittavia pakottavia tilanteita varten.

*"Totta kai kannatan sitä, että on tällainen kiireellinen sijoitus. Mutta kyllä sitä yrittää vaan miettiä kaikki muut vaihtoehdot ensin ja niinhän se tietysti pitääkin. Pitääkin miettiä siinä tilanteessa, että onhan se lapselle traumatisoiva... oli... oli miten oli .. jos semmosen joutuu tekemään."*H2

*"Ja kyl mä aattelen, et se on niin vahva puuttuminen siihen tavallaan perheen yksityisyyden suojaan, et se on niin vahva keino, et kun sen yli ei oikein voi mennä, niin se antaa sen keinon pysäyttää se tilanne."*H2

*"Niin kyllähän se katotaan, et se on niin jos mietti lainsäädäntöä, se on niin raju puuttuminen ihmisen yksityiseen elämään. Eihän mikään laki anna niin vahvaa oikeutta puuttua kuin lastensuojelu. Siinähan mennään tosi intiimille alueelle. jos mennään hakemaan lapsi kotoa pois.... Viimeviimesijainenhan se on. Kaikki muut keinot pitää olla siinä hetkessä, mut se on sen hetken viime sijainen keino."*H1

Pakko sijoittaa – diskurssissa työntekijät sanoittivat näkemystään kiireellisen sijoituksen viimesijaisuudesta lapsen tukitoimena. Kiireellinen sijoitus on päätös, joka nähdään työntekijöiden velvollisuudeksi tehdä silloin, kun muita vaihtoehtoja ei enää ole käytettävissä. Vaihtoehdottomuus kuvattiin perheen ja työntekijöiden keinojen

näkökulmasta. Pakottavuudenelementtiä tarkasteltiin täten sekä työntekijän, että perheen näkökulmasta. Työntekijät sanoittivat velvollisuuttaan arvioida kaikki muut vaihtoehdot läpi ennen päätöksen tekemistä. Sijoituspäätöksen tekemistä ilmaistiin muusta arviointityöstä irrallisena työvaiheena, joka saapui työntekijöille yllättäen. Sijoitusprosessin nähtiin myös aiheuttavan muita kriisiytyviä tilanteita, sillä sen käynnistymisellä oli vaikutuksia myös muuhun asiakastyöhön.

6 DISKURSSIEN MUODOSTAMA KOKONAISUUS PERHEVÄKIVALLAN JA KIIREELLISEN SIJOITUKSEN ARVIOINNISSA

6.1 Ristiriitaisuus muodostaa oikeudellisen arvion

Ilmiöinä välitön vaara, perheväkivalta sekä arviointi kuvastuivat tuloksissa herkästi pirstaloituvana kokonaisuutena. Tässä tutkielmassa erityisesti välittömän vaaran pirstaleisuus nousi esiin ristiriitaisen puheen tuottamisen kautta. Flinck (2006, 121) kuvaakin, että väkivaltatyössä asiakkaan ihmisyyden kokonaisvaltaisuus usein pirstaloituu. Kokonaisvaltaisen päätöksen teon kannalta ihmisen olemassaolon eri ulottuvuudet on tunnistettava; ihminen henkis-ruumiillis-sosiaalis-sielullisolutena. (Flinck 2006, 121; James-Hanman 2017, 338.) Asiakkaan elämän kokonaisvaltaisuuden lisäksi on keskeistä tietoisuus arviointia määrittelevistä osa-alueista. Itsessään väkivallan määrittely on haasteellinen tehtävä (Eskonen 2005, 63). Tässä tutkielmassa ristiriitaisuus ja jäsentymättömyys kuvastuivat puheissa haasteena ja hämmennystä aiheuttavana asiana. Puheessa ei kuvastunut ilmaisuja ristiriidan tietoisuudesta. Diskursseissa oli havaittavissa merkityksiä, joiden välillä työntekijät kuvasivat navigoivansa arviointiprosessissa. Näitä olivat *lapsen suojeleminen, yksityisyyden suojeleminen, lainsäädäntö, intuitio sekä muuttuva tekijä*. Muuttuva tekijä kuvastaa tämän tutkielman johtopäätöksissä niitä puheiden rakentamisen tapoja, joissa perusteltiin välittömän vaaran arviointiin vaikuttavia tekijöitä. Näitä perusteluja olivat esimerkiksi lapsen ikä, arviointitilanteen luonne, työntekijän osaaminen, resurssit arvioimiseen, vanhempaan liittyvät tekijät sekä perheväkivaltaan liittyvät tekijät. Lapsen suojelemaan, yksityisyyden suojelemaan, lain-

säädäntöön sekä intuitioon liittyvä puhe rakennettiin toistensa vastakohtina esittämisenä. Vastakohtaisuuksien liittäminen osaksi laajempaa käsitteistöä, mahdollistaa asioiden liittämisen osaksi sosiaalista rakennetta (Alasuutari 2011, 229). Tarkastellessa näitä merkityksiä välittömän vaaran arvioinnin kokonaisuudessa, ne ovat tekijöitä, jotka tukevat lapsen tilanteen *oikeudellisen arvioinnin* toteutumista. Arvioinnin oikeudellisuus vahvistuu, kun arvioinnin ja päätöksenteon lain soveltaminen ja työntekijöiden harkinta tarvittavista ratkaisuista, noudattavat lainsäädännön eettisiä ja oikeudellisia periaatteita. Rätty (2012, 9–10) argumentoi lastensuojelulain keskeisiä periaatteita. Toimenpiteitä on arvioitava lapsen tilanteessa niin, että lapsen kaltoinkohtelun ja pahoinpitelyn riskitekijöihin puututaan riittävän varhain ja riittävän tehokkailla toimenpiteillä. Ratkaisuja arvioitaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu ja toteutettava lapsen etua käsittäviä ratkaisuja niin, että huomioidaan pienimmän puuttumisen periaate perheen yksityisyyteen. (Rätty 2012, 9–10.) Rätty'n jäsenitys pienimmän puuttumisen periaatteesta voidaan ajatella kuvastavan oikeudellisen arvion elementtejä. Nämä välittömän vaaran arvioinnin ristiriitaista painetta luovat tekijät voidaan kuvata seuraavan kehän avulla:

Kuva 1. Oikeudellisen arvioinnin muodostuminen

Tuloksissa työntekijöiden ristiriitaisuuden kuvaus rakentui *lapsen suojelun* ja *yksityisyyden suojelun* tehtävien kautta. *Intuitio* ja *lainsäädäntö* kuvattiin perusteluina näiden tehtävien suorittamisessa. Suojelutehtäviä ja niiden perusteluja ilmaistiin toisensa vastakohtina. Osa-alue *Muuttuva tekijä* edustaa muissa diskursseissa esiintyneitä merkitysten antoja, joissa kuvataan arvioinnin olosuhteita sekä väkivaltaan liittyviä ilmiöitä. Muuttuva tekijä luo arviointiin yksilöllisyyden sekä arvaamattomuuden. Se näyttäytyy arvioinnissa juuri sille tekijälle, johon intuitiota tarvitaan. Intuitio ja lainsäädäntö edustivat tuloksissa vastakkaista merkitystä. Tämä kuvastui siinä, millaisen vallan erilaiset merkityksenannot saivat puhujien kuvatessa arviointia. Ristiriitaisen välittömän vaaran diskurssissa lapsen ja vanhempien perustuslain tuoma yksityisyyden suoja sekä lastensuojelulain turvaamisen suoja kilvoittelevat. Tämä kilvoittelu on lapsen oikeuksien toteutumisen sekä oikeasuhteisen päätöksen teon kannalta välttämätöntä. Aiemmassa tutkimustiedossa on havaittavissa lapsen hyvinvoinnin ja tarpeiden sekä riskien ja suojelun jakautumista arviointiajattelussa. Arvioinnin on havaittu painottuvan lapsen hyvinvointia ja tarpeita arvioivaksi (Jaakola 2020, 132; James-Hanman 2017, 338). Myös tässä tutkielmassa vallalla oli diskurssi lapsen tarpeesta olla kotona ja hänen hyvinvointinsa tukemisesta.

Lamponen (2022) havaitsi tutkimuksessaan, että kiireelliseen sijoitukseen kytkeytyvä tietotyö jakautuu intuitiiviseen ja faktuaaliseen tietoon. Intuitio on osa työntekijöiden arviointiin liittyvää tiedon puntarointia. Intuitiivinen tieto toimii tukena erityisesti epäselvissä tilanteissa, joissa aikaa on vähän. Tieto rakentuu työkokemuksen, merkittävien signaalien lukemisen, ammattitiedon, tarkan huomioon otamisen sekä oman päättelyn tarkastelun kautta. Sitä hyödynnetään tiedon erittelyyn ja tulkintaan. (Lamponen 2022, 110, 131.) Tässä tutkielmassa faktuaaliseen tietoon viitattiin lapselle lain tuomien oikeuksien kautta. Faktuaalisena tietona lainsäädäntö jättää työntekijälle merkittävän harkinnanvaraisuuden. Pykälät antavat raamit, joissa päätöksiä ja työskentelykeinoja on toteutettava. Intuitio toimii usein pohjana silloin, kun ymmärrys arvioinnin tarpeesta syntyy (Lamponen 2022, 110). Lamponen jäsenyys intuitiosta kuvastuu osana tarvittavaa analysointitaitoa arviointiprosessissa. Ilman intuitiivista otetta, on haasteellista tehdä tulkintaa lainsäädännön, riskitekijöiden, väkivaltailmiön sekä lapsen yksilöllisen tilanteen välillä. Intuitiivisen ja lainsäädännöllisen tiedon yhdistyminen mahdollistavat lapsen tilanteessa oikeudellisen välittömän vaaran arvioimisen sekä kiireellisen sijoituksen päätöksenteon. Piipon (2022, 136–142) jäsenyys työntekijöiden käyttämästä reflektiivisestä työotteesta voidaan ymmärtää yhdeksi intuitiivisen arvioinnin osa-alueeksi. Hänen tutkimuksensa tuloksissa työntekijät kuvasivat käyttävänsä omia tunteitaan osana arviointia, kun he arvioivat asiakkaaseen ja itseensä kohdistuvia väkivallan riskejä. Piippo tuo esiin sosiaalityön työotteiden tarvetta yhdistää professionaalisen asiantuntijuuden ja tunnetyöskentelyn välistä kah-tiajakaisuutta. Jaakolan (2020, 133) tutkimustulokset osoittavat, että onnistuneeseen

lastensuojelun arviotyöhön tarvitaan useita tekijöitä; Arvio muodostuu faktuaalisen, intuitiivisen sekä organisatorisen ulottuvuuksien kokonaisuudesta. Lahtinen (2022, 85) tuo aiheeseen toisen näkökulman; esimerkiksi pitkä työkokemus ei automaattisesti vahvista arvioinnin tarkkuutta. Myös Lamposen (2022,131) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät korostivat faktuaalisen tiedon ensisijaisuutta. Intuitiivinen ote vahvistui, mikäli arviointiin liittyi epäselvyyttä. (Lamponen 2022, 131.) Myös tämän tutkielman tuloksissa haastateltavat tuottivat enemmän intuitiivisen työotteen mukaista puheta-paa epäselviin perheväkivallan tilanteisiin liittyen.

Tuloksissa kilvoittelevien intuitiivisen ja faktuaalisen arvioinnin kokonaisuutta voidaan hahmottaa puheeksi harkinnasta. Kotkas (2014, 40) kuvaa harkintavallan lakisidonnaisuuden ja viranomaisen harkintavapauden välistä jännitteisyyttä. Yksilöiden perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen, oikeusvaltion periaatteet ja vallanjaon periaatteet puoltavat lakisidonnaisuutta. Sosiaalisen elämän ennakoimisen vaikeus ja hallinnon toimivuus taas tarvitsee harkinnassa joustavuutta. (Kotkas 2014, 40.) Jaakola (2020, 133) kertoo Munron on ottaneen kantaa siitä, että lainsäädännön tuomien tiukkojen aikarajojen ja ohjeistustensa sijaan, työntekijät tarvitsevat työhönsä laadukasta arviointia ja työtä mahdollistavat puitteet (Jaakola 2020, 133) Myös Nietolan (2011, 84) ja Piipon (2022, 129) haastattelemat työntekijät kuvaavat harkinnanvaraisuuden tärkeyttä yksilöllisen arvioinnin ja asiantuntijatyön mahdollistumiseksi. Tämän tutkielman tuloksissa nämä intuitiivisen sekä faktuaalisen arvioinnin muodot esitettiin vastakohtina ja ikää kuin toistensa poissulkevinä merkityksinä.

Arviointiprosessin lisäksi kiireellisen sijoituksen päätöstä ja sen tekemättä jättämistä esitettiin vastakkaisina merkityksinä. Puheet lapsen kotiin jäämiselle sekä sijoituspäätöksen tekemiselle rakennettiin ehdottomina vastakohtina. Päätöksinä kiireellinen sijoitus lapsensuojeluna sekä sijoittamatta jättämisen päätös perheen yksityisyyden suojelemiseksi, olivat vastakkaisia toisiinsa nähden. Arviointiprosessissa näitä osa-alueita ei kuvattu limittyneinä toisiinsa, joiden lomassa työntekijä tekee erittely- ja tulkintatyötä; kumpaan osa-alueeseen lapsen tuen tarve kallistuu. Työntekijät tarkastelivat arviointiajatteluaan peilaamalla päätöksen vaikutuksia. Kiireellisen sijoituksen päätöksen teko on lapsen perusoikeuksien puntarointia. Tämän voidaan ajatella olevan sosiaalityölle ominaisen eettisen harkinnan perimmäisintä ominaisuutta. Eettinen päätöksen teko on sen arviointia, mikä on oikein ja mikä väärin (Banks 2020, 218; Jaakola 2020, 35). Arviointi ja päätöksenteko pohjautuvat kansainvälisiin sopimuksiin ja ihmisoikeuksiin. Perheväkivallan oikeussäätely kuvastaa sosiaalisesti rakentunutta käsitystä siitä, että väkivalta ei ole perheen yksityinen asia (Piippo 2022, 103, 124). Yksilöllisen arvioinnin lisäksi prosessissa otetaan kantaa, mikä on lapsen oikeus väkivallalta suojeluun sekä siihen, miten yhteiskunta puuttuu yksityiseen perhe-elämään ja itsemääräämisoikeuteen. Sosiaalisen konstruktionismin ymmärryksessä asiakkaiden elämäntilanteet, lainsäädäntö, ohjeistukset ja organisaatio ovat sitä

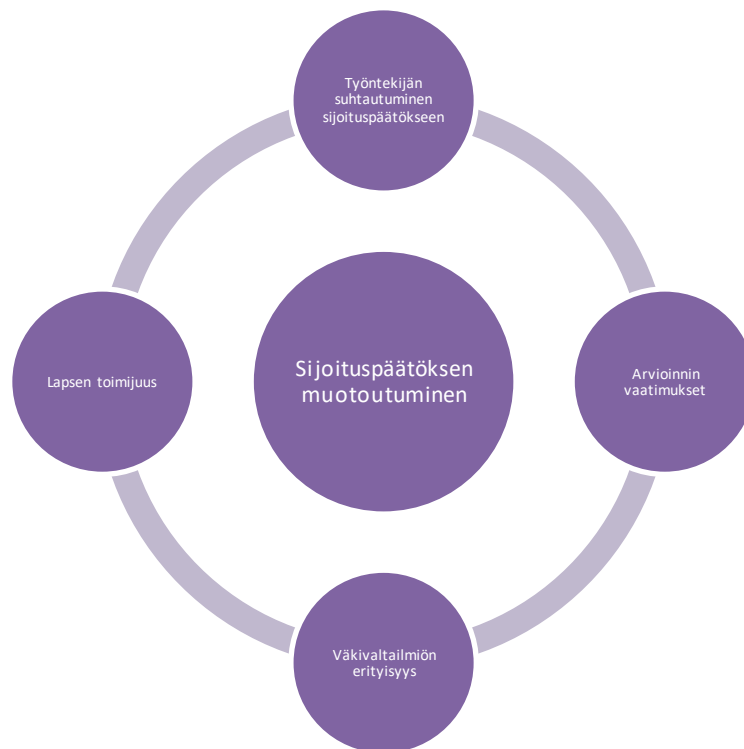
todellisuutta, jossa arviointia toteutetaan. Arvioinnin taustalla olevat moraaliset, normatiiviset, kokemukselliset ja periaatteelliset tekijät ovat rakentuneet työntekijälle henkilökohtaisella, ammatillisella ja yhteiskunnallisella tasolla (Jaakola 2020, 37; Lamponen 2022, 172; Piippo 2022, 125). Toteuttaessaan arviointia kyseisessä todellisuudessa, työntekijät joko vahvistavat tai uudelleen määrittävät tätä sosiaalista todellisuutta (Kts. Jokila, ym. 2016, 26).

Tarkastellessa ristiriitaisuuden tekijöitä kokonaisuutena, ne muodostavat lapsen oikeudellisen arvioinnin kokonaisuuden. Kaikki osatekijät ovat kiinteästi keskeisimmät arvioinnin elementit, joita arviointiajattelun on vuorotellen peilattava lapsen yksilölliseen tilanteeseen nähden. Työntekijät kuvasivat arvioinnin osa-alueita ilman, että kuvauksessa tuotettiin puhetta näiden roolista kokonaisuuden rakentamisessa. Arviointi ja sen kriteeristö kuvastuivat jäsentymättöminä. Arvioinnin henkilökohtaisuutta kuvattiin tarvittavana arvioinnin työkaluna, mutta päätöksen teosta puhuttaessa sitä ei pidetä soveltuvana päätöksen tekona. Piipon (2022, 143) tuloksissa esiintyi myös kuvausta yksilöllisestä arviointitavasta. Tätä aiheuttivat yhteisten toimintamallien epäselvyys. (Piippo 2022, 143.) Myös tämän tutkielman tuloksissa on havaittavissa samankaltainen yhteys; haastateltavat puhuivat ohjeistuksista ja tiedosta puutteellisena resurssina sekä arvioinnista yksilöllisenä työskentelynä (Myös Benbenishya, ym. 2015, 70). Työntekijöiden tietoisuus siitä, millä perusteilla arviointitilanteessa lain soveltamiseen sekä intuitiiviseen tulkintaan liittyvän ajattelun painotukset muuttuvat, vahvistaa päätöksenteon varmuutta. Tulokset osoittavat, että arviointiprosessi tarvitsee kehittämistyötä arviointianalyysissä käytettävien työorientaatioidensuhteen. Arviointianalyysin selkiytymiseksi olisi tärkeää eritellä toisistaan myös yksilöllisen työtöteen ja intuitiivisen työtöteen orientaatioita. Tällöin olisi mahdollista kartoittaa tarvittavia yhtenäistäviä käytänteitä arviointianalyysiin sekä valjastaa intuitiota tietoiseksi työkaluksi (myös Lamponen 2022, 178).

6.2 Sijoituspäätökseen vaikuttavia merkityksiä

Diskurssit voivat rakentaa oletuksia toimijuuksista, joiden valtasuhteet voivat rakentua vallalla olevien diskurssien kautta (Jokinen & Juhila 2016, 86). Tuloksissa oli havaittavissa erilaisia toimijuuden rooleja. Tarkastellessa näitä rooleja, diskursseissa esiintyviä väkivaltailmiön erityispiirteitä sekä arviointitilannetta, voidaan rakentaa

kokonaiskuvaava sijoituspäätökseen vaikuttavista tekijöistä. Nämä tekijät kuvattiin päätöksen tekemiseen vaikuttavina tekijöinä varsinaisen välittömän vaaran elementtien lisäksi. Nämä tekijät ovat *työntekijöiden suhtautuminen sijoituspäätökseen, lapsen/kokijan toimijuus, väkivaltailmiön erityisyys ja arvioinnin vaatimukset*. Tämän tutkielman tuloksissa *Työntekijöiden suhtautuminen päätöksen tekoon* käsittää merkityksiä, joita annettiin päätöksen tekemiselle. Tuloksissa avatusta pakko sijoittaa – diskurssista voidaan muodostaa johtopäätös, että työntekijät näkevät kiireellisen sijoituksen ehdottoman viimesijaisena tukitoimena. *Lapsen/kokijan toimijuus* käsittää tuloksissa esiintyneitä perheväkivaltaa kokeneiden lasten ja vanhempien toimijuuden rooleja tilanteissa, joissa tehdään väkivallan selvittämistyötä tai arvioidaan heidän akuutissa tilanteesansa selviytymisen keinoihin. *Väkivaltailmiön erityisyys* kuvattiin merkityksenä, joka vaikuttaa välittömän vaaran arviointiin sen häilyvyyden ja vuorovaikutusvääristymien kautta. Näitä erityisyyksiä kerrottiin rakentuvan johtuen väkivallan toisaalla tapahtumisesta, tilanteen jaksottaisesta luonteesta, pelosta, lojaliteetista, riippuvuudesta, traumatisoitumisesta sekä väkivallan tekijän vuorovaikutusmallien takia. Työntekijät kokivat, että heidän toimintansa arviointiprosessissa voi saattaa kokijoita vaaraan. Puheissaan työntekijät antoivat merkityksiä *arvioinnin vaatimuksille*, jotta välitöntä vaaraa voidaan arvioida. Arvioinnin kuvattiin tarvitsevan avointa ja luottamuksellista vuorovaikutusta, jossa jokainen asianosainen on paikalla. Prosessin ilmaistiin tarvitsevan kollegiaalista tukea ja moniammatillista osaamista. Nämä osatekijät muodostavat tämän tutkielman näkökulmasta keskeisimpiä merkityksen antoja; merkityksiä, jotka vaikuttavat sijoituspäätöksen muotoutumiseen:

Kuva 2. Sijoituspäätökseen vaikuttavia merkityksiä

Ruopsa (2016, 212) havaitsi tutkimuksessaan, että työroolin sisäistäminen on monitahoinen ja dynaaminen rakennelma. Käsitukset työn tekemisestä rakentuivat kokemuksista ja ilmiöistä muodostettujen merkitysten kautta ja toimivat muistijälkenä uuden tiedon käsittelylle. Saadessaan uutta itseensä liittyvää tietoa, työntekijä prosessoi sitä sisäisen käsityksensä kautta. Uskomukset itsestä kuvastuivat olevan aikaan ja paikkaan sidoksissa. (Ruopsa 2016, 212.) Lindqvistin (2009) haastatteleminen sosiaalityöntekijöiden väkivaltakäsitykset rakentuivat ajallisesti ja paikallisesti. Käsitteitä rakennettiin suhteessa kokemuksiin, professionaaliseen tietoon, työyhteisön kollektiiviseen ymmärrykseen, yleiseen keskusteluun sekä lainsäädäntöön. (Lindqvisti 2009, 226-) Ruopsan ja Lindqvistin tulokset tuovat mielenkiintoisen näkökulman tämän tutkielman tuloksiin. Haastateltavien työntekijöiden työroolissa ei kuvastunut, että he kohtaisivat lapsen välitöntä väkivaltakokemusta. Mikäli koetut kokemukset vaikuttavat ammattiroolin muodostumiseen, onko väkivallan ”toisaalla tapahtumisella” merkitystä siihen, miten työntekijä muodostaa tietoa ja millaiseen käsitykseen tehtävästään hän sitä peilaa. Työntekijät kuvasivat viranomaisroolia, jossa kiireellisen sijoituksen viimesijaisuuteen suhtauduttiin melko ehdottomana. Työtehtävää ei rakennettu yhtä vahvasti lapsen suojelun tarpeeseen. Sen sijaan työtehtävää kuvattiin niin, että perheen yhdessä elämiselle annettiin voimakasta merkitystä. Mikäli muistijälki vaikuttaa työroolin rakentamiseen päätöksen tekijänä, voi välittömän

vaaran todistamatta jäämisellä olla merkittävä vaikutus päätöksen teon prosessissa. Lisäksi työntekijät kuvasivat tarvetta yhteiselle keskustelulle (myös Lamponen 2022, 178) ja koulutustarpeelle välittömän vaaran jäsentymiseksi. Tämän tutkielman tulokset herättävät ajatuksen, että jäsentymättömyys välittömän vaaran käsitteelle ja niiden konkreettisten tilanteiden uupuminen työtehtävissä, voivat etäännyttää työntekijöitä asiakkaiden todelliselta tilanteelta.

Työntekijät tuottivat vahvaa diskurssia pienimmän puuttumisen periaatteesta. Työntekijöiden diskurssi sijoituksen pakosta kuvaa heidän haluttomuuttaan tehdä sijoitusta vähäisin perustein ja käydä ennen päätöstä kaikki muut vaihtoehdot läpi (myös Benbenishtya, ym. 2015, 70; Lamponen 2022, 172). Harkinnanvaraiseen viranomaisen päätöksen tekoon on yleisesti käytetty ilmaisuja ”voida” ja ”saada” (Mäenpää 1994, 151). Lastensuojelulaki ilmaisee kiireellisen sijoituksen voidaan-verbillä, jolla ilmaistaan mahdollisuutta (Kts. lastensuojelulaki 417/2007 38 §). Ilmaisua on dynaaminen, mutta taustalla on viranomaisen rooliin viittaava lupa toimia. Tämän tutkielman pakko sijoittaa-diskurssin velvollisuutta ja pakkoa kuvaavan sekä sijoitusta ohjaavan lainsäädännön ilmaisutapojen välillä on eroavaisuus. Työntekijöiden suhtautuminen sijoituspäätöksen tekemiseen, välittömän vaaran toisaalla tapahtuminen sekä välittömän vaaran jäsentymättömyys voivat luoda merkityksiä sille, millaiseen päätökseen arvioinnissa päädytään.

Tuloksissa lapsen toimijuus näkyi merkityksellisenä osana arviointia. Lastensuojelulaissa (417/2007) ja sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) säädetään lapsen oikeudesta saada tietoa oman asiansa käsittelystä sekä mielipiteen selvittämisestä, sen hienovaraisuudesta ja siitä, ettei selvityksestä saa aiheutua lapselle tarpeetonta haittaa hänelle tai läheisille ihmissuhteilleen. Lapsen oman kokemuksen esiin tuominen hänen väkivaltakokemuksiinsa liittyen on merkityksellisintä tietoa hänen tilannettaan selvittäville viranomaisille (Holt & överlien 2017, 98). Tuloksissa oli havaittavissa, että lapsen osallisuuteen päätöksenteossa suhtaudutaan kunnioittavasti. Lapselle asetettiin kuitenkin merkittävä väkivallan puheeksiottajan rooli. Työntekijät kuvasivat välittömän vaaran olevan silloin totta, kun lapsi puheen keinoin ilmaisee väkivallasta hänen kasvuolosuhteissaan. Puheen lisäksi lapsen käytökselle annettiin merkityksiä siihen, miten välitöntä vaaraa voidaan havaita lapsen tilanteessa. Voidaan puhua ”naksauksen” hetkestä (Lamponen 2022, 131) työntekijän arvioinnin prosessissa. Lapsen puheen jälkeen tilanne selkiytyy ja perustelu kiireelliselle sijoitukselle on olemassa. Tulos on ristiriitainen Lamponen (2022, 104) tulosten kanssa. Lamponen jäsentelee, millaista tietoa sosiaalityöntekijät käyttivät arvioidessaan kiireellisen sijoituksen tarpeellisuutta. Lapsen antama tieto kuvastui hänen tuloksissaan heikkona tiedon muotona. (Lamponen 2022, 104.) Lapsen antaman tiedon pitäminen relevanttina arvioinnin kannalta, on ollut yhteiskunnassa pitkäkestoinen näkökulmamuutos. Jaakolan

tutkimuksessa lapsi kuvastui merkittävänä tiedon antajana, mutta vanhempaa huomioitiin arvioinnissa useammin. (Jaakola 2022, 46, 132.) Lindqvistin tutkimuksessa havaittiin, että äidit pitivät avun hakemiselle kynnystä siinä, että väkivalta alkoi kohdistumaan suoraan lapseen tai siinä oli hengenvaarallisia piirteitä. (Lindqvist 2009, 227.) Tiedonantajana ei tällöin toiminut lapsi, vaan perheväkivallan esiin tuleminen oli kokijavanhemman varassa. Esiin tullakseen väkivallan täytyi olla lapselle välittömän vaaran kriteerit täyttävää, että kokijavanhempi haki ulkopuolista apua.

Diskurssien valtarakenteissa voi valtaapitävät merkitysten annot vaikuttaa myös muiden toimijuuteen. Huomionarvoista on myös tarkastella, onko kaikilla konseptin osallisilla pääsy merkitysten rakentamiseen. (Jokila & Juhila 2016, 86.) Tässä tutkielmassa työntekijät antoivat suurta merkitystä lapsen toimijuuden rooliin. Lasten halukkuudesta toimia tässä roolissa, ei ole tehty aiempaa tutkimusta. Myös Lahtinen (2022, 81, 91) tuo esiin tarpeen saada tutkimustietoa, miten lapset kokevat väkivallan ja aikuisille siitä kertomisen. Aiempi tutkimustieto huomauttaa, että väkivaltaa kokeneella lapsella ei kokemustensa takia välttämättä ole keinoja jäsentää väkivaltaista käytöstä tai suojata itseään (Lahtinen 2022, 81, 91). Tuloksissa lasten toimijuutta määriteltiin väkivallan puheeksiottamisessa. Tarkastellessa lapsen puheen merkitystä suhteessa työntekijöiden diskurssiin haluttomuudesta sijoituspäätöksen tekemiseen, voidaan roolin tulkita olevan lapselle raskas. Väkivaltakokemus täytyy tuoda esiin työntekijälle, jonka näkemys rakentuu ensisijaisesti perheen yksityisyyden ja itsemääräämisen suojelemiselle. Työntekijät kuvasivat väkivallan puheeksi ottamisen olevan puhujalle turvallisuusriski. Myös Piipon (2022, 136) tutkimuksen haastateltavat kuvasivat pelkoa väkivaltaan puuttumisenseurauksista uhrille (Piippo 2022, 136; kts. myös Lamponen 2022, 178). Lapselta odotetaan rohkeaa toimijuutta niin, että työntekijät ensisijaisesti pyrkivät tarjoamaan kotiin tukea. Tämän tutkielman haastateltujen työntekijöiden pyrkimys saa tukea Ocnasovan ja Smitkovan (2017, 74) tutkimuksesta. Lapsen ja kokijavanhemman hyvä suhde, toistensa hyvinvoinnin edistäminen sekä yhteiset selviytymisstrategiat vähentävät väkivallan kielteisiä seurauksia. (Ocnasovan ja Smitkovan 2017, 74.) Kiireellinen sijoituspäätös voi estää näiden luontaisten resurssien tukea lapsen toipumisessa.

Organisaatioiden suhtautumisella lasten osallisuuteen voi olla merkittävää vaikutusta, miten sitä arjen työssä mahdollistetaan. (Kaldal, Landberg, Eriksson & Svedin 2017, 213). Suomalaisessa lainsäädännön sovelluksessa lapsen osallisuutta pyritään vahvistamaan. Kuntainfo (2015) painottaa, että lapsen puhe vaarasta on otettava erityisen vakavasti välitöntä vaaraa arvioitaessa (STM 2015). Tämän tutkielman tulokset antavat näkymän, että lapsen toimijuudelle annetaan paljon merkitystä ja ohjeistus on sisäistetty osaksi arviointia. Lapsen toimijuus ei kuitenkaan kuvastu yksiselitteisenä. Tuloksissa lapsen toimijuuden odotuksia perheväkivallan selvitystyössä

voidaan peilata *lapsen tarpeiden ensisijaisuuden* diskurssiin. Vaikka lapsen tarpeet diskurssi on perusteluna näkemyksille muissa diskursseissa, väkivallan esiin tulon keinoissa lapsen tarpeet eivät kuvastu perusteluna. Lapsen toimijuuden tarve kuvataan enemmän työntekijöiden tarpeena saada varma tieto väkivallasta. Myös Cossarin (2016) tutkimuksen tulokset osoittivat, että lasten osallisuutta haastoi yksipuolinen tiedon jakaminen ja kerääminen. Lapsilta kerättiin tietoa ilman, että lapset ymmärsivät mihin tapaamiset liittyivät ja mikä lastensuojelun prosessin tavoitteena on. (Cossar 2016.)

Eskonen (2005, 60) havaitsi tutkimuksessaan, että lapsen väkivallasta kertominen vaatii ”kertomistilan”. Aika, paikka ja tilassa olevien välinen vuorovaikutus vaikuttaa siihen, kokeeko lapsi tilan vapaaksi kertoa väkivallasta. (Eskonen 2005, 60; myös Stefansen 2016, 35–56.) Tässä tutkielmassa lapsen puheen rooli on ristiriitaisessa suhteessa *vuorovaikutus* diskurssin kanssa, jossa tuotettiin puhetta perheväkivallan havaitsemista estävistä tekijöistä. Lapsen on erityisen haasteellista tuoda perheen sisäisiä väkivaltakokemuksia esiin. Lapsen antama tieto voi herkästi asettua arvioinnissa alisteiseksi aikuisten antamaan tietoon nähden (Berrick, ym. 2017, 634–635; Jaakola 2020, 47). Lisäksi lapsen kuvaus voi olla yksityiskohtaista tilannekuvausta tai epämääräistä ja tulkinnanvaraa jättävää (Eskonen 2005, 63; Lahtinen 2022, 85–85). Otaessa huomioon tuloksissa esiintyvät voimakkaat merkityksenannot lapsen lojaliteetista, pelosta ja riippuvuudesta, näyttää lapsen rooli kertojana kyseenalaiseksi. Tätä lapsen todistustaakan ristiriitaisuutta on huomioitu myös kansainvälisesti (Kaldal, ym. 2017, 210). Esimerkiksi pohjoismaisissa lasten väkivallan oikeudellisissa tutkimuskäytännöissä on pidetty tärkeänä, että lapsen ei tarvitse toistaa kokemaansa tai joutua vastakkainasettelun tilanteeseen (Guðbrandsson 2016, 6). Tämän tutkielman tuloksissa on havaittavissa työntekijöiden tietoisuus riskitekijöistä, joita lapsen tiedon antamiseen liittyy. Väkivallan peittäminen kokijan puolelta on tutkimuksissa kuvastunut hyvin yleisenä haasteena (Lahtinen 2022, 83, 90; Nietola 2011, 75).

Turvaamistehtävän rinnalla kuvattiin lapsen ja vanhemman toimijuutta vahvistavaa voimavaraistavaa työtettä (Kts. myös Flinck, ym. 2016, 98). Aiemmassa tutkimustiedossa lasten ja kokijavanhemman toimijuus on näyttäytynyt aktiivisena. Väki-valtaa kokevilla perheenjäsenillä oli selviytymiskeinoja ja he tukivat toistensa hyvinvointia. Lapsen hyvä suhde vanhempaan ja välittävät aikuiset ympärillä vahvistivat lapsen selviytymiskeinoja ja perheväkivallasta viranomaisille kertomista. (Ocnasova & Smitkova 2017, 61–73.) Tämän tutkielman tuloksissa tuen tarjoaminen ja turvasuunnitelman tekeminen kuvattiin perheväkivallan kokijan kanssa tehtävänä työnä. Erityisen voimakasta painoarvoa asetettiin lasten toimijuudelle väkivallan katkeamiselle ja turvaan pääsemiselle. Lapsen roolin tasapainoilu uhrikokijan ja selviytyjätoimijan välillä on samansuuntainen Lindqvistin (2009, 227), Eskosen (2004, 9–11) Jäppisen (2015, 234, 256), Ocnasovan ja Smitkovan (2017, 71) sekä Piipon (2022, 136–137) tutkimusten

kanssa siitä, miten uhrin toimijuutta tarkasteltiin. Kuitenkin tuloksissa esiintyi ymmärrys ilmiönluonteesta, jonka vuoksi kokija altistaa itseään väkivallalle. Aiemmassa tutkimuksessa kokijan käytöstä avunpiirissä on kuvattu ristiriitaisena, mikä on vaikeuttanut auttamista (Nietola 2011, 73). Toisaalta ymmärrys ristiriitaisesta käytöksestä mahdollistaa tuen oikeasuhtaisuutta (Piippo 2022, 137).

Tuloksissa välittömän vaaran arvioimisen tarpeet sekä väkivallan puheeksi ottamisen tarpeet ilmaistiin toisiaan kohtaamattomina. Välittömän vaaran arvioimisen kerrottiin tarvitsevan suoraa vuorovaikutusta asianosaisten kanssa. Väkivallan puheeksiottaminen taas kerrottiin turvallisuusriskinä, mikäli tekijä on paikalla (myös Ocnasova & Smitkova 2017, 61–73). Välittömän vaaran todistaminen nähtiin epätodennäköisenä ja väkivaltaa kuvattiin tapahtuvana eri ajassa ja paikassa. Sijoituspäätöksen tekemiseksi välittömän vaaran todentamiselle annettiin kuitenkin suuri merkitys. Arvioimisessa nähtiin olennaisena keskustelu jokaisen perheenjäsenen kanssa. Tiedon ääneen jäsentäminen ja erottelu yhdessä työparin, muiden ammattilaisten ja perheen kanssa on merkittävää oikean arviointitiedon rakentumisessa (Lamponen 2022, 131). Piipon tutkimukset kuvastavat, että sosiaalityöntekijät pyrkivät rakentamaan luottamusta kaikkien osapuolien kanssa. Tämä voi johtaa väkivallan neutralisointiin ja kannanottamattomuuteen. (Piippo 2022, 117.) Aiempi tutkimus osoittaa, että tekijän ja kokijan roolit voivat myös limittyä (Kivelä 2020, 66). Väkivaltaisen käytöksen myöntäminen on tekijälle vaikeaa (Flinck 2006, 92). On havaittu, että mikäli vanhempi on itse lapsuudessaan kokenut väkivaltaa, on hänen vanhempana helpompi kertoa avoimesti viranomaisille hänen oman lapsensa kasvuolosuhteissa tapahtuvasta perheväkivallasta (Flinck, ym. 2016, 95). Merkityksellistä arvioinnin kannalta on, miten mahdolliseen kokijan ja tekijän tuottamaan ristiriitaiseen tietoon suhtaudutaan. Lisäksi tuloksissa väkivallasta puhuminen nähtiin turvallisena vain ilman tekijän läsnäoloa. Väkivaltailmiön tuomat häilyvyydet, turvallisuustarpeet, alisteiset suhteet sekä vuorovaikutusvääristymät eivät sopineet välittömän vaaran arvioinnin tarpeisiin. Tätä kuilua arviointikeinojen ja arvioitavan ilmiön välillä ei tuotettu tietoisesti puheissa. Arvioinnin haastavaa näkökulmaa lisää tieto aiemmasta tutkimuksesta (Jaakola 2020, 131), jonka mukaan sosiaalityöntekijät arvioivat lapsen olosuhteiden riskitekijöitä harvoin. Väkivaltaan liittyvää arviointia tehdään harvemmin kuin arviointia muihin riskitekijöihin liittyen. (Jaakola 2020, 131.) Perheväkivaltailmiö ja välittömän vaaran arvioinnin elementit tuovat tilanteeseen useita tekijöitä, jotka haastavat toisiaan.

Tutkimuksissa perheväkivalta on ilmiönä kuvastunut jaksottaisena, jossa rauhalliset ja eskaloituvat vaiheet vuorottelevat (Kivelä 2020, 55; Nietola 2011, 71). Jaksottaisuus voi aiheuttaa eritahtisuutta asiakkaan ja työntekijän käsityksistä tilanteesta ja vääristää arviota. Tässä tutkielmassa kuvattu diskurssi väkivaltailmiön merkityksistä arvioinnissa saa tukea Piipon tutkimuksen tuloksista (Piippo 2022, 101, 123).

Lamponen jäseni tutkimuksessaan, että välitön vaara voidaan jakaa varmaan, epäiltävään sekä epävarmaan välittömään vaaraan (Lamponen 2022, 101–103). Jäsennys on yhteneväinen tämän tutkielman arviointiin vaikuttavien perheväkivaltailmiön merkitysten kanssa. Ajallinen ja tiedollinen häilyvyys näiden tulosten valossa ovat yhteisiä tekijöitä perheväkivaltailmiölle ja välittömän vaaran arvioinnille. Jaksottaisuus voi vaikuttaa siihen, että lapsen tilanne voi näyttäytyä viranomaisille erilaisena riippuen perheen sisäisen väkivaltaongelman vaiheesta. Aiemmassa tutkimustiedossa on väkivaltaa arvioitaessa tarvittava tieto näyttäytynyt laaja-alaisena. Flinck, ym. (2016, 99) ovat jäsentäneet, että tietoa tarvitaan parisuhteesta, perheen taustasta, päihteiden käytöstä ja riippuvuuksista, riski- ja suojaavista tekijöistä, traumatisoitumisesta, vanhemmuuden ongelmista, vanhempien ja lasten suhteista, lasten kehitysvaiheista, perheen riski- ja suojaavista tekijöistä, voimavaroista sekä kulttuurillisista tekijöistä, koulutuksesta ja yhteisöstä. (Flinck, ym. 2016, 99.) Kuvattujen tietojen kerääminen vaatii työntekijältä perehtymistä lapsen tilanteeseen kokonaisvaltaisesti. Tämän tutkielman tuloksissa kuvattiin pitkäkestoisen tuttuuden tuoman tiedon hyödyntämistä myös välittömän vaaran arvioimisessa. Välitöntä vaaraa kuvattiin arvioitavan myös akuutin tilanteen jälkeen tai siihen varauduttiin tekemällä turvasuunnitelmaa. Akuutin tilanteen todistamista pidettiin epätodennäköisenä, mutta välittömän vaaran todentamiseksi tuotettiin myös kriteeriä sen tapahtumisesta juuri kyseisessä hetkessä. Työntekijät jäsenivät välittömän vaaran todentamisen kriteerin sellaisena tilanteena, jollaista ei työtehtävissä lähtökohtaisesti ole saavutettavissa. Tämä tekijä luo erityisen haasteen arvioimisen varmuudelle ja työntekijöiden eettisen stressin määrälle työtehtävässä. Tutkielman tulosten ja aiemman tutkimustiedon valossa vaikuttaa sille, että tarvittavan tiedon kerääminen on laaja-alaista. Tämän tiedon vakuuttavuutta voi haastaa perheväkivallan jaksottaisuuden tuomat muutokset kerättyyn tietoon sekä vaikeus päästä arvioimaan välitöntä vaaraa silloin, kun tilanne on lapsen olosuhteissa akuutti. Edellä kuvatut välittömän vaaran arvioinnin ja perheväkivaltailmiön tuomat haasteet ovat merkityksellisiä päätöksen toteutumiselle. Laajan tiedon keruutarpeen sekä välittömän vaaran todentamisen epätodennäköisyyden lisäksi tuloksissa kerrotaan sijoituspäätöksen tekemisestä pakkona. Voidaan kysyä, miten pakko sijoittaa – diskurssi vaikuttaa työntekijän ratkaisuun, mikäli hän ei todista välitöntä vaaraa ja antaa kuitenkin merkityksen sen todentamiselle päätöstä tehdessään.

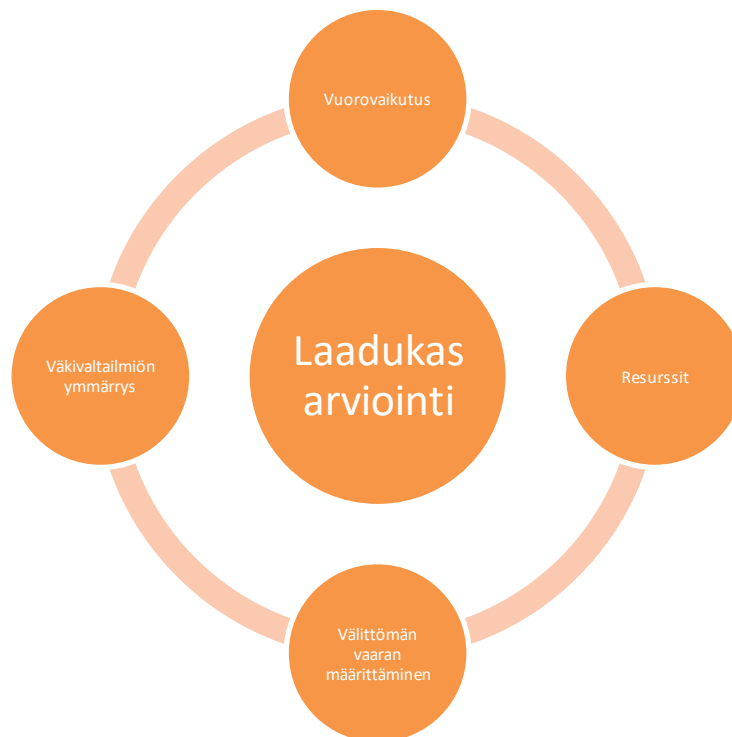
Erityisesti lasten toimijuuden rooli ja perheväkivallan tuomat erityispiirteet arvioimiselle ovat tekijöitä, joita olisi tarpeellista tarkastella enemmän. Työntekijöiden käsitys tehtävästä rakentuu pienimmän puuttumisen periaatteita kunnioittaen ja perheiden perustuslaillisia oikeuksia pyritään turvaamaan. Myös Benbenishtya ja kollegoiden (2015, 70–71) tutkimuksessa havaittiin, että arviota tekevillä esiintyi arviointiajattelussa samanaikaisesti väkivallan haitallisuuden arvioimista, vanhemman näkemyksen ensisijaisuutta, haluttomuutta tehdä sijoituspäätös sekä sijaispaikkoihin

suhtautumista negatiivisesti (Benbenishtya, ym. 2015, 70–71). Nämä tulokset ovat yhteneväisiä tämän tutkielman tulosten kanssa. On tunnustettava riskit, milloin pienimmän puuttumisen periaatteen rinnalla työkäytännöt ja lapsen olosuhteissa olevien riskitekijöiden erityispiirteet estävät tarpeellisen puuttumisen mahdollistumista. Jo 2000-luvun alussa lasten osallisuutta perheen väkivaltakokemusten suhteen on nähty tärkeänä kehittämis- ja tutkimuskohteena (Eskonen 2005, 63). Lapsi tarvitsee jatkuvaa vuoropuhelua päätöksentekijän kanssa, jotta hän voi aidosti osallistua ja esittää oman mielipiteensä (Kaldal, ym. 2017, 230). Tämän tutkielman perusteella olisi tärkeää kehittää menetelmiä ja käytänteitä, joiden avulla lasten välittömän vaaran arvioimisen tilanne mahdollistaa väkivallan esiintulon ilman, että lapsen osallisuus muodostuu lapsen velvollisuudeksi oman hyvinvointinsa turvaamisessaan. Perheväkivaltailmiöön liittyen on otettava huomioon lapsen osallisuuden oikeuden tuoma taakka lapselle.

6.3 Laadukkaan arvioinnin kokonaisuus

Lastensuojelunsosiaalityölle on luotava rakenteellisesti riittävät mahdollisuudet ja resurssit toteuttaa yksilö- ja perhekohtaista lastensuojelutyötä (Räty 2012, 9). Ryhmähaastatteluisissa työntekijät ilmaisivat välittömän vaaran arviointia haastavia ja tukevia tekijöitä. Nämä tekijät limittyvät ja vaikuttavat toisiinsa. Laadukas arviointi liittyy tekijöihin, joiden hallinta vaatii kansallista, organisatorista sekä työntekijätasosta huomioimista. Tässä tutkielmassa tuloksissa ilmaistiin työntekijätason sekä organisaation tekijöitä, joita ovat *vuorovaikutus, resurssit, välittömän vaaran määrittäminen sekä väkivaltailmiön ymmärtäminen*. *Vuorovaikutusta* kuvattiin vuorovaikutus – diskursissa puheena, käyttäytymisenä, näkemisenä, kirjoittamisena, keskustelemisenä sekä ilmapiirissä olevina merkityksinä. Arviointi tarvitsee *vuorovaikutusta* työntekijöiden, organisaation sekä työntekijöiden ja asiakkaiden välillä. *Resurssija* nimettiin jäsentäessä välittömän vaaran arvioinnin työtehtävää ja siinä tarvittavia puitteita. Tässä kappaleessa resurssit käsittävät tuloksissa esiintyneitä osaamista sekä ajallista ja tilallista resurssia. *Osaamisesta* puhuttiin erityisesti väkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottoon sekä välittömän vaaran arvioimiseen liittyen. *Aikaa* kerrottiin tarvittavaksi tiedon keräämiselle, vuorovaikutukselle, tiedon antamiselle sekä lapsen hoivalle. *Tilasta* re-

surssina puhuttiin yhteydessä, joissa kerrottiin lapsen hoivan tarpeesta, sijoituspaikoista sekä sijoitushetkestä. *Välittömän vaaran määrittäminen* jäsennettiin sellaisena, jota ei ole yhteisesti tehty. Määrittämiseksi toivottiin puhetta, jotta sitä määriteltäisiin tasalaatuisesti. *Väkivaltailmiön ymmärtämistä* jäsennettiin erityisosaamisena, johon koulutuksella voidaan vaikuttaa. Ymmärtämisestä puhuttiin tunnistamisen, puheeksiottamisen rohkeuden ja turvallisuuden sekä sen kautta, miten välitöntä vaaraa kykenee arvioimaan perheväkivaltaan liittyen. Diskursseissa rakennettuja merkityksiä laadukkaalle arvioinnille voidaan kuvata seuraavalla kehällä:

Kuva 3. Laadukkaan arvioinnin kokonaisuus

Vuorovaikutus näyttäytyi resurssina, joka on välttämätön välittömän vaaran arvioimisen näkökulmasta. Vuorovaikutusta kuvattiin monitahoisena arvioinnin ehtona, jota tarvitaan useiden eri toimijoiden kanssa. Vuorovaikutus tarvitsee vuorovaikutusosaamista, jotta siitä tulee resurssi välittömän vaaran arvioimiselle. Työntekijän on myös kyettävä arvioimaan ja ymmärtämään eri vuorovaikutuskeinojen merkityksiä (myös Lamponen 2022, 162). Vuorovaikutus kuvastui tämän tutkielman tuloksissa elinehdolle jokaiselle arviointiprosessin vaiheelle sekä sitä mahdollistavien rakenteiden toiminnalle. Tuttuus työparin kanssa ja rauhallinen, moniulotteinen arviointikes-

kustelu työyhteisössä kuvastui tuloksissa merkitykselliselle arvioinnin onnistumiseksi. Myös aiemmassa tutkimustiedossa tuttuuden työparin kanssa on todettu lisäävän arvioinnin laadukkuutta (Lamponen 2022, 131; Nietola 2011, 83). Tuttuutta asiakkaan kanssa nimettiin myös tärkeänä (Myös James-Hanman 2017, 338). Vaikka monitoimijainen vuorovaikutus esitettiin tuloksissa merkityksellisenä välittömän vaaran arvioimisessa, kerrottiin sen olevan myös sattumanvaraista. Sitä kuvattiin resurssina, jota ei ole aina saatavilla. Toteutuakseen vuorovaikutus tarvitsi toimivia rakenteita. Toteuttaakseen vuorovaikutusta työntekijä tarvitsi myös osaamista perheväkivaltaan, lapsen kehitykseen sekä arviointiprosessiin. Osaamisen varmistumiseksi esitettiin myös tarvetta vuorovaikutukseen organisaation tasolla kollegoiden sekä esihenkilöiden välillä (myös Lamponen 2022, 178).

Voidaan ajatella, että vuorovaikutus tarvitsee ajan ja tilan toteutuakseen. Aika ja tila esiintyivät tuloksissa vähäisinä resursseina (Kts. myös Kivelä 2020, 69). Pohjoismaissa on lapsilähtöisyyttä pyritty huomioimaan väkivaltaa selvittävissä organisaatioissa. Suomessa toteutetaan eurooppalaista barnahus-strandardeja mallintavaa hanketta 2019–2025, jossa kehitetään väkivaltaa kokeneiden lasten tilanteiden selvitysprosesseja sekä lasten hoitoa ja kuntoutusta. Yhtenä hankkeen tavoitteena on varmistaa lapsiystävällinen kohtaaminen sekä tilat lasten kanssa työskennellessä. (THL 2023.) Stefansen (2017, 50) teki selvitystä barnahus - toimintaan liittyen norjalaisessa barnahus - toimintayksikössä. Yksikön tiloissa oli huomioitu se, että asiakkaina ovat lapset. Norjalaisessa Barnahus - yksikössä asioineet väkivaltaa kokeneet lapset kokivat tilat huolehtiviksi ja vieraanvaraisiksi. Lapset tarvitsivat, että heidät nähdään lapsina, ei vain väkivallan uhreina. (Stefansen 2017, 50.) Tämän tutkielman tuloksissa tilan puutteen kuvattiin estävän lasten tarvitsemaa perushoivaa sijoituksen aikana. Sijoitusprosessin ajalle ei ollut saatavilla lapsilähtöisiä tiloja, joissa lapsi voisi syödä tai leikkiä. Tilan puutetta kuvattiin myös sijaispaikkojen puuttumisena akuutissa tilanteessa. Tällä oli vaikutusta myös siihen, miten lapsen tiedon saannin oikeudesta voidaan huolehtia sijoitusprosessin aikana. Mikäli tarvittavia sijaispaikkoja ei sijoituspäätöstä tehdessä ole, ei tietoa niistä voi lapselle ja vanhemmille antaa.

Puutteellisen ajan kuvattiin haastavan arvioinnille tarvittavaa vuorovaikutusta sekä arviointianalyysin tekoa. Ajassa oli limittäisyyttä muun asiakastyön kanssa. Arvioinnin yllätyksellisyys ja työtehtävien päällekkäisyys tuovat arviointiin epävarmuutta. Myös Piipon (2022, 100) tutkimuksessa väkivallanesiintulo kuvastui painetta ja vaatimuksia tuovana työtehtävänä, joka keskeytti muut työtehtävät yllättäen. Väkivaltaa kokevien ja käyttävien asiakkaiden myös koettiin vievän paljon työaikaa. (Piippo 2022, 100.) Aiempi tutkimus kuvastaa, että ajan puute alentaa arvioinnin ja päätöksenteon laatua (Berrick, ym. 2016, 460; Holma ym. 2021). Välittömän vaaran tilanne ja sen arvioimisen prosessi kuvattiin myös ajallisesti haasteellisesti yhteensovittavina. Välitön vaara tapahtui eri ajassa ja paikassa. Se, että välitöntä vaaraa ei

konkreettisenä tapahtumana yleensä kohdata, haastaa tarkastelemaan työn rakenteita. Tuloksissa kuvastui työkäytänne, jossa lapset ovat kokeneet välittömän vaaran ja työntekijät saavat tiedon jälkikäteen. Näitä tilanteita oli siitä huolimatta, että turvasuunnittelu asiakkaiden kanssa kuvastui merkityksellisenä työmenetelmänä. Aikaa kuvattiin määrällisesti puutteellisena arviointiprosessissa, mutta aikaa kuvattiin myös ajoitusongelmana perheväkivallan ja työkäytänteiden välillä.

Tuloksissa ilmaistiin tarvetta selkiyttää välittömän vaaran käsitettä. Itsessään välittömän vaaran määrittely vaati monialaista teoreettista ja arkista tietoa. Välitön vaara kuvattiin jäsentymättömänä ja siihen toivottiin yhteistä puhetta. Yleisen välittömän vaaran määrittelyn lisäksi arviointiprosessissa on kyettävä määrittämään, mitä välitön vaara on juuri kyseisen lapsen kohdalla. Perheväkivaltailmiön lisäksi on myös omattava teoriaa lapsen kehityksestä sekä vanhemman ja lapsen välisestä vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteesta (Myös Kaldal, ym. 2017, 213). Jaakolan tutkimuksessa sosiaalityöntekijät kokivat omaavansa tarpeeksi tietoa lapsen kehityksestä. Tiedolla oli yhteys väkivallan havainnointiin ja analyttiseen arviointitapaan. (Jaakola 2020, 132.) Tässä tutkielmassa työntekijät rakensivat diskursseja, perustellen niitä lapsenkehityksen ja oikeuksien kautta. Haastattelurunkoon ei kuulunut kysymyksiä liittyen lapsen kehitykseen tai oikeuksiin. Tämä voi vaikuttaa siihen, ettei suoraa keskustelua käyty tästä näkökulmasta. Lapsenkehitys ja oikeudet toimivat kuitenkin perusteluina muille merkitysten annoille. Tuloksissa esiintyi vahvana diskurssi pienten lasten erityisestä suojaamisen tarpeesta. Pienten lasten on haasteellista suojata itseään tai kertoa väkivallasta. Kehitysvaiheilla on merkitystä siihen, millainen merkitys perheväkivallalla on lapselle (Eskonen 2004, 4). Myös kansalliset ohjelmat väkivallan ehkäisemiseksi korostavat pienten lasten perhepalveluiden kehittämistä (Flinck, ym. 2016, 98). Tämän tutkielman tulokset tukevat tarvetta vahvistaa työkäytänteitä erityisesti pienten lasten kohdalla, jotta he eivät kohtaaisi välitöntä vaaraa.

Arvioinnin tueksi tarvitaan työntekijältä riskitekijöihin liittyvää ammattitietoa; väkivaltailmiön ymmärtämistä. Työntekijät tarvitsevat ymmärrystä eri tekijöiden vaikutuksista väkivaltaiseen käyttäytymiseen lapsiperhearjen monimutkaisessa systeemissä. Tämän tutkielman tuloksissa työntekijät rinnastivat perheväkivaltailmiön liittyvän väkivallan tekijän muihin haasteisiin, kuten päihde- ja mielenterveysongelmiin sekä perheen sisäiseen vuorovaikutukseen. Myös aiemmassa tutkimustiedossa väkivaltalta kuvastuu osana muita perheen toimintakyvyn sekä terveydellisiä- ja sosiaalisia ongelmia (Jaakola 2020, 132; Kivelä 2020, 58–59). Väkivallan suhde päihde- ja mielenterveysongelmiin ja köyhyyteen on havaittu myös aiemmassa tutkimustiedossa (Ahonen, ym. 2014; Ellonen, ym. 2015, 73; Fryers & Brugha 2012; Kivelä 2020, 53; Koivula 2020, 55). Väkivaltailmiön liittäminen perheen muihin sosiaalisiin ja terveydellisiin

haasteisiin, voi häivyttää väkivallanhavaitsemista ja tekijän vastuuta toimintamalleistaan. Perheväkivaltaa selitettäessä muilla tekijöillä, on riski, että jollain tavalla väkivalta sallitaan oireena muista ongelmista.

Piippo (2022, 113,117) havaitsi tutkimuksessaan, että perheväkivallan näkeminen vuorovaikutusongelmana voi asettaa myös kokijan vastuuseen. Suomalaisten sosiaalityöntekijöiden ja intialaisten työntekijöiden väkivallan kohtaamisen kehyksessä oli eroavaisuus. Suomalaisessa järjestelmässä kohtaaminen ei rakentunut merkittävästi ilmiön sukupuolittuneisuuden ja valtarakenteiden epätasa-arvoisuuden kehyksessä, kun taas intialaisessa sosiaalityössä kohtaaminen sisälsi nais erityisyyden. Työntekijän ymmärrys kulttuuristen, sukupuolen, etnisyyden sekä sosiaalisten merkitysten antojen vaikutuksista vallitseviin normeihin, vaikuttaa työntekijän kykyyn ymmärtää väkivallan kokemusta ja avun hakemiseen liittyviä tekijöitä. (Piippo 2022, 113, 125.) Myös väkivaltailmiöstä terveydenhuoltoon liittyen tehty tutkimus kuvastaa ilmiön sukupuolittuneisuutta, sillä 93 % kokijoista oli naisia ja valtaosa tekijöistä oli heidän miespuoleisia kumppaneitaan (Kivelä 2020, 53). Tässä tutkielmassa diskurssit rakentuivat sukupuolineutraalisti. Tulokset jäsentävät väkivaltaa vuorovaikutuksessa tapahtuvana ja havaittavana ilmiönä, jossa moniongelmaisuus vaikuttaa väkivallan tekoihin (Kts. myös Kivelä 2020, 53). Perheväkivaltaa vuorovaikutuksen kautta lähestyvistä työmenetelmistä on havaittu myös positiivisia kokemuksia perheen muutostyön tukemisessa. Coogan (2017, 173–186.) tutki Irlannissa työmallia, jota ammattilaiset pilotoivat osaksi työmenetelmiä. Malli oli väkivallattoman vastarinnan malli, jota hyödynnettiin lasten vanhempiaan kohdistamaa väkivaltaista käyttäytymistä vastaan. Lapsen käytös juontui usein perheen väkivaltaongelmista, puutteellisesta vanhemmuudesta tai mielenterveysongelmista. Vanhempien oli usein vaikeaa kohdata vaikeuttaan ohjata lapsen käytöstä sekä tilanteiden väkivaltaista luonnetta. Lapsen käytöksessä oli kontrollin ja vallan hakua. Mallissa väkivalta ymmärrettiin oireeksi, mutta sitä ei hyväksytty. Vanhempien roolia, positiivisia kasvatuskäytänteitä ja perheen tukiverkosta vahvistettiin. Malli näyttäytyi toimivalle lasten perhesuhteissa ilmenevän väkivaltaisen käyttäytymisen muutostyöhön. (Coogan 2017, 173–186.) Tämä kohtaamisen tapa välittömän vaaran arvioinnissa ja perheen muutostyössä on merkittävää arvioinnin onnistumisen kannalta. Se tarvitsee kuitenkin rinnalleen tarkastelua siitä, millaisia merkityksiä yhteiskunnan rakenteet sekä kulttuuri tuovat lapsen perheväkivallan kokemukselle ja tuen tarpeelle.

Väkivaltaa kohtaavat ammattilaiset tarvitsevat lisäkoulutusta tunnistaakseen väkivaltaa ja auttaakseen perheitä väkivaltaan liittyen. Perheväkivaltailmiön kompleksisuuden ja kuormittavuuden vuoksi sosiaalityön ammattilaisille tarvitaan erityisosaamista vahvistavaa koulutusta ja kehittämistyötä. Väkivaltatyö tarvitsee moniammatillista yhteistyötä, sillä perheväkivaltaa kokevat ovat asiakkaina eri sektoreiden rajapinnoilla. (Flinck ja Paavilainen 2016, 92; Flinck, ym. 2016, 98; Lahtinen 2022, 84;

Lindqvist 2009, 228; Nietola 2011, 73, 77; James-Hanman 2017, 338; Piippo 2022, 108, 117, 123, 131–134.) Aiempi tutkimustieto osoittaa, että koulutuksella on ollut vaikutusta arvioinnin laadukkuuteen (Lahtinen 2022, 85). Tämän tutkielman tulokset ovat yhtenevät aiemman tutkimustiedon kanssa. Lapsen arviointi vaati monitieteellistä tietoa, jota voidaan vahvistaa moniammatillisella työskentelyllä sekä lisäkoulutuksilla.

Intuiitiivisen ja faktuaalisen arvioinnin yhdistymisellä (Jaakola 2020, 131; Lamponen 2022, 131), osaamisella, työroolin selkeydellä sekä riittäväällä ajallisella resursilla on aiemmassa tutkimustiedossa havaittu yhteys laadukkaan välittömän vaaran arvioinnin kanssa erityisesti perheväkivaltatilanteisiin sekä lapsen kasvun ja kehityksen arviointiin liittyen. (Holma ym. 2021; Jaakola 2020, 131.) Piipon tuloksissa väkivallan kohtaaminen rakentui vahvasti organisaation ohjeistusten tulkinnan ja moniammatillisen verkoston kehityksessä. Ohjeistukset lapsen tilanteen arvioimiseen väkivaltatilanteessa nähtiin selkeänä. Yleisesti väkivaltatyöhön liittyvät ohjeistukset ja menetelmät näyttäytyivät arjen työn kuvauksissa kuitenkin epäselvinä. (Holma ym. 2021; Piippo 2022, 117, 128.) Perheväkivaltailmiöön liittyvää osaamista ja organisaatioiden toimintamallien kehittämistä on toteutettu vahvasti hankeprojektien toteuttamalla kehittämistyöllä. Haasteena on ollut hankkeiden myötä kehitettyjen työkäytäntöiden juurruttaminen osaksi organisaatioiden toimintakulttuuria (Holma ym. 2021). Aiempi tutkimustieto painottaa organisaation vastuuta suunnitelmallisen väkivaltasaamisen kehittämisessä (Berrick, ym. 2016, 453; Holma ym. 2021; Nietola 2011, 84; Piippo 2022, 144). YK:n Istanbulin sopimuksen yksi kansallisen rakenteellisen tason toteutuminen on viranomaistyön osaamisen varmistaminen, jotta väkivallan uhrien oikeusturva voi toteutua (Goodey 2017, 26). Tämän tutkielman tuloksissa osaaminen kuvattiin henkilökohtaisena ominaisuutena ja prosessina. Oheistuksien ja menetelmien epäselvyyttä arviointiin liittyen kuvattiin tietoisesti. Osaamisella kuvastui olevan suora vaikutus perheväkivallan havaitsemiseen ja puuttumiseen, mutta sen kehittyminen oli sattumanvaraista ja tiedon saanti organisaatioissa ei ollut systemaattista (Myös Piippo 2022, 123). Systemaattisen haastattelu- ja arviointikeinojen kouluttaminen sekä työntekijöiden tietoisuus omista asenteista, vähentävät intuitiivisen arvioinnin liiallisen korostumisen haittoja (Benbenishtya, ym. 2015, 71; Lahtinen 2022, 87). Lasten sijoituspäätöksiin liittyvää tutkimustietoa ei ole kansainvälisellä tasolla siitä, millaisia arviot ovat laadultaan päätösten taustalla. (Berrick, ym. 2016, 451).

Diskursseissa kuvatut resurssit (osaaminen, aika ja tila), välittömän vaaran määrittäminen, väkivaltailmiön ymmärtäminen ja vuorovaikutus ovat välittömän arvioinnin prosessissa suhteessa toisiinsa. Vuorovaikutus tarvitsee toteutuakseen vuorovaikutusosaamista. Jotta tätä osaamista voidaan hyödyntää välittömän vaaran arvioimiseen, on oltava osaamista jäsentää mitä välitön vaara tarkoittaa yksilöllisesti lapsen tilanteessa. Perheväkivallan ollessa riskitekijänä lapsen tilanteessa, on omattava am-

matillista ymmärrystä perheväkivaltailmiöstä sekä lapsen kehityksestä, jotta sen vaikutuksia lapsen hyvinvoinnille voidaan arvioida. Vuorovaikutus tarvitsee toteutuakseen ajan ja tilan. Mikäli työntekijällä ei ole tarvittavaa aikaresurssia arvioinnin tekemiseen, ei käytettävissä olevista tilaresursseista tai muusta osaamisesta ole hyötyä. Osaamisesta ja ajallisesti sopivasta resurssista ei myöskään ole arviointiprosessiin hyötyä, mikäli tälle työtehtävälle ja asiakkaiden kohtaamiselle ei ole tarvittavia tiloja. Täten olemassaolollaan tai poissaolollaan laadukkaan arvion osatekijät vaikuttavat myös toisen osatekijän toteutumisen mahdollisuuteen. Resurssit kuvastuvat tuloksissa sattumanvaraisina sekä tilanne- ja työntekijäkohtaisina. Näkökulma on mielenkiintoinen peilaten Lamposen (2022, 33) esittämään ajatukseen, että kiireellisten sijoitusten määrän kasvua on yhteiskunnallisessa keskustelussa selitetty myös esimerkiksi lastensuojelun heikolla resursoinnilla ja palveluiden riittämättömyydellä (Lamponen 2022, 33). Tämän tutkielman tulokset kuvastavat, että resurssit haastavat myös sijoituspäätöksen toteuttamista. Vakavampien ongelmien ennaltaehkäisy ei ole mahdollista, jos resursseja on niukasti. Tällöin palvelurakenne itsessään tuottaa ja vahvistaa perheiden kriisiytymistä. Tämän lisäksi akuutissa tilanteessa resurssien vähäisyys ja sattumanvaraisuus voivat vaikuttaa välittömän vaaran laadukkaaseen arviointiin. On myös huomioitava, että Lamposen esittämä näkökulma on kiireellisen sijoituksen arvioimisen resurssointiin kaksisuuntainen. Toisaalta laadukkaasti tehty välittömän vaaran arvio voi havaita välittömän vaaran ja johtaa kiireelliseen sijoitukseen. Laadukas arvio voi myös tukea perheväkivallan havaitsemista varhain, jolloin myöhemmin kiireellinen sijoitus voi jäädä toteutumatta. Näiden eri tekijöiden syysseuraussuhteiden mittaaminen vaatii useiden organisaatioiden ja mittareiden yhtäaikaista tilastollista tutkimusta.

6.4 Yhteenveto kiireellisen sijoituksen arvioinnin osatekijöistä perheväkivaltatilanteessa

Johtopäätösluvussa olen avannut kokonaisuutta, jota tuloksissa avatut diskurssit rakensivat limittyessään toisiinsa. Kuten haastateltava kuvasi välittömän vaaran määrittelyä: ”Se on semmonen kokonaisuus. Sitä on vaikea pilkkoa semmoseks pieniks tota asiaa.” Oma pyrkimykseni tässä tutkielmassa oli vastata tähän haasteelliseen tehtävään, jotta välittömän vaaran arvioimista perheväkivaltatilanteessa olisi mahdollista jäsentää. Tuloksissa diskurssit sisälsivät merkityksen antoja, jotka vaikuttivat ole-

van erottamattomassa suhteessa toisiinsa. Diskurssien väliset suhteet olivat monikerroksisia ja suhteet voidaan jäsentää kolmeen eri tasoon. Ensimmäisellä tasolla ovat tuloksissa avatut diskurssit; Lapsen tarpeet ja oikeudet, vuorovaikutus resurssina, perheväkivallan merkitys arvioimiseen, ristiriitainen välitön vaara sekä pakko sijoittaa. Toisen taso kuvastaa johtopäätöksissä avattuja diskurssien välisien suhteiden muodostama kokonaisuutta. Johtopäätöksissä avasin kolme keskeistä kokonaisuutta, joita tulosluvun diskurssit muodostivat; *ristiriitaisuus muodostaa oikeudellisen arvion, sijoituspäätökseen vaikuttavia merkityksiä sekä laadukkaan arvioinnin kokonaisuus*. Toisen tason alaluvut voitaisiin kuvata myös otsikoilla, miten arviointia tehdään, mitä arvioinnissa on hyvä ottaa huomioon ja mitä arviointiprosessi onnistuakseen tarvitsee. Kolmas taso käsittelee näiden suhteiden muodostaman kokonaisuuden tarkastelun suhteessa aiempaan tutkimustietoon ja vallitseviin käsityksiin perheväkivallasta, välittömän vaaran arvioimisesta sekä kiireellisestä sijoituksesta.

Välittömän vaaran arviointia kuvattiin ristiriitaisesti faktuaalisen ja intuitiivisen arvioinnin painotusten kautta. Intuitiivista työtettä liitettiin vahvemmin lapsen suojelun oikeuteen ja lakiin viittaava puhe painotti lapsen oikeutta yksityisyyden suojaan. Lasten tilanteissa oli yksilöllisiä muuttuvia tekijöitä, jotka vaikuttivat arviointiin ja siinä käytettäviin painotuksiin. Tämä diskurssi muodosti lapsen oikeudellisen arvioinnin, mutta puheita rakennettiin vastakohtien ja ristiriitaisuuksien puhetaipoina. Arvioinnin ristiriitaisuuden lisäksi välittömän vaaran käsite kuvattiin ristiriitaisen puhettavan kautta. Välittömän vaaran arviointia kuvattiin tapahtuvan ennen ja jälkeen akuutin tilanteen. Välittömän vaaran todistamista työtehtävässä pidettiin epätodennäköisenä. Vastakkaisena puheena tuotettiin rinnalla ilmaisuja, että kiireellisen sijoituksen päätöksen voi tehdä vain välittömän vaaran todistamisen myötä. Työntekijät antoivat myös merkityksiä sijoituspäätökseen vaikuttavista tekijöistä. Työntekijät kokivat sijoittamisen pakkona ja sen viimesijaisuutta tukitoimena korostettiin. Työntekijöiden suhtautuminen sijoituspäätöksen tekemiseen, välittömän vaaran toisaalla tapahtuminen sekä välittömän vaaran jäsentymättömyys voivat luoda merkityksiä sille, millaiseen päätökseen arvioinnissa päädytään.

Perheväkivaltaa kokeneiden lasten ja vanhempien toimijuus nähtiin tärkeänä perheväkivallan selvittämistyössä sekä heidän akuutissa tilanteessansa selviytymisen keinoihin. Erityisesti lapsen puheen merkitys korostui tärkeänä, jotta perheväkivalta voi tulla työntekijän tietoisuuteen ja kiireellisen sijoituksen tarve on perusteltu. Työntekijät tunnistivat lapsen haasteellisen roolin väkivallasta kertomiseen kuvatessaan perheväkivallan ilmiötä. He eivät liittäneet tätä roolin haastetta ilmaistessaan lapsen puheen merkityksellisyyttä työntekijöiden selvittämistyössä. Työntekijät kuvasivat perheväkivaltailmiön erityisyyttä sekä välittömän vaaran arvion ja kiireellisen sijoituksen päätöksenteon osatekijöitä. Perheväkivalta vaikuttaa välittömän vaaran arvi-

ointiin sen turvattomuuden, häilyvyyden ja vuorovaikutusvääristymien kautta. Välittömän vaaran arvioiminen koettiin tarvitsevan suoraa ja avointa keskustelua, jossa kaikki asianosaiset ovat paikalla. Välittömän vaaran arvioimisen prosessin onnistumista kuvaavissa tekijöissä ja perheväkivaltailmiön kuvatuissa piirteissä esiintyi runsaasti toisiaan haastavia elementtejä. Kuilua arviointikeinojen ja arvioitavan ilmiön välillä ei tuotettu tietoisesti puheissa.

Perheväkivalta jäsennettiin vuorovaikutuksessa tapahtuvana ongelmana, johon vaikuttavat päihde- ja mielenterveysongelmat. Välittömän vaaran arvioiminen vaatii vuorovaikutusta asiakastyössä sekä monialaisen ammattiverkoston välillä. Vuorovaikutus kuvastui sattumanvaraisena, vaikka se oli keskeinen resurssi jokaiseen arviointiprosessin vaiheeseen. Työntekijät kokivat osaamisen kehittymisen henkilökohtaisena prosessina. Osaamisella kuvastui olevan suora vaikutus väkivallan havaitsemiseen ja puuttumiseen, mutta sen kehittyminen kuvattiin sattumanvaraisena ja tiedon saanti organisaatioissa ei kuvattu systemaattista. Välittömän vaaran arviointiin ja sijoitusprosessiin vaikutti saatavilla oleva tieto, aika ja työtilat. Nämä kuvattiin keskeisinä resursseina, joiden myötä arviointia ja päätöksentekoa on mahdollista toteuttaa. Työntekijöiden jäsennykset tarvittavista resursseista, avaavat näkemyksen siitä, kuinka merkittävä tekijä resurssien riittävyys on. Se määrittää osaltaan sitä, kuinka työntekijän on mahdollista toteuttaa lapsen oikeudellisen arvioinnin lain soveltamista. Riittävillä resursseilla on mahdollista rakentaa arviointiprosessia huomioiden eri merkitykset, jotka voivat vaikuttaa kiireellisen sijoituksen päätöksen tekemiseen. Arvioinnin resurssit (osaaminen, aika & tila) vaikuttavat siihen, kuinka tietoisia työntekijät ovat näiden merkitysten olemassaolosta ja kuinka he pyrkivät vaikuttamaan näiden osatekijöiden huomioiseen oikeudellisen arvion toteutumiseksi.

Johtopäätökset kuvastavat, että välittömän vaaran arvioimisessa tehdään kokonaisvaltaista arviointianalyysia, mutta sen osatekijät eivät olleet puheissa tietoisia. Kiireellisen sijoituksen päätöksenteon muodostumisessa on useita eri tekijöitä, jotka vaikuttavat arviointiprosessiin välittömän vaaran tuomien riskitekijöiden lisäksi. Arviointiprosessi tarvitsee osaamista arviointiin sekä perheväkivaltaan liittyen. Arvioiminen on myös vuorovaikutustyötä, jonka sattumanvaraisuus vaikeuttaa arvioimista. Työntekijät tarvitsevat työtiloja sekä riittävästi aikaa arviointiprosessille, päätöksenteolle sekä lapsen hoivalle sijoituksen aikana. Tutkielman johtopäätökset olivat liitettävissä osaksi tutkimuksissa käytävää keskustelua, joka käsittelee lapsen tilanteen arvioimista, lapsen suojelemista väkivallalta sekä työntekijöiden väkivalta- ja arviointityön osaamiseen liittyvää keskustelua. Tämä vahvistaa tulosten ja johtopäätösten vakuuttavuutta siitä, että työntekijät rakensivat sen kaltaisia merkityssystemejä, joita on rakennettu myös aiemmassa tutkimustiedossa välittömän vaaran arvioimiseen, perheväkivaltaan ja kiireelliseen sijoitukseen liittyen.

7 POHDINTA

Tämän tutkielman yksi keskeinen tulos on tuoda näkyväksi niitä arvioinnin harmaita alueita, joita työntekijä välittömän vaaran arvioimisessa kohtaa perheväkivaltilanteessa. Näitä harmaita alueita kohdataan osittain tietoisesti tai tiedostamatta. Tuloksista voidaan myös tulkita, että välitön vaara on määritelmänä vaikeasti sovellettavissa arjen asiakastyössä. Tutkielman tulokset ovat heijastettavissa tämänhetkiseen tutkimuskeskusteluun liittyen perheväkivaltaan ja lapsen tilanteen arvioimiseen (Kts. Jaakola 2020, Lamponen 2022, Piippo 2022). Mielenkiintoiseksi keskusteluyhteyden tekee se, että esimerkiksi suomalaisissa tutkimuksissa menetelminä ja teoreettisina lähestymistapoina on käytetty erilaisia metodologisia valintoja tulosten saavuttamiseksi. Samansuuntaisia tuloksia on saatu suomalaisessa tutkimuksessa lähivuosina kvantitatiivisilla (Jaakola 2020) ja kvalitatiivisilla (Lamponen 2022 & Piippo 2022) sekä etnografisella (Lamponen 2022) menetelmillä. Tämä tutkielma tuo diskursiivisen näkökulman menetelmien kirjoon. Myös sosiaalisen konstruktionismin näkökulmat ovat vaihdelleet. Tämän tutkielman konstruktio rakennettiin vahvasti suomalaiseen sosiaalityöhön perhepalveluiden konseptissa. Piipon (2022) tutkimus lähestyi sosiaalista todellisuutta poikkikulttuurillisesti.

Puheen tuottamisen tapoja voidaan vuorovaikutustilanteessa valita tietoisesti sekä tiedostamatta. Analyysin kannalta on mielenkiintoista, millaisia sosiaalisia todellisuuden mahdollisuuksia tilanteeseen tuodaan tarkasteltavaksi. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 48.) Haastateltavat rakensivat yhteistä hämmästelyn tilaa liittyen välittömän vaaran määritelmään. Koulutuksen ja keskustelun tarpeet sekä ajatus välittömän vaaran epäselvyydestä tuotettiin keskusteluun tietoisesti. Sen sijaan keskusteltaessa välittömän vaaran arvioimisen ristiriitaisuuksien olemassaoloa ei tuotu käsiteltäväksi haastatteluun. Arvioimista ja välittömän vaaran määritelmää kuvattiin ristiriitaisesti ilman, että sitä avattiin tietoisesti. Yksi tulkinta puheen valinnoista voisi olla, että haastateltavat ovat tietoisia määrittelyn epäselvyydestä, mutta eivät ole tietoisia

mistä tämä johtuu. Toinen tulkinta voisi olla, että haastateltavat valitsivat kuvata ristiriitaisuutta ilman, että mainitsevat tietoisuutensa siitä.

Oma valintani aiheeseen liittyi omaan tietoisuuden puutteeseen ristiriitaisuuden tekijöistä. Tutkielmaa aloittaessani en ollut tästä tietoisuuden puutteesta tietoinen, vaan välitön vaara ja kiireellisen sijoituksen arvioiminen, erityisesti perheväkivaltaan liittyen, näyttäytyivät jäsentymättöminä. Tutkielman henkilökohtaisena tavoitteenani oli löytää ymmärrys, miksi en ymmärrä arviointia kyseisten tekijöiden ympärillä. Toimiessani lastensuojelun päivystyksen sosiaalityöntekijänä, havaitsin arvioinnin sisältävän erilaisia painotuksia riippuen erilaisista tekijöistä. Tutkielman tekoprosessi jäseni näiden tekijöiden laajuutta; on ymmärrettävää, että yksittäisissä tilanteissa nämä tekijät painottuvat eri tavalla. Myös intuitiivisen työotteen painotukset kuvastuivat ymmärrettävinä; kerätyn arviointitiedon vakuuttavuus vaikuttaa orientaatioon. Itselteni jäi uteliaisuus intuitiivisen työorientaation teoreettisista valjastamismahdollisuuksista, jotta se voisi rakentua tieteellisen tarkastelun kestäväksi arvioinnin osaksi.

Diskursseissa kuvatut resurssit olivat suhteessa toisiinsa ja täten olemassaololleen tai poissaololleen vaikuttavat myös toisen olemassaoloon. Vuorovaikutus näyttäytyi resurssina, mitä tarvittiin muiden tekijöiden toteutumiseen. Toteutuakseen vuorovaikutus tarvitsi aikaa ja tilan, jotka myös kuvastuivat puutteellisina. Ollessaan näin keskeinen resurssi, vuorovaikutus näyttäytyi silti sattumanvaraiselle ja puutteelliselle. Sosiaalityön arviointityö tarvitsisi tutkimus- ja kehittämistyötä, jossa vuorovaikutuksen määrän ja laadun merkityksiä voitaisiin selvittää. Sosiaalityö on hektistä ja työntekijät ylityöllistettyjä (Kts. Berrick, ym. 2016). Tämän tutkielman tuloksista herää ajatus, suhtaudummeko organisoituun ja laadukkaaseen vuorovaikutukseen tarpeeksi merkityksellisenä tekijänä. Millaisia tuloksia saavutetaan esimerkiksi perheväkivaltaan ja välittömän vaaran arvioimisen liittyvillä koulutuksilla, jos työntekijöillä ei ole asiakastilanteissa aikaa ja fyysisiä tiloja hyödyntää osaamistaan.

Tuloksista herää kysymys, millaisena mahdollisuutena lapset näkevät perheväkivallasta kertomisen. Antavatko lapset samankaltaisia merkityksiä omalle puheellensa. Millaisia mielikuvia he rakentavat sijoituksen jälkeisille tapahtumille ja luottavatko he viranomaisen turvaamistoimenpiteisiin. Diskurssianalyysi lasten merkityksistä perheväkivallasta kertomiseen arviointitilanteessa olisi yksi mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe. Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että lapselle annettu tieto arvioinnin perusteista sekä palautteen pyytäminen lapselta liittyen arviointiin, on ollut vähäistä (Jaakola 2020, 132). Kansainvälisten sopimusten toteutuminen tarvitsee tutkimustietoa uhrien kokemuksiin ja tarpeisiin liittyen (Goodey 2017, 27). Lasten perheväkivaltakokemusten havaitsemisen sekä välittömän vaaran selvitystyön turvallisuuden kannalta olisi merkityksellistä tutkia, millaisia vaikutuksia esimerkiksi valtakunnallisilla lapsen osallisuutta painottavilla ohjeistuksilla on lapsille.

Tuloksissa erityisesti välittömän vaaran ristiriitaisuuden diskurssissa sekä vuorovaikutuksen diskurssissa kuvattiin yhteisen puhumisen tilan ja selkeiden ohjeistusten uupumista. Peilattaessa aiempaa tutkimustietoa, johtopäätöksissä aiemmin kuvattuun välittömän vaaran jäsentymättömyyteen sekä intuitiivisen ja faktuaalisen arviointimenetelmien jäsentymättömyyteen, kuvastuu työntekijöiden tarve osaamisen kehittämiseksi ja yhteiselle puhumiselle perusteltuna. Faktuaalisen tiedon analyttinen arviointi vaatii lainsäädännön, ohjeistusten ja ilmiön välisen ymmärryksen välistä ymmärrystä. Intuitiivisen arvioinnin hyödyntäminen vaatii sen tietoisesti työotteeksi tuomista. Tuloksissa intuitio kuvastui arviointimenetelmänä, jota tarvitaan. Sen käyttämistä ei kuitenkaan kuvattu sekä-että-tyyppisesti faktuaalisen tiedon rinnalla. Lapsen tilanteen arvioimisen näkökulmasta intuitiivinen työote näyttäytyy merkittävänä. Myös työntekijöiden tunnekokemusten huomioiminen arvioinnissa lisää arvioinnin laadukkuutta (Kts. Jaakola 2022, 138; Piippo 2022, 119). Arvioinnissa lapsen osallisuuden toteutuminen lapsilähtöisesti tarkoittaa, että hänet kohdataan myös mielen ja tunteen tasolla (Jaakola 2020, 138). Tämä arvioinnin tunneyhteyden tasolla tapahtuva orientaatio on lapsen tilanteen arvioimisen kannalta tarpeellinen. Intuitiivinen työorientaatio tarvitsee tutkimukseen perustuvaa kehittämistyötä, jotta työntekijöiden lapsen kokonaisvaltainen kohtaaminen voi toteutua, tietoisesti faktuaalista ja intuitiivista työorientaatioita valjastaen.

Harkinnanvaraisuus antaa työntekijöille tilaa ottaa kantaa siihen, miten yhteiskunnassa välitön vaara ja siltä suojaaminen nähdään. Eettisen päätöksen teon kannalta työntekijöiden tietoisuus omien arvioinnin ja päätöksen teon vaikuttamista on merkittävää. Lastensuojelun arviointityötä koskeva menetelmällinen kehitystyö on samansuuntainen lapsiin liittyvän tutkimustiedon kanssa. Lastensuojelun arviointia jäsentävä, tutkimustietoon perustuva, teoreettinen viitekehys kuitenkin vielä uupuu (Hietämäki, Jaakola, Petrelius & Tulensalo 2016, 18). Lapsitutkimuksen ja menetelmäkehittämisen myötä on kerätty ymmärrystä siitä, ”mitä” on syytä arvioida. Jossain määrin kehitys- ja tutkimustyö osaa vastata siihen, ”miten” arviointia olisi syytä toteuttaa suorassa asiakastilanteessa. Teoreettisen viitekehyyksen uupuessa arviointiin liittyvän analyysiprosessin suhteen, jää ”miksi” kysymys vastaamatta. Arviointiajattelu kaipaa tieteellistä perusteltavuutta siihen, miksi johonkin arvioon päädytään. Tämän tutkielman tulokset kuvaavat analyysiprosessin sattumanvaraisuutta, sillä tekijöiden yhteydestä ei puhuttu tietoisesti. Tämän tutkielman tulosten valossa arvioinnin analyysiprosessiin olisi myös tärkeää saada selkeyttä, ”miten” arviointianalyysia olisi perusteltua toteuttaa. Näiden tekijöiden tutkimuksellinen tieto on keino vahvistaa perusteltua arviointianalyysia, jolloin myös asiakastyössä toteutettavan päätöksenteon perusteltavuus vahvistuisi.

Tutkielman prosessi oli minulle opettavainen. Tässä tutkielmassa koin erityisiä haasteita kirjoittamisprosessin kanssa. Arvelen tämän johtuvan siitä, että harjoittelin

diskurssianalyysia sekä itselleni uutta tapaa kirjoittaa; diskurssin auki kirjoittamista. Sain tutustua diskurssien maailmaan ja oppia uutta tapaa tarkastella ympäröivää todellisuutta. Olen havainnut, että tutkielman tekemisen aikana kuulin ympärilläni diskursseja, missä olinkin. Välittömän vaaran ja perheväkivallan arvioimisen lisäksi opin, ehkä jopa enemmän, kuinka ajattelua voi asettaa tarkastelemaan puhetapoja ja niissä tapojen valinnoista rakentuvia kokonaisiasia käsityksiä todellisuudesta. Diskurssianalyysi on kiinnostunut siitä, miten asiat merkityksellistetään, ei siitä miten asiat ovat. Tämä on minusta myös innostava näkökulma sosiaalityön muutostyöhön. Asiakkaiden ja työntekijöiden pyrkimykset toisinaan haasteellisiin muutostarpeisiin saa näkökulman mahdollisuuteen, jos asiantila ei ole totuus, vaan vain sen hetkinen käsitys tilanteesta.

8 LÄHTEET

- Ahonen, Timo; Nurmi, Jari-Erik; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. PS-Kustannus. Viitattu 9.11.2022. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789524516518>
- Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Neljäs, uudistettu painos. Vastapaino. Tampere.
- Aula, Maria Kaisa 2006. Oikeusasiamiehen kertomus Lapsi, perheväkivalta ja viranomaisen vastuu. Lapsiasiavaltuutettu. Viitattu 5.11.2022. <https://lapsiasia.fi/-/oikeusasiamiehen-kertomus-lapsi-perhevakivalta-ja-viranomaisen-vastuu->
- Aro, Tuija 2020. Itsesäätelytaitojen kehityksen ongelmat lapsuudessa. Teoksessa Aro, Tuija & Laakso, Marja-Leena 2020. Taaperosta taitavaksi toimijaksi – itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. 3. painos. Niilo Mäki – instituutti. Viitattu 9.11.2022. <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-39-4286-1>
- Baugerud, Gunn Astrid & Johnson, Miriam Sinkerdud 201. The NICHD Protocol: Guide to Follow Recommended Investigative Interview Practices at the Barnahus?. In Bakketeig, Kari Stefansen Elisiv; Collaborating, Anna Kaldal; Johansson, Susanna 2017. Against Child Abuse. Exploring the Nordic Barnahus Model. Viitattu 7.5.2023. <https://lrary.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/27917/1002082.pdf;jsessionid=7092E2BC941487EEA5FA6601D6965712?sequence=1>
- Benbenishty, Rami; Davidson-Arad, Bilha; López, Mónica; Devaney, John; Spratt, Trevor; Koopmans, Carien; Knorth, Erik J.; Witteman, Cilia L.M; Del Valle, Jorge F. & Hayes, David 2015. Decision making in child protection: An international comparative study on maltreatment substantiation, risk assessment and interventions recommendations, and the role of professionals' child welfare attitudes. *Child Abuse & Neglect* 49 (2015) 63–75. Viitattu 7.4.2023. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S014521341500112X?via%3Dihub>

- Berrick, Jill; Dickens, Jonathan; Pösö, Tarja & Skievens, Marit 2016. Time, Institutional Support, and Quality of Decision Making in Child Protection: A CrossCountry Analysis. Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance. Routledge. Viitattu 9.4.2023. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/99971/time_institutional_support_and_quality.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Berrick, Jill; Dickens, Jonathan; Pösö, Tarja & Skivenes, Marit 2017. Parents' involvement in care order decisions: a cross-country study of front-line practice. Child and family socialwork. Volume 22 issue 2. Viitattu 9.4.2023. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/cfs.12277>
- Bildjuschkin, Katriina; Ewalds, Helena; Hietamäki, Johanna; Kettunen, Hanna; Koivula, Tanja; Mäkelä, Jukka; Nipuli, Suvi; October, Martta; Peltonen, Joonas & Siukola, Reetta 2020. Väkivaltakäsitteiden sanasto. Työpaperi 1/2020. THL. Viitattu 8.11.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139150/URN_ISBN_978-952-343-211-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Burns, Kenneth; Pösö, Tarja & Skievens, Marit 2016. Removals of children by the child welfare system – variations and differences across countries. In Burns, Kenneth; Pösö, Tarja & Skievens, Marit 2016. Child Welfare Removals by the State: A Cross-Country Analysis of Decision-Making Systems. Oxford University Press. Viitattu 6.5.2023. <https://academic-oup-com.ezproxy.jyu.fi/book/8017?login=true&token=eyJhbGciOiJub25lIn0.eyJleHAiOiJlE2ODU5Nzg3ODAsImp0aSI6IjU5OD-cxYmY2LTA5MzYtNDUzOC1iOWI3LWlxNWRlZmNiOTVhMyJ9>
- Coogan, Declan 2017. Strength through Solidarity: Practitioners and Parents Resisting Child to Parent Violence and Abuse in Ireland. In Holt, Stephanie; Øverlien, Carolina & Devaney, John 2017. Responding to Domestic Violence: Emerging Challenges for Policy, Practice and Research in Europe. London, United Kingdom. Jessica Kingsley Publishers. Viitattu 3.4.2023. <https://web-p-ebsohost-com.ezproxy.jyu.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzE1NjEy-ODNfX0FO0?sid=1c14717f-5e43-4658-a769-fb04f374271d@redis&vid=0&format=EB&rid=1>
- Cossar, Jeanette 2016. 'You've got to trust her and she's got to trust you': children's views on participation in the child protection system. Volume 21 issue, 1. Child and family socialwork. Viitattu 14.5.2023. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/cfs.12115>
- Downe, Soo; Ellis, Jane; Farrelly; Nicola; Hollinghurst, Sandra & Stanley, Nicky 2017. School-based prevention and the disclosure of domestic violence. A can of

- worms? In Humpreys, Cathy & Stanley, Nicky 2017. Domestic Violence and Protecting Children: New Thinking and Approaches. Jessica Kingsley publishers. London and Philadelphia. Viitattu 7.5.2023. <https://web-p-ebsohost.com.ezproxy.jyu.fi/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fMTA1NjAyOV9fQU41?sid=14ee56b6-a83b-463f-a5d2-291c2606ec09@redis&vid=0&format=EB&rid=1>
- Ellonen, Noora; Peltonen, Kirsi & Pösö, Tarja 2015. Äidit ja lapsiin kohdistuva väkivalta Kyselytutkimuksen tulosten pohdintaa. Yhteiskuntapolitiikka 80 (2015):1. Viitattu 2.11.2022. <https://core.ac.uk/download/pdf/33461132.pdf>
- Ensi- ja turvakotien liitto i.a a. Tunnista väkivalta. Viitattu 2.11.2022. <https://ensija-turvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/tunnista-vakivalta/>
- Ensi- ja turvakotien liitto i.a b. Lataa Turvakamu-sovellus lisäämään lapsen tai nuoren turvallisuutta sekä tukemaan väkivallasta selviytymistä. Viitattu 9.4.2023. <https://nettiturvakoti.fi/turvakamu/>
- Enter mentalhealth 2023. ERICA: Preventing and Combatting Child Maltreatment. Viitattu 7.5.2023. <https://www.entermentalhealth.net/erica>
- Eskola, Jari & Suonranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Tampere: Vastapaino.
- Eskonen, Inkeri 2001. Miten lapset kertovat läheisiin suhteisiin liittyvästä väkivallasta? Artikkelit. Vol 9 (1) 22–39. Teoksessa Eskonen, Inkeri 2005. Perheväkivalta lasten kertomana. Väitöskirja. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Eskonen, Inkeri 2004. Lasten toimijuus perheen väkivaltatilanteissa. Artikkelit. Nuorisotutkimus 4/2004. Teoksessa Eskonen, Inkeri 2005. Perheväkivalta lasten kertomana. Väitöskirja. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Eskonen, Inkeri 2005. Perheväkivalta lasten kertomana. Väitöskirja. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Fairclough, Norman 2004. Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research. Taylor & Francis group. Viitattu 19.2.2023. <https://www.e-library.com/book/0-203-69781-2>
- Flinck, Aune 2006. Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Väitöskirja. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Fryers, Tom & Brugha, Traolach 2012. Childhood determinants of adult psychiatric disorder. Research article. Clinical practise epidemiology in mental health. Viitattu 9.11.2022. <https://clinical-practice-and-epidemiology-in-mental-health.com/VOLUME/9/PAGE/1/>

- Hakulinen, Auli; Koivisto, Vesa & Vilkuna, Maria 2004a. § 1555 Arkipäättely ja tarkoituksenmukaisuus. Iso Suomen kielioppi. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Viitattu 17.2.2023. <https://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1555>
- Hakulinen, Auli; Koivisto, Vesa & Vilkuna, Maria 2004b. § 1554 Fyysinen kyky ja pakko vs. tahto ja normit. Iso Suomen kielioppi. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Viitattu 17.2.2023. <https://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1554>
- Hakulinen, Auli; Koivisto, Vesa & Vilkuna, Maria 2004c. Iso Suomen kielioppi. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Viitattu 17.2.2023. ETSI C
- Hallintolaki 2003/434. Oikeusministeriö. Viitattu 9.4.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>
- Harrikari, Timo & Rauhala, Pirkko-Liisa 2020. Modernisaatio, sosiaalityö ja sen kansainväliset avantgardistit. Teoksessa Moilanen, Johanna; Annola, Johanna & Satka; Mirja 2020. Sosiaalityön käänneet. Sophi. Viitattu 6.5.2023. [file:///C:/Users/sanna/Downloads/SoPhi_144_jyx%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/sanna/Downloads/SoPhi_144_jyx%20(1).pdf)
- Hiitola, Johanna 2011. Vanhempien tekemä väkivalta huostaanottoasiakirjoissa. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Janus vol. 19 (1) 2011, 4–19. Viitattu 16.5.2023. <file:///C:/Users/sanna/Downloads/50594-Artikkelin%20teksti-43210-1-10-20150428.pdf>
- Hotus 2022. Perheessä tapahtuvan lapsen kaltoinkohtelun riskiolojen tunnistaminen Hotus-hoitosuositus. Viitattu 7.5.2023. <https://www.hotus.fi/wp-content/uploads/2022/03/kaltoinkohtelu-hs.pdf>
- Holt, Stephanie; Devaney, John & Øverlien, Carolina 2017. Concluding Remarks: Progressing the Debate on Domestic Violence in Europe. In Holt, Stephanie; Øverlien, Carolina & Devaney, John 2017. Responding to Domestic Violence : Emerging Challenges for Policy, Practice and Research in Europe. London, United Kindom. Jessica Kingsley Publishers. Viitattu 3.4.2023. <https://web-p-ebscohost-com.ezproxy.jyu.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmxLYmtfXzE1NjEyODNfX0FO0?sid=1c14717f-5e43-4658-a769-fb04f374271d@redis&vid=0&format=EB&rid=1>
- Matthiessen, Christian M.I.M 2013. Halliday's Introduction to Functional Grammar. 4. painos. Routledge. Viitattu 3.3.2023. <https://www-taylorfrancis-com.ezproxy.jyu.fi/books/mono/10.4324/9780203431269/halliday-introduction-functional-grammar-halliday-christian-matthiessen>
- Heino, Tarja; Hyry, Syliva; Ikäheimo, Salla; Kuronen, Mikko ja Rajala, Rika 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätulokset. THL. Viitattu 6.11.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130536/URN_ISBN_978-952-302-644-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Hiidenmaa, Pirjo 2000. Työ ja kieli. Teoksessa Heikkinen, Vesa; Hiidenmaa, Pirjo & Tiililä, Ulla 2000. Teksti työnä, virka kielenä. 2. painos. Helsinki: Yliopistokustannus.
- Hodge, Bob 2017. Discourse analysis. In Bartlett, Tom & O'garty, Gerard 2017. The routledge handbook of systemic functional linguistics. Routledge handbooks. Viitattu 24.2.2023. <https://www.taylorfrancis-com.ezproxy.jyu.fi/books/edit/10.4324/9781315413891/routledge-handbook-systemic-functional-linguistics-tom-bartlett-gerard-grady>
- Holma, Juha; Husso, Marita; Laitila; Aarno; Notko, Marianne; Siltala, Heli & Virkki, Tuija 2021. Domestic Violence Interventions in Social and Health Care Settings: Challenges of Temporary Projects and Short-Term Solutions. Journal of interpersonal violence. Sage Journals. Viitattu 12.5.2023. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0886260519898438>
- Jaakola, Anne-Mari 2020. Lapsen tilanteen arviointi lastensuojelunsosiaalityössä. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden laitos. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 8.11.2022. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/23436/urn_isbn_978-952-61-3435-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- James-Hanman, Davina 2017. Whose Movement is it Anyway? Reflections from the Field. In Holt, Stephanie; Øverlien, Carolina & Devaney, John 2017. Responding to Domestic Violence : Emerging Challenges for Policy, Practice and Research in Europe. London, United Kindom. Jessica Kingsley Publishers. Viitattu 3.4.2023. <https://web-p-ebsohost-com.ezproxy.jyu.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmxLYmtfXzE1NjEyODNfX0FO0?sid=1c14717f-5e43-4658-a769-fb04f374271d@redis&vid=0&format=EB&rid=1>
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi 2016. Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja; Juhlia, Kirsi & Suoninen, Eero 2016. Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Vastapaino. Tampere.
- Jokinen, Arja; Juhlia, Kirsi & Suoninen, Eero 2016. Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, Arja; Juhlia, Kirsi & Suoninen, Eero 2016. Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Vastapaino. Tampere.
- Jäppinen, Maija 2015. Väkivaltatyön käytännöt, sukupuoli ja toimijuus Etnografinen tutkimus lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten auttamistyöstä Venäjällä. Väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitos. Helsingin yliopisto. Viitattu 1.3.2023. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/144319/vakivalt.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kotkas, Toomas 2014. Viranomaisharkinnan oikeudelliset rajat. Teoksessa Kalliomaa-Puha, Laura; Kotkas, Toomas & Rajavaara, Marketta 2014. Harkittua? Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimukseen. Kelan tutkimusosasto. Helsinki.

- Viitattu 4.3.2023. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/45435/Harkittua.pdf?sequence=1>
- Kaukinen, Catherine & Weir, Catherine 2015. Delinquent Effects of Childhood Exposure to Violent Victimization: A Latent Longitudinal Class Analysis. In Blair, Sampson Lee & Maxwell, Sheila Royo 2015. Violence and Crime in the Family : Patterns, Causes, and Consequences. United Kingdom: Emerald Publishing Limited. Viitattu 5.4.2023. <https://web-p-ebsohost-com.ezproxy.jyu.fi/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fMTA2MTcyM19fQU41?sid=ea7a98ee-00cf-4dca-8c66-22c5d7408b58@redis&vid=0&format=EB&rid=1MLA 9th Edition>
- Karhuvaara, Marjatta; Kaitue, Sanna & Ruuhilahti, Susanna 2013. Lähisuhdeväkivalan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 19.11.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110522/THL_OPA2013_030_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kivelä, Salla 2020. The Documentation of Family Violence in Healthcare and the Associations of Violence on Well-Being. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden laitos. Tampereen yliopisto. Viitattu 1.4.2023. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/118932/978-952-03-1407-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Koivula, Tanja 2020. Erityistä tukea tarvitseviin lapsiin kohdistuva väkivalta. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. Viitattu 8.11.2022. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/105465/978-952-03-0949-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kojan, Bente Heggem & Storhaug, Anita Storhaug 2016. Emergency out-of-home placements in Norway: Parents' experiences. Child & Family Social Work. 2017:22. 1407-1414. Viitattu 6.11.2022. https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/2462754/Storhaug_Kojan2017.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Kriz, Katrin 2020. Protecting children, creating citizens. Participatory child protection practice in Norway and te United States. Bristol university perss. Viitattu 6.5.2023. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/reader.action?docID=6355842>
- Laakso, Marja-Leena 2020. Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen merkitys lapsen itsesäätelyn kehityksessä. Teoksessa Aro, Tuija & Laakso, Marja-Leena 2020. Taaperosta taitavaksi toimijaksi - itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. 3. painos. Niilo Mäki - instituutti. Viitattu 9.11.2022. <https://www.elibslibrary.com/book/978-951-39-4286-1>
- Laitinen, Lea i.a. Nesessiivirakenne, kieliopillistuminen ja subjektiivisuus. Viitattu 25.2.2023. <file:///C:/Users/sanna/Downloads/38571-Artikkelin%20teksti-26996-1-10-20140204.pdf>

- Laitinen, Merja & Nikupeteri, Anna 2015. Children's Everyday Lives Shadowed by Stalking: Postseparation Stalking Narratives of Finnish Children and Women. Violence and Victims; New York Vol. 30, Iss. 5. Springer publishing company. Viitattu 19.11.2022. <https://www.proquest.com/docview/1718342336/33DC7F5FAB86454APQ/1?accountid=11774>
- Laitinen, Merja & Nikupeteri, Anna 2017. Eron jälkeinen vaino ilmiönä. Teoksessa Hannus, Riitta; Kinnunen, Jaana & Laitinen, Merja 2017. Varjosta valoon – Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrien selviytymisen tukeminen. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 41. Essi Lehtinen. Viitattu 19.11.2022. https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/varjosta_valoon
- Laki lapsen tapaamisesta ja huollosta 190/2019. Oikeusministeriö. Viitattu 8.11.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190190#Pidm45949345489088>
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812). Oikeusministeriö. Viitattu 9.4.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>
- Lahtinen, Hanna-Mari 2022. Child abuse disclouser. From the perspectives of children to influencing attitudes and beliefs held by intervierwers. Dissertation. Humanities and Theology. University of Eastern Finland. Viitattu 7.4.2023. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/27128/urn_isbn_978-952-61-4459-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lampio, Tuuli 2022. Kiireellisen sijoituksen päätöksenteko lastensuojelun sosiaalityöntekijän työnä. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. Viitattu 7.11.2022. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/141402/978-952-03-2509-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Lastensuojelulaki (417/2007). Oikeusministeriö. Viitattu 7.11.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lindqvist, Raija 2009. Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä. Licensiaattityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lillqvist, Ella & Pälli, Pekka 2020. Diskurssianalyysi. Teoksessa M Luodonpää-Manni, M Hamunen , R Konstenius , M Miestamo , U Nikanne & K Sinnemäki (toim). Kielentutkimuksen menetelmiä II. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. Sivut 374–411. Viitattu 24.9.2022. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/324366/Diskurssianalyysi.pdf?sequence=1>
- Linjakumpu, Anni 2021. Lapsiin kohdistuva väkivalta uskonnollisissa yhteisöissä. Teoksessa Itäpuisto, Maritta & Pirskanen, Henna 2021. Myrkylliset aikuiset. SoPhi. Viitattu 8.11.2022. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/75355/SoPhi_145_Myrkylliset%20aikuiset.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Luukka, Minna-Riitta 2002. M.A.K Halliday ja systeemifunktionaalinen kielitiede. Teoksessa Dufva, Hannele & Lähteenmäki, Mika 2002. Kielentutkimuksen klassikoita. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 24.2.2023. <file:///C:/Users/sanna/Downloads/kielentutkimuksenklassikoita.pdf>
- M.A.K. Halliday, Christian & M.I.M, Matthiessen 2013. Halliday's Introduction to Functional Grammar. 4. edition. Routledge. United State. Viitattu 24.2.2023. <https://web-s-ebsohost-com.ezproxy.jyu.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmxLYmtfXzYxNTQ2OV9fQU41?sid=10a75070-225d-44c4-a76e-67ecdaefcd0@redis&vid=0&format=EB>
- Murray, Amanda & Savage, Joanne 2015. Long-Term Effects of Neglect on Violence: Are They Spurious or Indirect? In Blair, Sampson Lee & Maxwell, Sheila Royo 2015. Violence and Crime in the Family : Patterns, Causes, and Consequences. United Kingdom Emerald Publishing Limited. Viitattu 5.4.2023. <https://web-p-ebsohost-com.ezproxy.jyu.fi/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fMTA2MTcyM19fQU41?sid=ea7a98ee-00cf-4dca-8c66-22c5d7408b58@redis&vid=0&format=EB&rid=1>
- Mäenpää, Olli 1994. Hallintolupa. 2. painos. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki.
- Nousiainen, Kirsi; Petrelius, Päivi & Yliruka, Laura 2016. Johdanto teemaan: Ylisukupolisesta näköalattomuudesta muutokseen – näköalaistavan sosiaalityön tunnustelua. Teoksessa Nousiainen, Kirsi; Petrelius, Päivi & Yliruka, Laura 2016. Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. Työpaperi 20/2016. Socca. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 30.3.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130733/ty%c3%b62016_20_Puheista%20tekoihin_WEB.23.6.16.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Nietola, Vuokko 2011. Väkivaltatyö asiantuntijayhteisönä. Lisensiaatin tutkimus. Sosiaalityö ja sosiaalisen erikoisala. Turun yliopisto. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Nikupeteri, Anna 2016. Vainottuna – eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden laitos. Lapin yliopisto. Viitattu 19.11.2022. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62627/Nikupeteri_Anna_ActaE_204_pdfA.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Orjasniemi, T., & Pirskanen, H. (2017). Seksuaalinen väkivalta päihdeperheessä tyttöjen kokemana ja näkemänä. Teoksessa H. Kiuru, & M. Strömberg-Jakka (Eds.), Seksuaalisuuden tabut suljetuissa yhteisöissä (pp. 174-199). Unipress. Jyväskylän yliopiston julkaisuja. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 4.11.2022. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56588/orjasniemi_pirskanen%20oikoluettuhyvaksytyty.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Paasivirta, Annukka 2021. Asenteet. Teoksessa Paasivirta, Annukka 2021. Kovemmin käsin Suomalaisten kasvatusasenteet ja kuritusväkivallan käyttö 2021. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 7/2021. Lastensuojelun Keskusliitto. Viitattu 4.11.2022. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2021/10/Kovemmin-kasin-Suomalaisten-kasvatusasenteet-ja-kuritusvakivallan-kaytto-2021.pdf>
- Paavilainen, Eija 2021. Lasten kaltoinkohtelun riskiolot ja niiden suhde kuritusväkivaltaan ja ylisukupolvisuuteen. Teoksessa Paasivirta, Annukka 2021. Kovemmin käsin Suomalaisten kasvatusasenteet ja kuritusväkivallan käyttö 2021. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 7/2021. Lastensuojelun Keskusliitto. Viitattu 4.11.2022. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2021/10/Kovemmin-kasin-Suomalaisten-kasvatusasenteet-ja-kuritusvakivallan-kaytto-2021.pdf>
- Peltonen, Jouni 2009. Kasvatustieteen teoria-käytäntö-suhde. Teoreetikoiden ja praktikoiden vuoropuhelua. Väitöskirja. Kasvatustieteiden ja opettajan koulutuksen yksikkö. Oulun yliopisto. Viitattu 25.2.2023. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514292965.pdf>
- Perustuslaki (1999/731). Oikeusministeriö. Viitattu 7.11.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Piippo, Sisko 2022. Lähisuhdeväkivallan kohtaamisen rakenteet, käytännöt ja toimijuus sosiaalityössä. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden laitos. Kuopion yliopisto. Viitattu 4.3.2023. [file:///C:/Users/sanna/Downloads/urn_isbn_978-952-61-4627-0%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/sanna/Downloads/urn_isbn_978-952-61-4627-0%20(1).pdf)
- Pirskanen, Henna 2011. Alkoholi, isyys ja valta. Ongelmajuovat isät miesten elämäntarinoissa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D53/2011. Väestöntutkimuslaitos. Väestöliitto. Viitattu 3.11.2022. https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/12/007020f4-alkoholi-isyys-ja-valta_net.pdf
- Puusniekka, Anna & Saaranen-Kauppinen, Anita 2006a. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 7.3.2023. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html
- Puusniekka, Anna & Saaranen-Kauppinen, Anita 2006b. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 7.3.2023. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html
- Pälli, Pekka 2003. Ihmisryhmä diskurssissa ja diskurssina. Väitöskirja. Kieli- ja käännöstieteiden laitos. Tampereen yliopisto. Viitattu 7.3.2023. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67265/951-44-5580-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Ocnasova, Zuzana & Smítková, Hana 2017. Mother-Child Relationship in the Context of Intimate Partner Violence. In Holt, Stephanie; Overlien, Carolina & Devaney, John 2017. Responding to Domestic Violence : Emerging Challenges for Policy, Practice and Research in Europe. London, United Kingdom. Jessica Kingsley

- Publishers. Viitattu 3.4.2023. <https://web-p-ebsohost-com.ezproxy.jyu.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmxLYmtfXzE1NjEy-ODNfX0FOO?sid=1c14717f-5e43-4658-a769-fb04f374271d@redis&vid=0&format=EB&rid=1>
- Raitala, Leena 2022. Toimijuus ja normi. Lingvistinen diskurssianalyysi vapaaehtoisen lapsettomuuden kulttuurisista merkityksistä. Humanistinen tiedekunta. Oulun yliopisto. Viitattu 24.2.2023. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526235431.pdf>
- Ruopasa, Leena 2016. Kerrottu identiteetti organisaatiomuutoksen kontekstissa. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Viitattu 24.2.2023. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526211183.pdf>
- Seppälä, Piia; Toikko, Timo & Vornanen, Riitta 2020. Are Children With a Number of Disabilities and Long-Term Illnesses at Increased Risk of Mental Violence, Disciplinary Violence, and Serious Violence? Sage journals. Volume 36, Issue 23–24. Viitattu 8.11.2022. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0886260519898440>
- Sisäasiainministeriö 2012. Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012. Sisäinen turvallisuus. Sisäasiainministeriön julkaisu 35/2012. THL. Helsinki. Viitattu 19.11.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90812/URN_ISBN_978-952-245-728-8.pdf?sequence=1
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010–2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:7. Helsinki. Viitattu 19.11.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72366/STM_Jul_1007_%ef%bf%bd%ef%bf%bd_ly%ef%bf%bd_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Kuntainfo. Helsinki 25.9.2015. Viitattu 1.3.2023. https://stm.fi/documents/1271139/1427058/Kuntainfo_8_2015.pdf/ce4381e3-f413-4c06-945e-73ede882b565
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Väkivallaton lapsuus Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. Viitattu 19.11.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2022. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:7. Valtioneuvosto. Helsinki. Viitattu 19.11.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163902/STM_22_7_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Suoninen, Eero 20216. Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teok-
sessa Jokinen, Arja; Juhlia, Kirsi & Suoninen, Eero 2016. Diskurssianalyysi. Teo-
riat, peruskäsitteet ja käyttö. Vastapaino. Tampere.
- Suoninen, Eero i.a. Diskurssianalyysi. Tietoarkisto. Tampereen yliopisto. Viitattu
24.9.2022. [https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/teo-
reettis-metodologiset-viitekehukset/diskurssianalyysi/](https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/teo-
reettis-metodologiset-viitekehukset/diskurssianalyysi/)
- Stefansen, Kari 2016. Staging a Caring Atmosphere: Child-Friendliness in Barnahus as
a Multidimensional Phenomenon. In Bakketeig, Elisiv; Johansson, Susanna; Kal-
dal, Anna & Stefansen, Kari 2016. Collaborating Against Child Abuse. Exploring
the Nordic Barnahus Model. Viitattu 7.4.2023. [file:///C:/Users/sanna/Down-
loads/978-3-319-58388-4.pdf](file:///C:/Users/sanna/Down-
loads/978-3-319-58388-4.pdf)
- THL 2023a. Kiireellinen sijoitus. Viitattu 6.5.2023. [https://thl.fi/fi/web/lastensuoje-
lun-kasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus](https://thl.fi/fi/web/lastensuoje-
lun-kasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus)
- THL 2023b. LASTA-seula-malli tiedon jakamiseen ja monialaiseen yhteistyöhön. Vii-
tattu 7.5.2023. [https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/lasta-seula-malli-
tiedon-jakamiseen-ja-monialaiseen-yhteistyohon](https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/lasta-seula-malli-
tiedon-jakamiseen-ja-monialaiseen-yhteistyohon)
- THL 2023c. Lomakkeet väkivallan kirjaamiseen ja kartoittamiseen. Viitattu 7.5.2023.
[https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/lomakkeet-vakivallan-kirjaami-
seen-ja-kartoittamiseen](https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/lomakkeet-vakivallan-kirjaami-
seen-ja-kartoittamiseen)
- THL 2022a. Kouluterveyskyselyn aikasarjat 2006–2021. Viitattu 3.11.2022.
[https://sampo.thl.fi/pi-
vot/prod/fi/ktk/ktk1/fact_ktk_ktk1?row=200101L&row=199385L&co-
lumn=time-601069&column=stage_of_stady-161293.161123.161219.&fo=1&fil-
ter=measure-199799#](https://sampo.thl.fi/pi-
vot/prod/fi/ktk/ktk1/fact_ktk_ktk1?row=200101L&row=199385L&co-
lumn=time-601069&column=stage_of_stady-161293.161123.161219.&fo=1&fil-
ter=measure-199799#)
- THL 2022b. Lastensuojelu 2021. Viitattu 6.11.2022. [https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/ti-
lastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu/lastensuojelu](https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/ti-
lastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu/lastensuojelu)
- THL 2022c. Väkivallan tekijän kanssa tehtävä katkaisutyö. Viitattu 7.5.2023.
[https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivaltaan-puuttuminen/vakivallan-tekijan-
kanssa-tehtava-katkaisutyo](https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivaltaan-puuttuminen/vakivallan-tekijan-
kanssa-tehtava-katkaisutyo)
- THL 2022d. Väkipalta - tutkimukset ja hankkeet. Viitattu 6.11.2022.
[https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/tutki-
mukset-ja-hankkeet-aiheittain/vakivalta-tutkimukset-ja-hankkeet](https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/tutki-
mukset-ja-hankkeet-aiheittain/vakivalta-tutkimukset-ja-hankkeet)
- THL 2022e. Väkipalttaa kokeneen lapsen kohtaaminen ja ensivaiheen tukeminen. Vii-
tattu 7.5.2023. [https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/vakivaltaa-koke-
neen-lapsen-kohtaaminen-ja-ensivaiheen-tukeminen](https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/vakivaltaa-koke-
neen-lapsen-kohtaaminen-ja-ensivaiheen-tukeminen)
- THL 2020. Lastensuojelu 2019 Lastensuojeluilmoitusten määrä on kaksinkertaistunut
kymmenessä vuodessa. Tilastoraportti 28/2020. Viitattu 6.11.2022.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140215/Tr28_20.pdf

Unicef 2022. Lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 7.11.2022. <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Haastateltavien työnkuva suhteessa välittömän vaaran arvioimiseen perheväkivaltilanteessa:

- Kiireellisen sijoituksen arvioiminen työtehtävässä
- Perheväkivallan ilmeneminen työtehtävässä
- Koulutus liittyen työtehtävään sekä perheväkivaltaan ja kiireellisen sijoituksen arvioimiseen

Välitön vaara ja perheväkivalta:

- Millainen on lapsen välitön vaara
- Merkit välittömästä vaarasta perheväkivaltaan liittyen
- Perheväkivallan muodot välittömässä vaarassa
- Välittömän vaaran havaitsemisen tukevia ja haastavia tekijöitä

Kiireellinen sijoitus:

- Kiireellinen sijoitus arviointityönä
- Kiireellinen sijoitus turvaamistoimena
- Olosuhteet (ensitieto, yhteistyö, rakenteet)
- Päätöksentekoa tukevia ja haastavia tekijöitä
(lapseen, vanhempiin, perheväkivaltaan ja työntekijään liittyviä tekijöitä)

Liite 2 Informointi- ja tietosuojalomake

16.11.2022

1. TUTKIMUKSEN NIMI, LUONNE JA KESTO

Tutkielman nimi on: Diskurssianalyysi välittömän vaaran arvioimisesta kiireellisen sijoituksen arvioinnin aikana, kun riskitekijänä on perheväkivalta. Tutkielmaan haastatellaan perhepalveluiden työntekijöitä, jotka työtehtävässään arvioivat, onko lapsi välittömässä vaarassa ja tarvitseeko hän viranomaisten välitöntä puuttumista kasvun ja terveyden turvaamiseksi. Tutkielma on laadullinen ja kertaluontoinen. Tutkielma toteutetaan syksyn 2022 ja kevään 2023 aikana. Aineisto kerätään joulukuun aikana.

2. MIHIN HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY PERUSTUU

EU:n yleinen tietosuoja-asetus, artikla 6, kohta 1

3. TUTKIELMASTA VASTAAVAT TAHOT

Tutkielman tekijä: Sanna Anttila

Tutkielman ohjaaja: Johanna Kiili, sosiaalityön apulaisprofessori, Jyväskylän yliopisto, puh. 0408054472, johanna.j.kiili@jyu.fi.

4. TUTKIELMAN TAUSTA JA TARKOITUS

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, millaisia diskursseja työntekijät tuottavat lapsen välittömästä vaarasta, perheväkivallasta sen riskitekijänä sekä kiireellisen sijoituksen merkityksistä tukitoimena. Tavoitteena on myös ymmärtää, millaista sosiaalista todellisuutta näillä merkityksillä tuotetaan. Diskursseja tarkastellaan, suhteessa millaisin prosessein haastateltavat tuottavat niitä suhteessa kulttuurillisiin ja reunaehdollisiin tekijöihin.

Tutkielmassa ei avata haastateltavien rotuun tai etniseen alkuperään, poliittiseen mielipiteeseen, uskonnolliseen tai filosofiseen vakaumukseen, ammattiliiton jäsenyyteen, terveyttä koskeviin tietoihin, seksuaaliseen suuntautumiseen tai käyttäytymiseen, geneettisiä tai biometrisiä tietoja. Mikäli haastateltavat tuottavat näitä tietoja, niitä ei huomioida aineiston analyysissä ja ne poistetaan litterointivaiheessa. Aineisto kerätään nauhurilla äänitallenteeksi. Nauhat säilytetään yliopiston salatussa kansiossa. Litteroitu aineisto ja analyysin vaiheissa muodostuvat aineistot ovat myös salasanan takana. Kaikki aineistot tuhotaan tutkielman valmistuttua.

5. TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ

Tutkielmaan osallistuminen kestää n. 1-2 h ja tapaaminen on kertaluontoinen. Tutkielman tekijä saapuu haastateltavien toivomaan paikkaan. Haastattelut toteutetaan 2–3 hengen ryhmissä ja yhteensä haastateltavia on n. 8 henkeä.

6. TUTKIELMAN MAHDOLLISET HYÖDYT JA HAITAT TUTKITTAVILLE

Tutkielma tuottaa tietoa ammattilaisten diskursseista ja siitä sosiaalisesta todellisuudesta, jota he rakentavat ja jossa he lasten turvallisuutta ja tarvittavia tukitoimia arvioivat. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä ilmiön ympärille, jota on tutkittu kansallisella tasolla vähäisesti. Haastattelutilanne voi reflektoinnin myötä vahvistaa haastateltavien tietoisuutta ilmiöstä.

7. HENKILÖTIETOJEN SUOJAAMINEN

Henkilötietojasi käsitellään tiedotteessa kuvattua tutkimustarkoitusta varten. Henkilötietojen käsittelyn perusteena on tutkittavan suostumus. Henkilötietoja säilytetään tietoturvalisistä tiedotteessa kuvatulla tavalla. Tutkielman haastateltavista henkilöistä on tietoinen vain tutkielman tekijä. Organisaatio ei tiedä yksittäisten haastateltavien henkilötietoja tai palvelutehtävää. Tämä luo mahdollisuuden tarkastella ilmiötä myös kriittisesti. Tutkielmassa kerättyjä tietoja ja tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla. Tietojasi ei voida tunnistaa tutkielmaan liittyvistä tutkimustuloksista, selvityksistä tai julkaisuista. Tutkielmassa käytetään suoria sitaatteja. Niistä poistetaan työpisteeseen ja henkilöön viittaavat tunnistetiedot. Tutkimustuloksissa ja muissa asiakirjoissa sinuun viitataan vain tunnistekoodilla. Tutkimusaineistoa säilytetään Jyväskylän yliopisto tutkimusaineiston käsittelyä koskevien tietoturvakäytänteiden mukaisesti. Henkilötietoihin liittyvää tietoa kertyy nimiin ja yhteystietoihin liittyen. Nämä tiedot tuhoetaan haastatteluiden toteuttamisen jälkeen. Ääni on tunnistettava henkilötieto.

Liite 3 Suostumuslomake

Minua on pyydetty osallistumaan tutkielmaan: Diskurssianalyysi välittömästä vaarasta kiireellisen sijoituksen arvioinnissa, riskitekijänä ollessa perheväkivalta. Olen perehtynyt tutkielmaa koskevaan tiedotteeseen (tietosuojailmoitus) ja saanut

riittävästi tietoa tutkielmasta ja sen toteuttamisesta. Tutkimuksen sisältö on kerrottu minulle myös suullisesti ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini. Selvitykset antoi Sanna Anttila. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita tutkimukseen osallistumista.

Ymmärrän, että tähän tutkielmaan osallistuminen on vapaaehtoista. Minulla on oikeus, milloin tahansa tutkielman aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää osallistuminen tai peruuttaa suostumukseni tutkielmaan. Suostumusta ei voi peruuttaa tutkielman valmistumisen jälkeen. Tutkielman keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

Olen tutustunut tietosuojailmoituksessa kerrottuihin rekisteröidyn oikeuksiin ja rajoituksiin.

Allekirjoittamalla suostumuslomakkeen hyväksyn tietojeni käytön tietosuojailmoituksessa kuvattuun tutkielmaan.

Kyllä

Allekirjoituksellani vahvistan, että osallistun tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkittavaksi sekä annan luvan edellä kerrottuihin asioihin.

Allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Suostumus vastaanotettu

Liite 4 Kuvaus vuorovaikutusdiskurssin analyysiprosessista

ANALYYSIPROSESSI VUOROVAIKUTUSDISKURSSISTA			
Dynaamisen puhutavan vuorovaikutukseen viittaavat ilmaisut	Vuorovaikutukseen viittaavat ilmaisut myös deonttisissa ja praktisissa puhetavoissa	Vuorovaikutuksen merkitysten teemat	Vuorovaikutukselle annetut merkitykset välittömän vaaran arvioimiselle perheväkivaltatilanteessa
<p><i>"Että on nähnyt sitä heijän elämänsä jo jonkun kerran, ni sit pystyy..."</i></p> <p><i>"Et sen pitäis olla sellanen asia mitä kysytään joka ikisessä paikassa."</i></p> <p><i>"Pystyy jo arvioimaan...et lapset on vaikka muuttanut ja näin."</i></p> <p><i>"Tai sit jos on puhumattomia lapsia. Se on tietenkin yksi haaste. On tosi vaikee saada selville."</i></p>	<p><i>"Vaikka on todisteita, sen luottamussuhteen luominen on tosi vaikeeta jos toinen ei puhu mitään."</i></p> <p><i>"Et tekijä vaikuttaa hyvinkin järkevältä siinä, ja sanoo että joo emmiä oo tollanen se on. Että se puhuu ihan omiaan ja et tosi paljon se vaatii kyllä sitä ymmärrystä..."</i></p> <p><i>"...et ei niinku pysty semmoseen järkevään keskusteluun"</i></p>	<p>Lasten puhe ja käyttäytyminen</p> <p>Puheeksiottaminen vuorovaikutustilanteena</p> <p>Tuttuus ja luottamus sellisuus vuorovaikutuksessa</p> <p>Vuorovaikutusta vaikeuttavat tekijät</p> <p>Väkivaltailmiön erityi-</p>	<p>Vuorovaikutukselle annetut merkitykset välittömän vaaran arvioimisessa</p>

<p>"...vanhempi on päähtynyt tai huumeissa, et ei niinku pysty semmoseen järkevään keskusteluun hänen kanssaan."</p> <p>"...koska se on aika haastavaa ja vaikeakin kysyä, et siihen. (koulutusta)"</p>	<p>hänen kanssaan."</p>	<p>syys vuorovaikutustilanteissa</p> <p>Arviointi tarvitsee vuorovaikutusta</p>	
<p>"..siitä pitäs ihan enemmänkin puhua ihan yleisesti työpaikalla ja työyhteisössä.."</p> <p>"Että pystyy reflektomaan omia ajatuksia, niin se on ihan todella tärkeä."</p> <p>".. et kokee et mä en nyt saa sellasta keskustelua ja arviointia..."</p>	<p>"..ne on niin erilaisia tilanteita ni, et sitku vaa ois paljon puhetta nii..(välittömästä vaarasta)"</p> <p>"Sillä on merkitystä et tuntee toisen toimintatavat ja sen millä tavalla reagoi stressitilanteissa."</p> <p>"...esimies tai kollega se vaatii siltä aikaa, et saa niitä ajatuksia jakaa. Et mulla on se kokemus et sit se esimies on siellä vähän</p>	<p>Välittömän vaaran käsitteestä keskusteleminen</p> <p>Kollegiaalinen tuki</p> <p>Puhe organisaatiossa</p> <p>Tuttuus tuonnakoitaavuuden vuorovaikutusmalleihin</p> <p>Arvioinnin tarve rauhalliselle vuorovaikutukselle</p> <p>Tasavertainen koulutus</p>	<p>Vuorovaikutuksen merkitykset kollegojen ja esihenkilöiden välillä</p>

	<p><i>niinku että oliko niinku muuta. Et jotenki se tulee liian nopeesti."</i></p> <p><i>"Siihen (koulutukseen) ois pitänyt ohjaajan osallistua ja varsinkin sellasten, jotka tekee tota..."</i></p>	mahdollistaa avointa vuorovaikutusta	
<p><i>"Jos on useempi pienempi lapsi, niin pitäisi olla joku ihan leikki-tila, missä vois olla. Lapset vois leikkiä ja jotenki semmosta arkipäivästä."</i></p> <p><i>"Ja niinku niin konkreettisesti kuin vaan pystyy niistä asioista puhumaan, niin aattelen että se auttaa. (millainen lapsella sijoituksen kokemus)"</i></p>	<p><i>"että jos tietää jo mihin lähtee, niin osais jo kertoa että se on semmoinen.."</i></p> <p><i>"Jos on useempi pienempi lapsi, niin pitäisi olla joku ihan leikki-tila, missä vois olla. Lapset vois leikkiä ja jotenki semmosta arkipäivästä."</i></p> <p><i>"Että ois jo jotain sanottavaa konkreettisesti rauhoteltavaa siinä tilanteessa."</i></p>	<p>Vuorovaikutus tarvitsee tietoa</p> <p>Vuorovaikutus tarvitsee tilaa ja aikaa</p> <p>Vuorovaikutus lapsen hoivan ja turvallisuuden tunteen mahdollistajana</p> <p>Perheiden ja työntekijöiden välinen avoin vuorovaikutus</p>	Vuorovaikutuksen merkitykset kiireellisen sijoituksen prosessissa

<p><i>"Puhuu mustan valkoseks."</i></p> <p><i>"Sinä olet lyönyt lasta ja lapsi ei voi asua kotona."</i></p> <p><i>"Et lapsen ja vanhemman vuorovaikutus voi olla, on nähny.."</i></p> <p><i>"On todella ikävää lasten kannalta, et pitää olla se todennettu tilanne."</i></p>	<p><i>"vanhempi alkaa käyttäytymään niin uhkaavasti et siinä syntyy se tilanne"</i></p> <p><i>"On tosi vaikea puhua ja selvittää jos toinen on kauan aikaa aggressiivinen siinä vuorovaikutuksessa."</i></p>	<p>Väkivaltainen käytös tapahtuu vuorovaikutuksessa</p> <p>Väkivaltainen käytös vaikuttaa arviointitilanteeseen</p> <p>Perheväkivalta ilmenee vuorovaikutustilanteessa</p> <p>Perheväkivaltainen vuorovaikutustilanne on havaittava</p>	<p>Vuorovaikutuksen merkitykset perheväkivaltaan liittyen</p>
---	--	---	---